

Dátum: 31.12.2021

Zločiny povstalcov a partizánov v rokoch 1944 – 1945 a princíp rovnakej ľudskej dôstojnosti

Pravdivý pohľad na dejinnú udalosť povstania v rokoch 1944-1945 má rešpektovať **princíp rovnakej ľudskej dôstojnosti**, a má byť **oslobodený od komunistickej ideologickej propagandy**, ktorá politicky vyberá a manipuluje s historickými faktami a tak poskytuje verejnosti nepravdivý obraz. Toto sa žiaľ neustále deje v Slovenskej republike viac ako 30 rokov po tzv. porážke komunizmu v r. 1989 a je v príkrom rozpore s vlastnou ústavou štátu.

V Ústave Slovenskej republiky je zaručené, že Slovenská republika „sa neviaže na nijakú ideológiu“, „každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti,...“ a že ľudia sú „rovní v dôstojnosti i v právach“.

Zem po ktorej chodíme, je presiaknutá krvou mučeníkov za slobodu, vieru, národ, za našu štátnosť. Títo mučeníci sú obrovskou hodnotou v duchovnej pokladnici slovenského národa.

Žiaľ, obeť zločinov partizánov, čl. odboja či sovietskej štátnej moci na našom území sú ignorované a zatajované, po toľkých rokoch komunistickej nadvlády je slovenský národ stále klamaný.

Tieto zločiny sa nespomínajú v knihách ani prejavoch politikov a verejných činiteľov. Dokonca ani u predstaviteľov cirkvi či u tých, ktorí sa hlásia ku kresťanstvu aj po r. 1989 až dodnes. A tak ostávajú otvorenými ranami na duši slovenského národa.

Snahou tohto dokumentu je zadosťučiniť historickej pravde a spravodlivosti, a tiež Ústave Slovenskej republiky. Zároveň touto spomienkou chceme vzdať úctu všetkým zavraždeným občanom na území prvej Slovenskej republiky, keďže, ako bolo spomenuté, vládne garnitúry po r. 1989 ako aj ideologicky poplatné korporátne médiá tieto obeť ignorujú.

História môže byť učiteľkou života, ale len vtedy, ak je podávaná pravdivo. Povojnové oficiálne verzie o povstaní a partizánoch nie sú pravdivé. Z nich sa nedá poučiť. Jeden z možných následkov môže byť ten, že podobná tragédia ako povstanie a následné masové vraždenie politicky inak zmýšľajúcich spoluobčanov sa môže znova zopakovať.

Nasledovná časť z diela autora Peter B. Podolský: „Povstanie roku 1944 Bolo národné, slávne, užitočné?“ (6.vydanie z r. 2021) predstavuje **komplexný súhrn prípadov partizánskych zločinov**.

Aké sú zamlčované skutočnosti ohľadne povstania?

Zdroj fotografie: TASR

Tieto skutočnosti sa dlhodobo zamlčovali, lebo sú najviac v rozpore s idealizovaním a oslavovaním povstania.¹ O nich dodnes mlčia politici vo verejných prejavoch a tvária sa, ako keby nejestvovali.²

Teror na Slovensku začali odbojáři a bol podstatnou súčasťou odboja. Mal nemalý podiel na tom, že aj nemecké jednotky ho neskôr uplatňovali na Slovensku.³

V nasledujúcom prehľade odbojárskeho teroru sú uvedené aj tie prípady, ktoré sa udiali pred povstaním alebo po ňom, lebo majú s ním súvislosť.

Nie sú uvedené tie prípady, ktoré mohli mať isté opodstatnenie, napr. keď partizáni boli zastrelení svojimi druhmi za spáchanie závažných zločinov. Takisto nie sú uvedené prípady, ktorých sa dopustili tie skupiny, ktoré neboli úradne natrvalo uznané ako partizánske, napr. skupina Bílika v okolí Turzovky alebo Saksuna vo Vihorlate. Takisto je vynechaných asi 200 doteraz známych správ, prevažne písomných, o vraždách zo strany odbojárov, ak je o nich málo údajov alebo sú pochybnosti, či sa ich dopustili odbojáři, alebo či sa naozaj stali.⁴

Prvou známou obeťou odbojárov sa stal 7. apríla 1942 policajt A. Pažický, ktorého okolo 18.50 hod. na Pirnagovom vrchu pri Vinnom (pri Michalovciach) zastreli člen tvoriacej sa odbojovej skupiny, keď sa bezpečnostná hliadka snažila zaistiť členov tejto skupiny. Prítom Pažický ani jeho spoločníci nepoužili zbraň ako prví.⁵

K ďalšej známej vražde došlo 11. januára 1944 v Kurimke (pri Svidníku). Policajti J. Garay a B. Lindner z policajnej stanice v Hrabovčiku sem prišli preveriť správu o pobyte partizánov. Partizánov nenašli, ale zistili, kde sú ubytovaní. Partizáni K. Bystrov, N. Pisarenko a S. Sedov sa to dozvedeli, prišli do krčmy, kam sa policajti prišli zohriať, spustili na nich paľbu a zastreli ich. Partizáni patrili do tvoriaceho sa oddielu pod velením Rokosovského (vlastným menom N. Litvin) a pozostávali zo sovietskych utečencov a zajatých vojakov z nemeckých táborov. Do Kurimky prišli preto, aby získali do svojho oddielu ďalších členov z radov týchto utečencov.⁶

Dňa 4. marca toho roku pri Humennom príslušníci partizánskej skupiny Pugačov I. Kudriavcev a S. Kačurovskij v podnapitom stave po hádke zastreli svojho druhu E. Šumského (tiež uvádzaný ako Schumsky).⁷

Dňa 23. marca pri Bystričke (pri Martine) pri zásahu proti tvoriacej sa partizánskej skupine pod vedením V. Žingora partizán Valentin Sipačiev zastreli policajta J. Krišteka, hoci ten

¹ Niektorí ľudia sa obávali hovoriť o týchto vraždách aj po skončení komunistického režimu, aby sa nestali obeťou pomsty bývalých odbojárov, ktorí neraz bývali v ich blízkosti a niekedy sa podieľali na týchto vraždách. Preto nesúhlasili s tým, aby sa v tejto práci uviedlo ich meno.

² Napr. pri pietnych spomienkach v Kľaku a v Ostrom Grúni na obeť nemeckých jednotiek sa doteraz nijaký politik, ktorý sa ich zúčastnil, nezmenil o vraždách, ktoré sa na ich obyvateľov dopustili partizáni. Takisto nijaký politik sa nezúčastnil pietnej spomienky na obeť zavraždených partizánmi pri Sklenom, hoci ich bolo viac ako v Kľaku i v Ostrom Grúni.

³ Napr. Prečan, V.: Slovenské národné povstanie – Dokumenty. Kópia plagátu s nadpisom Slovákom v povstaleckom území!, s podpisom Nemecká branná moc.

⁴ Napr. v spomenutom diele od odbojára K. S. Korbela na s. 86 sa spomína zavraždenie asi 12 zajatých nemeckých vojakov povstaleckými partizánmi a dôstojníkom Čipkom. Nie je známe, kde a kedy sa stal tento prípad.

⁵ ŠA v Prešove, f. Šarišsko-zemplínska župa (ďalej ŠZŽ), Oddelenie štáto-bezpečnostné (ďalej OŠB), š. 117; Dokumenty 40 ročného boja strany za záujmy robotníkov a roľníkov v Michalovskom okrese. Prešov 1961, s. 63

⁶ VHA, ZPH, i. j. 121; A ÚPN, f. B 10 –7, i. j. 44; SNA, f. 203, š. 392 a š. 397; SNA, f. 209, š. 749; SNA, f. S, š. 425; SNA, f. Ministerstva vnútra, š. 706; ŠA Prešov, ŠZB, OŠB II, i. j. 330/1944; Chlupis, Robo: Bolestná spomienka z roku 1944. In Svedectvo č. 1/1998.

⁷ ŠA v Bratislave, f. ŠZ v Bratislave, č. 2958/1944; Uvedený materiál sa pôvodne nachádzal v Archive Oddelenia vojnových veteránov a vydávania osvedčení Ministerstva obrany Slovenskej republiky ako spis Prípad Zlatá Baňa, podkladový materiál na jednanie v Prešove 4. 6. 1989. V súčasnosti bol s inými materiálmi premiestnený do Vojenského historického archívu. Ešte nie je známe, aké budú mať označenie a ako budú archívne spracované. V tejto práci sa podľa pôvodného archívneho uloženia označujú ako MO AO a písomnosti o partizánoch označené písmenom D. Tento materiál mal číslo 53; A ÚPN, f. A 24, i. j. 64; SNA, f. 209, š. 754.

nestriel'al. Páchatel', sovietsky utečenec na Slovensku, asi 10 dní predtým pri Novom Meste nad Váhom zavraždil N. Skripničenka a spáchal dve lúpeže.⁸

Koncom marca alebo začiatkom apríla 1944 v partizánskom tábore na vrchu Oblík pri Petrovciah (pri Prešove) veliteľ tvoriaceho sa partizánskeho zväzku Čapajev K. Bystrov zastrelil partizána K. Danilova, lebo zaspal na stráži.

Pravdepodobne v noci z 8. na 9. apríla 1944 Bystrova a jeho zástupcu Dimitrija Portňagova ich druhovia zastrelili v spánku, lebo vynášali trest smrti za malé previnenia a žiadali vykonávať veľmi nebezpečné akcie.⁹

Dňa 5. mája sa partizáni z oddielu Pugačov snažili oslobodiť svojich zajatých druhov, o ktorých sa nazdávali, že sa nachádzajú v Soli (pri Vranove). Pri útoku na túto stanicu zastrelili policajta V. Gaža.¹⁰

Dňa 30. mája príslušník finančnej stráže L. Šivara (tiež Šivora) pri Podvlku pri Trstenej (dnes patriaceho do Poľska) spozoroval partizánov prechádzajúcich hranicu. Pokladal ich za pašerákov a preto ich vyzval, aby ostali stáť, načo partizáni začali strieľať a Šivaru ťažko zranili. Nasledujúceho dňa zomrel.¹¹

Dňa 21. júna v Remeninách (pri Giraltovciach) príslušníci zväzku Čapajev Bernát Friedmann (neskôr si zmenil meno na Štefan Kubík) a Grünwald olúpili učiteľa M. Šimu, zavraždili ho a vylúpili byt, kde bývala jeho rodina. Uvádzajú sa rôzne motívy jeho vraždy, obvykle jeho politická aktivita, napríklad že chcel, aby isté pozemky boli pridelené miestnym občanom.¹²

Pravdepodobne 26. júna pri Livovskej Hute (pri Bardejove) príslušníci zväzku Čapajev pod velením A. Luneva a A. Miťajeva zastrelili partizánskeho veliteľa Nikolaja Rokosovského, lebo sa postavil proti začleneniu svojho oddielu do zväzku Čapajev. Čapajevovci chceli zastreliť aj jeho zástupcu Pisarenka, ale tomu sa podarilo ujsť. Niektoré pramene uvádzajú iné dátumy.¹³

Dňa 28. júna pri Driečnej (pri Medzilaborciach) partizáni zastrelili vojaka J. Bangu (Bagnu).¹⁴

V noci zo 14. na 15. júla partizáni zo zväzku Čapajev pri útoku na policajnú stanicu v Pečovskej Novej Vsi zastrelili policajta J. Orosa (resp. Orosa). Potom si zo stanice odniesli zbrane, strelivo a iné veci vrátane peňazí.¹⁵

⁸ SNA, f. 203, š. 393; ŠA Prešov, f. ŠZŽ OŠB, š. 122 ŠA v Bytči, pobočka Trenčín, f. Okresný úrad (ďalej OÚ) Nové Mesto nad Váhom, š. 191; Príspevky k dejinám Slovenského národného povstania v Turci, s. 29.

⁹ SNA, f. 203, š. 393; SNA, f. NS, Tnúd 6/46, kinofilm 904; ŠA v Bratislave, f. ŠZ v Bratislave, č. 2958/1944; A MSNP, Z XII, S 10/65 a 159/72; A MSNP, Z IV, š. 11, i. č. 73/63; A ÚPN, f. A 24, i. j. 24 – tento prameň udáva dátum 26. marca. Pretože má oveľa väčší časový odstup od danej udalosti, pokladá sa za nespoľahlivejší.

¹⁰ SNA, f. 203, š. 393; SNA, f. S, š. 425. Veliteľom toho oddielu bol vtedy Alexej Jemeljanov, ktorý používal krycie meno Pugačov.

¹¹ SNA, f. 203, š. 393, f. 209, š. 772; SNA, f. 397; SNA, f. S, š. 425.

¹² SNA, f. S, š. 393 a 425, f. 209, š. 753; VHA, ZPH, i. j. 121; ŠA Prešov, f. ŠZŽ OŠB, š. 122; AM SNP, Z XII, S 119/65 a 17/78; A MSNP, Z IV, š. 18, A 159/72; informácia od jeho syna Pavla Šimu.)

Friedmann bol vyznamenaný Radom SNP I. tr., Československým vojnovým krížom 1939, Za chrabrosť, Radom červenej hviezdy.

¹³ VHA, ZPH, š. 11, i. j. 121; A ÚPN, f. A 24, i. j. 24 – tento prameň udáva dátum 6. 6. 1944 a i. j. 64; VHA, KOS, i. j. 205/1, kronika Livovskej Huty; MO AO, D 66; A MSNP, Z XII, S 183/60 a S 17/78; A MSNP, Z IV, š. 13 – tento prameň udáva dátum 12. 7. 1944.

¹⁴ VHA, f. 53, š. 95 a f. Veliteľstvo pozemného vojska Bratislava 1940- 1944 (ďalej VPV), š. 35; SNA, f. S, š. 425.

¹⁵ SNA, f. 203, š. 393; SNA, f. S, š. 425; ŠA v Prešove, f. ŠZŽ OŠB, š. 122; VHA, f. VPV, š. 35.

V tomto mesiaci pri Kamienke nad Cirochou (pri Humennom) svojimi druhmi Alexejom Černovom a Michailom Titovom bol zavraždený náčelník štábu oddielu Pugačov J. Ilikčian.¹⁶

Dňa 23. júla pri Rakovčiku (pri Svidníku) partizáni smrteľne postrelili úradníka P. Mikleša pri pokuse opraviť diaľkový kábel poškodený partizánmi zväzku Čapajev, lebo slovenskú opravárenskú skupinu partizáni pokladali za nemeckú. Zároveň partizáni úmyselne zavraždili policajta P. Vašutu, ktorý náhodne cestoval s opravárenskou skupinou.¹⁷

Pri prepade odlúčeného vojenského stanoviska pri Hanušovciach (pri Vranove nad Topľou) 24. alebo 25. júla, zrejme v snahe zmocniť sa zbraní a streliva, partizáni zastrelili jeho veliteľa J. Holého.¹⁸

Dňa 29. júla pri Matiaške (pri Giraltovcich) partizáni zo zväzku Čapajev zajali troch nemeckých vojakov, ktorí sa podieľali na zväzaní dreva do Hanušoviec nad Topľou, a krátko nato ich zavraždili. Telá dvoch z nich sa našli pri susednej dedine Remeniny a telo tretieho sa našlo pri susednej dedine Vavrinec.¹⁹

Dňa 5. augusta pri Kamienke nad Cirochou (pri Humennom) partizáni odvliekli a potom pri dedine zavraždili krčmára Andreja (tiež Ondreja) Lubiščáka. V júni ho olúpili o 7 000 korún, rádioprijímač, liehoviny a cigarety a požadovali od neho ďalších 13 000 korún, ktoré už nemal, a to asi bolo dôvodom vraždy.²⁰

Dňa 9. augusta v Blatnickej doline (pri Martine) odbojáři zabilí údajného vyzvedača Weissa.²¹

Toho dňa príslušníci zväzku Čapajev odvliekli 4 policajtov z policajnej stanice v Šarišskom Štiavniku (pri Stropkove) na svoju základňu pri Hanušovciach nad Topľou (pri Giraltovcich) a tam ich zavraždili, lebo títo policajti boli v rámci svojich služobných povinností činní proti partizánom.²²

Dňa 10. augusta prišiel do Liptovskej Lúžnej (pri Ružomberku) na nákladnom aute podnikateľ A. Sojka z Dolného Kubína, ktorý vykupoval lesné plody a jeho podnik slúžil potrebám nemeckých jednotiek SS. Spolu s ním bolo 5 robotníkov. Partizáni z tvoriacej sa 2. československej partizánskej brigády Za slobodu Slovanov a 1. Štefánikovej brigády olúpili o peniaze robotníkov, ktorí boli slovenskej národnosti a Sojku spolu so šoférom, vojakom Lönhartom, ktorí boli nemeckej národnosti, odvliekli na Latiborskú hoľu, zbili ich a zabilí pre údajné vyzvedačstvo.²³

Dňa 15. augusta príslušníci 1. Štefánikovej brigády prepadli kaštieľ Révayovcov v Turčianskej Štiavničke (pri Martine) s úmyslom získať voz a kone. Pritom komisár tejto brigády Andrej Lach strelou do chrbta zabil utekajúceho neozbrojeného sluhu J. Frkáňa.²⁴

¹⁶ A MSNP, Z XII, S 3/93; čas úmrtia podľa Pažurová, Helena: Slovenský partizánsky zväzok Čapajev. Bratislava 2014, s. 50.

¹⁷ SNA, f. 203, š. 393 a 397; SNA, f. S, š. 425; ŠA v Prešove, f. ŠZŽ OŠB, š. 123.

¹⁸ SNA, f. 203, š. 393; SNA, f. S, š. 425; SNA, f. 209, š. 753; VHA, VPV, š. 37; VHA, f. 53, š. 95.

¹⁹ VHA, ZPH, š. 2, i. j. 18; SNA, f. 203, š. 393; SNA, f. S, š. 425; tiež VHA, KOS, i. j. 213; tiež Východoslovenská pravda, 29. 8. 1946.

²⁰ ŠA v Prešove, f. ŠZŽ OŠB, š. 123; SNA, f. S, š. 425 – 5; SNA, f. 203, š. 397; SNA, f. ŠÚVP, š. 53.

²¹ CDAHOU, f. 62, o. 1, i. j. 52; MO AO, D 1 – 4; VHA, ZPH, š. 14, i. j. 160; tiež Príspevky k dejinám Slovenského národného povstania v Turci, s. 39.

²² A MSNP, Z XII, S 17/78; VHA, ZPH, i. j. 22; ŠA v Prešove, f. SZŽ – OŠB, š. 122; SNA, f. S, š. 425

²³ SNA, f. 203, š. 393; SNA, f. Alexandrijský archív, kinofilm II C – 991; SNA, fond S, š. 38; SNA, f. NS, š. 78, i. j. 72; VHA, ZSP, ŠZX – 171; CDAHOU, f. 62, inventár (ďalej i.), 1, i. j. 50 a 1519; Čaplovič, V. – Keliar, L. .c. d., s. 43; Veliteľom 2. československej partizánskej brigády Za slobodu Slovanov (ďalej Za slobodu Slovanov) bol vtedy Ladislav Kalina a 1. Štefánikovej brigády Piotr Veličko.

²⁴ SNA, f. 203, š. 393; SNA, f. S, š. 425; Uhrin, Marian a kol.: II. slovenská partizánska brigáda M. R. Štefánika. Martin – Banská Bystrica, 2009, s. 60; Lobík, Ján: Spomienky na SNP v Turci. Martin 1994, s. 33. Lach bol nositeľom 10 vyznamenaní z Československa, Poľska i Sovietskeho zväzu, napr. Čs. vojnového kríža 1939. Stal sa čestným občanom Martina, Vrútok, Turian, Sklabine a Pribyliny.

Asi v týchto dňoch vo Vinnom (pri Michalovciach) partizáni z oddielu Pugačov na príkaz svojho veliteľa I. Kudriavceva zastrelili svojho druha J. Vaľa, lebo ten 20. júla smrteľne postrelil veliteľa oddielu Pugačova (vlastným menom A. Jemeljanov). Vaľo tvrdil, občanom Martina, Vrútok, Turian, Sklabine a Pribyzámerne a chceli sa mu odplatiť.²⁵

Dňa 21. augusta veliteľ 1. Štefánikovej brigády na Kantorskej lúke pri Sklabini (pri Martine) dal zastreliť partizána Ivana, lebo sa vyhýbal práci v tejto brigáde.²⁶

Dňa 24. augusta príslušníci tejto brigády prepadli púlu v neďalekých Turanoch a zastrelili veliteľa závodnej stráže K. Achtbergera, lebo vraj bol spolupracovníkom Gestapa.²⁷ Partizáni tiež ulúpili vyše 2 milióny korún, ktoré boli prichyšané na výplatu robotníkom tohto podniku. Časť z nich použili na nákup pálenky.²⁸

Toho dňa pri Chvatimechu (pri Brezne) partizáni z Nálepckovej brigády zastavili vlak, vyviekli z vlaku 2 nemeckých vojakov a 2 až 3 nemeckých civilistov, odviekli ich na partizánsky štáb v Suchej doline pod Chabencom a zastrelili ich.²⁹

V noci z 24. na 25. augusta príslušníci zväzku Čapajev prepadli železničnú stanicu v Margecanoch. Zajali a potom zastrelili nemeckých vojakov E. Klauckeho a L. Ziwnustku. Okrem toho pri zastavovaní auta Štátnej lesnej správy zo Starej Vody (pri Gelnici) zastrelili tamojšieho lesníka A. Leška. Auto si potom partizáni privlastnili. Niektorí partizáni si z nádražného bufetu ulúpili alkohol a cigarety.³⁰

Dňa 25. augusta príslušníci 1. Štefánikovej brigády zajali 7 mužov z nemeckej dediny Horná Štubňa (pri Turčianskych Tepliciach). Jednému z nich sa podarilo ujsť, ostatných partizáni zastrelili.³¹

Dňa 26. augusta pri Sklabini príslušníci tejto brigády, pravdepodobne jej mýniského oddielu, najskôr olúpili o cennosti a šaty jednu ženu a osem mužov, z ktorých traja boli Nemci od Kremnice, a potom ich zastrelili. Jeden z nich, daňový úradník Karol Nemčok z Dolnej Vsi, bol len postrelený a podarilo sa mu prežiť. Mal byť zavraždený z pomsty, pre vykonávanie svojho zamestnania.³²

Dňa 27. augusta večer v Brezne na podnet miestnych odporcov slovenskej vlády, medzi ktorými bol aj veliteľ posádky Sekuris, partizáni zaistili niekoľko miestnych ľudáckych činiteľov, lebo chceli požiadať vládu o ráznejší postup proti partizánom. Naložili ich na nákladné auto, ktoré ich vraj malo odviezť na partizánsky štáb v Jasenskej doline, kde ich mali postrašiť a potom prepustiť domov. Pri ich prevoze istý partizán z eskorty z neznámeho dôvodu vystrelil, načo ostatní členovia eskorty spustili paľbu na zaistencov. Troch z nich zabili hneď, medzi nimi bol aj poslanec slovenského snemu, robotník František Slameň. Pritom zastrelili aj svojho príslušníka J. Moravčika, ktorý riadil auto. Okrem toho smrteľne poranili zaisteného nemeckého vojaka, príslušníka nemeckej vojenskej misie v Bratislave. Notára A. Bothára zastrelili dodatočne, keď zistili, že je len ranený. Obete olúpili a miestni odbojoví činitelia vylúpili aj ich byty. Niektorí zaistenci prežili: boli len postrelení a partizáni ich pokladali za mŕtvych alebo sa im podarilo ujsť. Vrahovia boli príslušníkmi Pohronskeho

²⁵ MO AO, D 47, ABS, f. 305, š. 120 – 1; A MSNP, Z XII, S 4/93.

²⁶ Keveš, Ján: Sklabiňa – Partizánska obec. Martin 1969, s. 28.

²⁷ Tajná štátna polícia Nemecka. Niektoré pramene udávajú zastrelenie aj niekoľkých ďalších členov závodnej stráže.

²⁸ A MSNP, Z XII, S 63/67; SNA, f. 203, š. 394 a 397; Jablonický, Jozef: Povstanie bez legend. Bratislava, 1990, s. 125; tiež Príspevky k dejinám Slovenského národného povstania v Turci, s. 90. Wohland, L., c. d., s. 47; CDAHOU, f. 166, i. 1, i. j. 161.

²⁹ A MSNP, Z XII, S 36/83; Vimmer, P., c. d., s. 46.

³⁰ SNA, f. 203, š. 394; VHA, ZPH, i. j. 18 a 352.

³¹ SNA, f. 203, š. 394; Ursíny, Ján: Spomienky na Slovenské národné povstanie. In: Slovenské národné noviny č. 6/1990; Wohland, L., c. d., s. 69.

³² Nemčok, Jozef: Cesta smrti a života alebo útek z partizánskeho hrobu v Sklabini. Krakov 2015, s. 22 – 94; tiež VHA, ZPH, š. 9, i. j. 90.

oddielu brigády Za oslobodenie Slovanov a pochádzali hlavne z blízkej dediny Horná Lehota.³³

Toho dňa v Sklabini (pri Martine), v ktorej sídlilo velenie 1. Štefánikovej brigády, jej príslušníci zastrelili handlovského krčmára P. Frömmela, jeho šoféra a dvoch závozníkov, ktorí 25. augusta odišli do Martina po pivo.³⁴

Toho dňa v Martine partizáni v mestskom dome zastrelili stolára J. Košinu, člena Hlinkovej gardy³⁵ (HG). Keď dlho nechodil domov, jeho synovec sa išiel za ním pozrieť a tiež ho zastrelili. Takisto na stanici zastrelili hodinára F. Šťastného.³⁶

Toho dňa v martinskej nemocnici komisár 1. Štefánikovej brigády Andrej Lach zastrelil poľného policajta Luifa, ktorý bol ranený pri útoku partizánov vo Vrútkach predchádzajúceho dňa. Bola to pomsta za to, že nemeckí vojaci dodatočne zabili partizána poraneného pri tomto útoku.³⁷

Dňa 28. augusta krátko pred šiestou hodinou v kasárňach v Martine skupina vojakov a asi aj partizánov v slovenských uniformách pod velením Cyrila Kuchtu pri údajnom pokuse o odzbrojenie zastrelila asi 20 Nemcov, prevažne vojakov, ktorých predchádzajúci večer odbojáři na nátlak veliteľa 1. Štefánikovej brigády P. Velička zadržali vo vlaku počas cesty cez Slovensko na martinskej železničnej stanici, kde ich vraj partizáni z jeho skupiny mienili prepadnúť a postrieľať bez ohľadu na to, že stanica bola plná cestujúcich civilistov. Dôstojníci z martinských kasární sa vraj tomu snažili zabrániť a ponúkli Nemcom prenocovanie v kasárňach, čo prijali. Počas tejto noci Veličko žiadal, aby Nemci živí kasárne neopustili. Zavraždení boli vojakmi olúpení o osobné veci. Podľa tvrdenia odbojárov prestrelku podnietil jeden nemecký vojak, ktorý sa nechcel dať odzbrojiť a začal strieľať z pištole. Ak by to aj bola pravda, to nebol dôvod na postrieľanie takmer všetkých členov skupiny. ()³⁸ Niekoľko členov skupiny streľbu prežilo. Tí boli odvečení do Sklabine.

Toho dňa veliteľ ružomerskej posádky Miloš Vesel dal v kasárňach zastreliť dvoch členov vojenskej hliadky, ktorí vraj vykrádali obchod.³⁹

Toho dňa asi o deviatej hodine ráno cigánsky partizán v Ľubochni na príkaz povstaleckého dôstojníka D. Gondu zastrelil asi 18 zajatých príslušníkov nemeckého strážneho oddielu tamojšieho nemeckého detského tábora vrátane spojárky, okrem obrancu, ktorý vyhlásil, že nie je Nemec. Jednotlivé pramene uvádzajú 12 – 21 zabitých.⁴⁰

³³ SNA, f. bývalý Archív Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska, š. 1390; SNA, f. 203, š. 394; SNA, Z, š. 24; ŠA v Banskej Bystrici, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 129, č. 2133/44; Kalendár Kanadskej slovenskej ligy 1985 – 1986, s. 169 – 195; VHA, ZSP, ŠZX – 171, ŠZX – 457 a ŠZX – 459; Smolec, J., c. d., s. 70. Veliteľom Pohronského oddielu bol Emil Krístek (pôvodne Krzystek).

³⁴ Záni, František: Handlovcia v boji za slobodu. Banská Bystrica, 1974, s. 55.

³⁵ Hlinkova garda v tom čase bola súčasťou HSLS a mala hlavne brannú úlohu. Jej príslušníci neboli ozbrojení. Mohli byť nasadení na výpomoc ozbrojeným zložkám a vtedy sa mohli vyzbrojiť.

³⁶ Štetková, Viera: Povstalecký denník. Bratislava, 1997, s. 4; SNA, f. NS, š. 63, i. j. 71 – podľa tohto prameňa Košinu zastrelil policajt na okresnom súde; tiež Jednota, 18. 6. 1947; Svedectvo o „POVSTANÍ“. In: Hlas Slovenska č. 26/1992; Všade panika a bezhlavý útek. In: Gardista 29. 9. 1944. Podľa matriky Šťastný zahynul 25. augusta a Košina 5. septembra. Pretože denník sa zrejme písal bez časového odstupe, jeho údaje sú zrejme spoľahlivejšie.

³⁷ Príspevky k dejinám Slovenského národného povstania v Turci, s. 97; Uhrin, M., c. d., s. 60; A MSNP, Z XII, S 63/67; VHA, f. VPV, š. 39.

³⁸ Vnuk, František: Katynské lesy a lesíky. In: Slovenský denník, 22. 5. 1990; Považský, Jozef: Koniec legendy o misii generála Paula von Otta. Martin 1996, s. 35; VHA, ZSP, ŠZX – 418 a ŠZX – 432/1; A MSNP, Z XII, S 63/67.

³⁹ A MSNP, Z XII, S 329/64 a 31/69.

⁴⁰ A MSNP, Z XII, S 116/79, S 69/80, S 155/80 a S 38/81; 100 proti 18. In: Slovák 17. 11. 1944; Krno, Martin: Nielen lipy videli... In: Nedeľná Pravda 13. 11. 1992; Lacko, Martin: „Hrdina SNP“ kapitán Gonda (Povstalecký príbeh v ružomerskej oblasti). In: Lacko, Martin: Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov III. Trnava, 2004, s. 248.

V nasledujúcich dňoch dal Gonda zastreliť v tejto oblasti viacero ľudí: istého Nemca, úradníka z továrne v Ružomberku, zajatého nemeckého vojaka a niekoľko slovenských vojakov z východoslovenskej armády, ktorí sa po jej odzbrojení Nemcami vracali domov a odmietli sa pridať k povstaniu, prípadne zbehov z povstaleckej armády.⁴¹

Toho dňa na štáb Nálepkovej brigády na vrchu Prašivá v Nízkych Tatrách dovezli 5 Nemcov, z toho 4 civilistov a 1 dôstojníka, ktorých zaistili v Brezne pri kontrole rýchlika idúceho z Košíc do Bratislavy, a potom ich odvedli do lesa, kde ich zastrelili.⁴²

Toho dňa v Sklabini (pri Martine) partizáni z 1. Štefánikovej brigády zastrelili elektrotechnika J. Mikscha z Martina.⁴³

Nevedno v ktorý deň, no v každom prípade koncom augusta bol v Sklabini zastrelený kníhviazač J. Renner z Martina a M. A. Pelz, pravdepodobne tiež z Martina.⁴⁴

Toho dňa pri Liptovskom Mikuláši partizáni zastrelili 7 – 8 nemeckých vojakov, ktorých zajali v tomto meste.⁴⁵

Toho dňa pri Kamenici (pri Sabinove) zahynul tamojší chlapec L. Čuba. Spolu s ostatnými chlapcami z dediny našiel na ceste mínu položenú partizánmi zo zväzku Čapajev. Tú ju pokladali za mydlo a začali ňou manipulovať. Pritom mína vybuchla a ťažko zranila Čubu, ktorý neskôr vo veľkých bolestiach zraneniam podľahol. Ďalší chlapec, J. Šulík, bol poranený.⁴⁶

V noci z 28. na 29. augusta v Skrabskom (pri Vranove nad Topľou) partizáni zabili bodákmi A. P. Hamzu v jeho dome.⁴⁷

Tejto noci na štábe partizánskej brigády Za slobodu Slovanov v Jasenskej doline (pri Brezne) partizáni zavraždili lesníka G. Schlessingera, ktorý bol nemeckej národnosti.⁴⁸

V týchto dňoch pri Červenej Skale (pri Telgárte) partizáni zastrelili lesníka J. Vogela, tiež nemeckej národnosti.⁴⁹

Pravdepodobne 29. augusta partizáni pri Sklabini zabili niekoľkých Nemcov, ktorí predchádzajúceho dňa prežili strelbu v martinských kasárňach. Ušetrili len dve ženy a jedno dievča, ktoré boli zranené a dovezené do martinskej nemocnici na ošetrovanie a liečenie. Podľa nemeckého prameňa bolo zavraždených 24 osôb, medzi nimi jedna žena. Iné pramene uvádzajú 21- 32 obetí, takisto aj iný dátum zavraždenia tej skupiny Nemcov, ktorí prežili vraždenie v Martine. Po obsadení Sklabine nemeckým vojskom príslušníci nemeckej bezpečnostnej služby SD (Sicherheitsdienst) na odvetu zastrelili 3. októbra pri Martine 48 osôb, z toho 20 Sklabinčanov, ktorých obvinili z vrážd, účasti na povstaní alebo jeho podpore.

⁴¹ A MSNP, Z XII, S 155/80; Lacko, Martin: „Hrdina SNP“ kapitán Gonda (Povstalecký príbeh v ružomerskej oblasti). In: Lacko, Martin: Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov III., s. 263 – 265. Gonda bol v r. 1945 in memoriam povýšený do hodnosti majora a bol vyznamenaný Radom SNP I. triedy.

⁴² VHA, ZSP, ŠZX – 311 a ŠZX – 460. Veliteľom Nálepkovej brigády bol Michal Sečanský.

⁴³ Matrika Turčianskeho Jasenia.

⁴⁴ Pamätná kniha – Kronika obce Sklabiňa počas Slovenského národného povstania 1944 – 1945; Jednota, 18. 6. 1947; matrika Turčianskeho Jasenia; A MSNP, Z XII, S 5/63.

⁴⁵ A MSNP, Z XII, S 32/69; Prečan, V., Slovenské národné povstanie – Dokumenty, s. 1061; VHA, ZPH, i. j. 400.

⁴⁶ SNA, f. 203, š. 394. Dátum smrti uvedený podľa matriky rímskokatolíckeho farského úradu v Kamenici; VHA, ZPH, š. 19, i. j. 225.

⁴⁷ Turčan, Dušan: Smutnohra slovenských čapajevovcov na východnom Slovensku. In: Svedectvo č. 6/1998; list obecného úradu v Bystrom autorovi 2. 12. 1998.

⁴⁸ SNA, f. 203, š. 397; SNA, f. S, š. 425; Murgaš, Emil: Horehronská povstalecká sága. In: Svedectvo č. 8/1995; tiež Unter der Bandenherrschaft. In: Grenzbote, 22. 11. 1944; tiež Deutsche Stimmen, 9. 12. 1944.

⁴⁹ SNA, f. 209, š. 397; Unter der Bandenherrschaft. In: Grenzbote, 22. 11. 1944; Dobschau unter „tschechoslowakischer“ Herrschaft. In: Deutsche Stimmen, 9. 12. 1944.

Za každého člena nemeckej skupiny boli zastrelené dve osoby, pričom pôvodne malo byť za každého člena zastrelených 10 osôb.⁵⁰

Pravdepodobne toho dňa pri Strečne partizáni zastrelili dvoch ťažko ranených nemeckých vojakov, ktorí boli zajatí pri blízkej Mojšovej Lúčke.⁵¹

29. augusta pri Livove (pri Bardejove) partizáni oddielu Lipa z Osobitnej partizánskej brigády Klementa Gottwalda zajali a zavraždili príslušníka tamojšej finančnej stráže v Snakove alebo Lenartove, pravdepodobne sa volal Bajtúz. Okrem toho v nezistenom čase zavraždili svoju kuchárku.⁵²

Toho dňa pri Bielom Potoku (súčasť Ružomberka) partizáni zastrelili robotníka J. Pauera z Donovalov, člena HG.⁵³

Pravdepodobne 29. augusta na inom mieste pri Bielom Potoku partizáni zastrelili asi 22 nemeckých vojakov, zväčša ranených a chorých, ktorých príslušníci ružomerskej posádky a partizáni 27. augusta zadržali vo vlakoch prechádzajúcich cez Ružomberok a zaistili v kasárňach.⁵⁴

Toho dňa v Žiline partizáni zastrelili Pavlu Simmovú, nemeckej národnosti.⁵⁵

Dňa 30. augusta ráno v Banskej Bystrici partizáni z 1. Stalinovej brigády zastrelili dvoch ukrajinských utečencov na hlavnej železničnej stanici, dôchodcu I. Pittnera nemeckej národnosti a troch nemeckých vojakov pri radvanských kasárňach.⁵⁶

Toho dňa pri Krivanoch (pri Sabinove) asi o 9.00 hod. diverzná skupina Mironova z Gottwaldovej brigády vyhodila osobný vlak s civilnými cestujúcimi; jednou z obetí bol aj slovenský vojak Š. Fil' zo Stariny. Pôvodne mal v tom čase ísť nemecký vojenský vlak, ale Nemci vymenili ich poradie. Počet obetí bol najmenej 6, no pravdepodobne až 12.⁵⁷

Toho dňa pred cementárňou v Lietavskej Lúčke (pri Žiline) povstalci zastrelili úradníka nemeckej národnosti Schádena.⁵⁸

⁵⁰ Považský, J., c. d., s. 38 a 58; ŠA v Bytči, f. Okresné a miestne ľudové súdy z územia Žilinského kraja 1945 – 1948, Okresný súd Ružomberok, š. 9, i. j. 453, č. 58/48; VHA, KOS, i. j. 229; Svedectvo o „POVSTANÍ. In: Hlas Slovenska č. 25/1992.

⁵¹ VHA, KOS, i. j. 276, kronika Mojšovej Lúčky. Podľa daného prameňa k vražde došlo 28. augusta. Ale k boju pri Mojšovej Lúčke (dnes súčasť Žiliny) došlo 29. augusta.

⁵² MO AO D 66; SNA, f. 203, š. 394; Historická revue č. 5/2012. Veliteľom tejto jednotky bol Viačeslav Kvitinskij.

⁵³ Informácia od Vladimíra Macka

⁵⁴ VHA, ZPH, i. j. 457; VHA, f. 1. ČsAS, š. 13; VHA, KOS, i. j. 253; A MSNP, Z XII, S 28/65; V. Prečan, Slovenské národné povstanie – Dokumenty, s. 1061; Hirner, Alexander: Matičná myšlienka. Trnava – Bratislava, 1992, s. 122 – 123; Jablonický, Jozef: Povstanie bez legend, s. 164; List Jozefa Hanzela z 21. 9. 1995 vo vlastníctve autora; dátum smrti uvedený podľa výskumu Vladimíra Macku; L. Suško, c. d., s. 326; Niektoré pramene udávajú vyšší počet obetí. Niektoré pramene udávajú začiatok masových vražd na 28. august, na 29. august i na 30. august.

⁵⁵ Čerep, Ondrej: Vojnové obeť Žiliny. In: Lacko, Martin – Malatinský, Michal: Slovenské národné povstanie a záver vojny na území Žilinského kraja 1944 – 1945. Žilina 2014, s. 19; Osika, Štefan: Tragické udalosti v Rajeckej doline 1944 – 1945, rukopis.

⁵⁶ VHA, ZPH, i. j. 455; ŠA v Banskej Bystrici, pobočka Banská Bystrica, f. Mestský úrad, š. 218; VHA, KOS, i. j. 203; ABS, f. S, š. 159- 6; Smida, Július: Povstanie v Banskej Bystrici. In: Bielik, P. – Mulík, P., c. d., s. 119.

⁵⁷ VHA, ZPH, i. j. 219, 291 a 356; VHA, f. Duchovná správa, š. 3; SNA, f. 203, š. 394; SNA, f. S., š. 425; ŠA Prešov, f. Odbočka Ústrednej bezpečnosti pri Policajnom riaditeľstve v Prešove, i. j. 1549; ŠA Prešov, pobočka Prešov, f. 62- OÚ Sabinov, š. 17- tu sa udáva 8 mŕtvych a 9 veľmi ťažko ranených; list Eduarda Vorkála z 23. 9. 1996 vo vlastníctve autora- v ňom ako niektoré obeť sa uvádzajú učiteľ z Lipian, manželia zo Zemplína a dvaja Cigáni.

⁵⁸ VHA, f. Ministerstvo národnej obrany - dôverné (ďalej MNO - d.), š. 440, i. j. 244, spis 20 4/2110 - 205/200.

Toho dňa povstalci na Štrbskom Plese v istom hoteli zaistili a odvliekli niekoľko ľudí. Pri železničnej stanici v Štrbe zastrelili jedného z nich, čašníka F. Tomerla, ktorý bol nemeckej národnosti, údajne pri pokuse o útek.⁵⁹

Asi toho dňa v Hanušovciach nad Topľou (pri Girlatovciach) príslušníci zväzku Čapajev zajali okolo 27 nemeckých vojakov a železničiarov. Podľa niektorých prameňov ich potom v Slanských vrchoch všetkých zabili, podľa iného prameňa zabili asi 6 a ostatných prepustili.⁶⁰

30. a 31. augusta pri Bielom Potoku veliteľ ružomerskej posádky Miloš Vesel dal postrieľať desiatky civilistov z Ružomberka, ktorí boli Nemci alebo boli pokladaní za Nemcov pre ich mená, ako aj Nemcov zajatých pri Liptovskom Mikuláši. Medzi nimi bolo aj niekoľko žien. Na vraždách sa podieľali príslušníci Tretieho oddielu 1. Stalinovej brigády, možno aj príslušníci Nálepkovej brigády i brigády Jánošík. Medzi vrahmi bola aj sovietska partizánka Antonina (hovorovo Toňa, jej meno sa komolilo ako Soňa, Taňa, Tatiana) Fadejevna Linkevičová (vyd. Nikolajevová), ktorá pôsobila v tejto partizánskej brigáde ako zdravotníčka. V civilnom živote bola učiteľkou. Údajne jej matku a brata zabili nemeckí vojaci. Vystúpila aj v banskobystričskom povstaleckom rozhlase. V povstaleckej propagande sa táto vrahynja oslavovala.⁶¹

Dňa 31. augusta Ján Pšenka a niekoľko ďalších príslušníkov 2. Štefánikovej brigády pri Vrúcku (pri Turčianskych Tepliciach) podľa jedného prameňa zastrelili asi 6 funkcionárov Nemeckej strany, z toho 5 bolo z Vrúcka a 1 z Lazian, podľa iného prameňa len 3 miestnych obyvateľov.⁶² Počas povstania pri dedine odbojáři zastrelili aj J. Bakalu.⁶³

Toho istého dňa príslušníci tejto brigády pri neďalekej Valči zastrelili učiteľa J. Taushäusera z Kláštora pod Znievom,⁶⁴ pochádzajúceho z blízkej nemeckej dediny Vrúcko.

Toho dňa pri Kvetnici (pri Poprade) príslušníci brigády Za slobodu Slovanov na príkaz partizána Zelinku zastrelili údajného vyzvedača nemeckej národnosti.⁶⁵

Toho dňa v Handlovej pri výsluchu, či neskrýva hľadanú osobu v nemocnici, príslušník partizánskej roty Nováky zastrelil tamojšiu ošetrovatelku J. Červeňovú.⁶⁶

⁵⁹ ŠA Liptovský Mikuláš, f. Okresný národný výbor Liptovský Mikuláš, č. 6086/1945 adm.; tiež Maniak, Marcel: Protifašistický odboj v okrese Poprad a Kežmarok, 2014, s. 108.

⁶⁰ MO AO, D 53; VHA, ZPH, i. j. 21; Emil Kadnár: Smrt přichází na úsvitu. Praha, 1971, s. 80; Marek, Jaroslav – Vittek, Viliam: Ako som bojoval proti fašizmu. Hlohovec, 1989, s. 51; Písomná výpoveď bývalej členky tejto skupiny A. Kostkovej z 11. 6. 1993 vo vlastníctve autora; tiež Partizáni v Slanských horách. In: Čas, 26. 8. 1945. Veliteľom zväzku Čapajev bol vtedy Ivan Baľuta. Bol vyznamenaný československým Radom červenej hviezdy a sovietskym Radom červenej zástavy.

⁶¹ A MSNP, Z XII, S 329/64 a S 31/69; SNA, f. S, š. 425; VHA, ZSP, ŠZX- 314 a ŠZX- 337; VHA, KOS, i. j. 253; CDAHOU, f. 166, i. 2, i. j. 139 a i. 3, i. j. 79; Štrelinger, Peter: Povedali, že je vrah. In: Slovenská republika, 27. 8. 1994; Komai, L: Deň pred vypuknutím povstania v Ružomberku. In: Slovenské ozveny č. 29/1991; dátum smrti uvedený podľa výskumu Vladimíra Macku; Cíger Hronský, Jozef: Svet na Trasovisku. Martin 1991, s. 251. Veliteľom Tretieho oddielu bol Nikolaj Belov, veliteľom 1. Stalinovej brigády bol Alexej Jegorov, veliteľom Nálepkovej brigády bol Michal Sečanský, veliteľom brigády Jánošík bol Ernest (Arnošt) Bielik.

Miloš Vesel bol nositeľom mnohých vyznamenaní, napr. v r. 1945 mu bol udelený Rad SNP I. triedy, Československý vojnový kríž 1939, Za zásluhy, v r. 1965 Rad červenej hviezdy, v r. 1991 in memoriam Rad M. R. Štefánika III. tr. a hodnosť generálmajora.

Antonina Linkevičová dostala sovietske vyznamenanie Za bojové zásluhy.

⁶² ABS, f. S/2, š. 4; A MSNP, Z XII, S 239/64; Dušan Halaj: Druhá československá partizánska brigáda M. R. Štefánika a Druhá slovenská národná brigáda v SNP a partizánskej vojne. Bratislava, 1985 – dizertačná práca.

⁶³ Roter Mord in Hauerland. In: Deutsche Stimmen, 22. 10. 1944. Veliteľom tejto jednotky bol Viliam Žingor

⁶⁴ ABS, f. S/2, š. 4, L. Suško, c. d., s. 329 – 330; Gardista, 29. 9. 1944.

⁶⁵ VHA, ZPH, š. 10, i. j. 103; Ján Zelinka: Od romantiky k vede a politike. Bratislava, 2000, s. 54.

⁶⁶ ŠA v Nitre, pobočka Prievidza, f. OÚ Prievidza, š. 466; F. Záni, c. d., s. 55. Veliteľom tejto jednotky bol Imrich Müller (neskôr zmenil meno na Ivo Milén).

Toho dňa v Janovej Lehote (pri Žiari nad Hronom) partizáni začali strelbu, pri ktorej zahynula miestna obyvateľka A. Bublaková.⁶⁷

Toho dňa pri Dolných Lelovciach, patriacich do Zemianskych Kostolian (pri Prievidzi), partizáni zastrelili tamojšieho obyvateľa, statkára K. Tarnóczyho.⁶⁸

Podľa jedného prameňa toho dňa, podľa iného 26. augusta, partizáni zastrelili pri Podbrezovej tamojšieho krajčira L. Procheho, lebo vraj bol príslušníkom nemeckej tajnej polície. V skutočnosti asi preto, že bol Nemec.⁶⁹

Koncom augusta, v čase obsadenia Nitrianskeho Pravna partizánmi, zastrelili tam partizáni tamojšieho obchodníka s obuvou Danka.⁷⁰

Pravdepodobne koncom augusta, no možno aj začiatkom septembra, komisár 1. Štefánikovej brigády Andrej Lach v Nolčove (pri Martine) zastrelil sovietskeho utečenca z nemeckého zajateckého tábora, lebo odmietol vstúpiť do tejto partizánskej jednotky. Potom už sovietski utečenci neodmietali vstupovať do tejto brigády.⁷¹

Dňa 31. augusta povstalci pri Príbovciach zajali trojčlennú posádku nemeckého dopravného lietadla. Zajatci boli dopravení do Martina, odkiaľ sa dostali do Sklabine, kde toho alebo nasledujúceho dňa boli príslušníkmi 1. Štefánikovej brigády zastrelení.⁷²

Toho dňa a 1. septembra partizáni z 1. Stalinovej brigády pri Liptovskej Lúžnej (pri Ružomberku) zastrelili 22 nemeckých civilistov zaistených v Ružomberku, napr. murára Ondreja (Andreja) Minicha z Dúbravy. Po porážke povstania boli exhumovaní, ako aj tí, čo boli zavraždení pri Bielom Potoku, spolu 72. Vojaci boli pochovaní v prímestskej časti, pri kaplnke na Podsucej, civilisti na cintoríne v Ružomberku. Celkový počet obetí bol vyšší, lebo nie všetky boli exhumované. Dôvodne možno predpokladať, že ich bolo aspoň 100. Niektoré pramene udávajú ešte výrazne väčší počet zavraždených civilistov, napr. podľa partizána G. Čausova z tejto brigády v Ružomberku bolo zajatých a zastrelených 270 Nemcov. Za zavraždenie vojakov i civilistov partizánsky veliteľ A. Jegorov si vypýtal od povstaleckého národného výboru 20 000 korún. Byty obetí povstalci vylúpili, na čom sa podieľali i povstaleckí dôstojníci, vrátane veliteľa ružomerskej posádky Miloša Vesela, ktorý si prisvojil kožuchy a strieborný príbor.⁷³

Koncom augusta pri Podbrezovej partizáni zastrelili Friedricha Krahla (Bedřicha Krála).⁷⁴

⁶⁷ ŠA Banská Bystrica, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 129, č. 2209/1944.

⁶⁸ VHA, ZPH, i. j. 117 a ZSP, ŠZX – 362; Lacko, Martin: Z novembrového prevratu vyšli víťazne komunisti. In: Pamäť národa č. 4/2013, s. 93; list Borisa Ferjenčíka z 4. 10. 2014 vo vlastníctve autora.

⁶⁹ SNA, f. 203, š. 397; VHA, KOS, i. j. 207 I; Rímskokatolícka matrika v Podbrezovej; A MSNP, Z XII, S 58/88.

⁷⁰ Lacko, Martin: Z novembrového prevratu vyšli víťazne komunisti. In: Pamäť národa, č. 4/2013, s. 93. Čas činu upresnený Martinom Hagarom autorovi.

⁷¹ M. Uhrin, c. d., s. 64.

⁷² M. Uhrin, c. d., s. 64; VHA, Zbierka SNP, š. 8, i. j. 150; CDAHOU, f. 121, i. j. 2

⁷³ ŠA v Bytči, pobočka Liptovský Mikuláš, f. Notársky úrad Liptovská Lúžna adm. č. 2369; SNA, f. ŠÚVP, š. 60; SNA, f. ŠÚVP, š. 77, š. 82 a š. 93; SNA, f. NS, š. 78, i. j. 72; SNA, f. S, š. 425 – 7; VHA, ZSP, ŠZX – 106 a ŠZX – 314; VHA, ZPH, i. j. 137; AM SNP, Z XII, S 135/2003; Jablonický, Jozef: Povstanie bez legend, s. 164; Prečan, V.: Slovenské národné povstanie – Dokumenty, s. 795; Suško, L., c. d., s. 326 – 329; Trauersonntag in Rosenberg. In: Grenzbote, 21. 12. 1944; Ako to bolo. In: Tatranský Slovák, 6. 1. 1945; Komai. L.: Deň pred vypuknutím povstania v Ružomberku. In: Slovenské ozveny č. 29/1991; Die blutigen Spuren der Bandenherrschaft. In: Deutsche Stimmen, 30. 12. 1944; list Ľudovíta Komaiho z 20. 11. 1991 vo vlastníctve autora; informácia od Vladimíra Macku a obyvateľa Liptovskej Lúžnej. Alexej Jegorov bol vyznamenaný Čs. vojnovým krížom 1939, Radom SNP I. tr., ako sovietskymi vyznamenaniami, napr. Leninovým radom.

⁷⁴ Drori – Ernestová, Edita: Olúpená o právo na život, s. 104.

Dňa 1. septembra v Kysaku sovietsky partizán zastrelil železničiara Rimáka, ktorý pracoval pri posune vlaku, lebo vraj mávaním zástavkou dával znamenie nemeckým vojakom.⁷⁵

Toho dňa v kúpeľoch v Kováčovej (pri Zvolene) sa usídlil štáb Nálepkovej brigády. Takmer hneď po príchode partizáni zavraždili asi 10 ľudí, medzi ktorými boli ukrajinskí utečenci privezení z Krupiny alebo jej okolia. Podľa iného, menej spoľahlivého prameňa, obetí bolo 6 až 8 a mali to byť Nemci z dediny Píla pri Žarnovici.⁷⁶

Toho dňa v Oravskom Podzámku povstaleckí vojaci zajali 5 nemeckých vojakov a asi v ten istý deň pri Medzibrodí ďalších dvoch, ktorých odvliekli do Lučivnianskej doliny pri Párnici (pri Dolnom Kubíne), sídla partizánskeho oddielu Tichonova, kde boli zastrelení.⁷⁷

Začiatkom septembra pri Suchej (pri Svidníku) vojaci z východoslovenských divízií, ktorí sa odmietli odzbrojiť nemeckými vojakmi a presúvali sa na povstalecké územie pod velením npor. Jána Daňa, zastrelili 7 zajatých nemeckých vojakov, zrejme na jeho pokyn. Z tých vojakov, ktorí sa nerozutekali domov, sa časť vojakov spolu s Daňom pridala k partizánom, časť k armáde.⁷⁸

Na začiatku povstania Nemci zo Zvolena ušli z mesta a niektorí z nich sa pokúšali skryť v miestnej nemocnici ako pacienti. Partizáni z Nálepkovej brigády to zistili a podľa vyjadrenia náčelníka jej štábu P. Chimiča 17 z nich „doliečili“. Zrejme ich zastrelili v miestnej časti Pod Hapudkou (Hapudka), kde bolo počas povstania i po ňom zastrelených 50 Nemcov. Údajne v rámci odplaty Nemci vo Zvolene na židovskom cintoríne zabili 145 ľudí.⁷⁹

Dňa 2. septembra partizáni z oddielu Vyšehrad, pričleneného k 2. Štefánikovej brigáde, odvliekli z nemeckej dediny Chvojnica (pri Prievidzi) starostu A. Richtera a ďalších 5 mužov do Sklabine, kde boli zavraždení.⁸⁰

Toho dňa v Kunešove (pri Kremnici) partizán Martin Nemčok zastrelil miestneho občana I. Rückschlossa, lebo na výzvu nezdvihol ruky.⁸¹

Toho dňa pri Dobšinej vo Vlčej doline partizáni zastrelili miestneho krajčírca, Nemca J. Nehrera, pod zámienkou, že mal zbraň, ktorú neodovzdal.⁸²

Toho dňa partizáni pri Sklabini (pri Martine) zastrelili A. Schmidta, dozorca pily v Turanoch, a rozdrúzgali hlavy 78-ročnému statkárovi J. Reichlovi a jeho dcére Márii zo Záturčia.⁸³

Toho dňa v Brezne odbojári pre údajné vyzvedačstvo zastrelili obchodníčku I. Pokornú, ktorá bola nemeckej národnosti.⁸⁴

Toho alebo nasledujúceho dňa pri Fačkove (pri Rajci), kde vtedy sídlil štáb 2. Štefánikovej brigády, jej príslušníci zastrelili F. Šandrika, riaditeľa hotela v Rajeckých Tepliciach. Ten sa

⁷⁵ Murajda, Tomáš: Prvý september 1944. In: Svedectvo č. 9/2000.

⁷⁶ Písomné svedectvo od osoby, ktorá nechce, aby sa uviedlo jeho meno, vo vlastníctve autora; Štelinger, Peter: Svet na trasovisku. In: Slovenská republika, 23. 2. 1996; VHA, ZSP, ŠZX – 326; CDAHOU, f. 114, i. 1, i. j. 26

⁷⁷ VHA, OVDS, š. 20; VHA, ČSA SNP, š. 10; i. j. 10/59 – tu je uvedený dátum 3. september; Langer, Juraj – Mlynarčík, Juraj: Protifašistický odboj na Orave. Banská Bystrica, 1969, s. 55 a 65; A MSNP, Z XII, S 135/2003.

⁷⁸ A MSNP, Z XII, S 84/73.

⁷⁹ AM SNP, Z XII, S 67/78; Vrbovský, Rado: Mene, mene, tekol ufarsin. In: Smer, 14. 12. 1990.

⁸⁰ MO SR, AO, D 59; Schlenker, Melanie: Von Heimat zu Heimat. Salach – Eislingen/Fils 1986, s. 323 a 354.

⁸¹ ŠA Banská Bystrica, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 129, č. 2506/1944.

⁸² Unter der Bandenherrschaft. In: Grenzboten, 22. 11. 1944; Dobschau unter „tschechoslowakischer“ Herrschaft. In: Deutsche Stimmen, 9. 12. 1944 – tu je uvedený ako dátum úmrtia noc z 1. na 2. septembra; VHA, KOS, i. j. 203 – tu sa ako dátum úmrtia udáva noc 1. septembra; VHA, f. 1. ČSA, š. 11.

⁸³ Pamätná kniha – Kronika obce Sklabiňa.

⁸⁴ VHA, KOS, i. j. 207/I; SNA, Z, š. 15.

napriek zložitej situácii snažil zabezpečiť riadny chod hotela, a preto odišiel do Žiliny. Istý človek, ktorý bol v osobnom nepriateľstve so Šandrikom, partizánom tvrdil, že odcestoval preto, lebo spolupracuje s nemeckým vojskom. Po vražde ho partizáni úplne zbavili šiat, odsekli mu prst, na ktorom mal zlatú obrúčku, vybili mu zlatú korunku a vylúpili hotel, najmä zásoby liehovín.⁸⁵

Asi toho dňa pri Rohožníku (pri Giraltovcich) sovietska radistka A. Rachovskaja zo zväzku Stalin zastrelila zajatého nemeckého vojaka.⁸⁶

Dňa 3. septembra pri Sklabini partizáni rozdrúzgali hlavy dôchodcovi J. Tauserovi a železničiarovi J. Schmiedovi z Vrútok.⁸⁷

Toho dňa pravdepodobne v okolí Košaroviec sovietski partizáni zo zväzku Stalin zastrelili vedúceho drevoskladu a jeho syna českej národnosti z blízkych Medzilaboriec, lebo miestni obyvatelia ich obvinili, že sú vyzvedači.⁸⁸

V týchto dňoch pri Žarnovici na mieste, kde sa konávali dobyčie trhy, pravdepodobne novobanskými partizánmi boli zavraždení T. Hora a K. Gaspar z neďalekej nemeckej dediny Píla a tiež J. Braxator, J. Brigant, Pius Motzbäuchel a L. Schneider z blízkej nemeckej dediny Veľké Pole.⁸⁹

V týchto dňoch na začiatku povstania povstanci zavraždili J. Strbu z Píly pri blízkom Župkove⁹⁰ a pri vzdialenejších Oslanoch sovietsky partizán zastrelil J. Angleta z Veľkého Poľa.⁹¹

Dňa 4. septembra v Brezne odbojári zastrelili murára F. Jirmera, ktorý bol nemeckej národnosti, lebo vraj neodovzdal zbrane.⁹²

Toho dňa alebo 5. septembra na vrchu Eliášovka pri Litmanovej (pri Starej Ľubovni) veliteľ lúpiacich partizánov Saša dal zavraždiť tamojšieho starostu M. Žihala.⁹³ Zrejme to bol Alexander (Saša) Tulešov (resp. Talašev), veliteľ oddielu Zarja (t. j. Svitanie), ktorého príslušníkmi boli aj Litmanovčania.

Toho dňa v Liptovskom Mikuláši na námestí zastrelili údajného vyzvedača.⁹⁴

Toho dňa pri Telgárte, pri kóte 1012, veliteľ tamojšieho povstaleckého úseku Ján Juraj Stanek dal zastreliť zbeha z 5. roty 5. pluku, ktorý vraj kradol.⁹⁵

V noci zo 4. na 5. septembra povstaleckí vojaci vylúpili podnikateľa K. Šabu z Tlmáč a statkára V. Štrbu z Bátoviec a potom ich s ich synmi na aute odvliekli medzi Budču a Dúbravu (pri Zvolene), kde asi o 5.00 hod. zastrelili Štrbu s dvoma synmi a Šabu a jedného jeho syna. Jeden zo Šabových synov bol len poranený a zachránil sa. V rozkaze veliteľa

⁸⁵ Banditské vyrovnávanie osobných účtov. In: Slováč, 19. 10. 1944; Žalujem. In: Gardista, 30. 11. 1944; Hurná, Eliška: Moje spomienky na tzv. SNP a 50. roky. In: Kultúra, č. 14/2016; Lacko, Martin: Povstanie ju zavalilo neľudskou zlobou. In: Slovenské národné noviny č. 22/2016; Zelenayová, Eva: Život štvancov režimu. In: Svedectvo č. 2/2019. Veliteľom brigády bol vtedy Viliam Žingor. Dostal viaceré československé vyznamenania, napr. Rad SNP I. triedy, niekoľko sovietskych vyznamení i jedno juhoslovenské vyznamenanie. V r. 1990 posmrtnému bola udelená generálska hodnosť.

⁸⁶ A MSNP, Z XII, S 154/84. Veliteľom tejto jednotky bol Michail Šukajev.

⁸⁷ Pamätná kniha – Kronika obce Sklabine; Matrika Turčianskeho Jasenia; tiež Jednota, 19. 6. 1947

⁸⁸ A MSNO, Z XII, S 1/2019.

⁸⁹ Maday, Josef: Hochwies Paulisch. Birstadt 1993, 2. vydanie, s. 239, 271, 275; Wolf, Vladimír – Chrenka, Ferdinand – Čižmárik, Eugen: Obec Píla (Paulisch), Nitra, s. 12; Wolf, Štefan: Vrchárske drámy, 1. diel, Nová Baňa 2016, s. 41 – 42.

⁹⁰ Maday, J., c. d., s. 275.

⁹¹ Maday, J., c. d., s. 272.

⁹² VHA, KOŠ, i. j. 207/I; SNA, Z, š. 16.

⁹³ Greš, Ján: Žalujem vás, vrahovia!...In: Slovenská republika, 23. 2. 1996; ŠA v Levoči, f. ŠZ v Levoči, š. 274, č. 1352/1944.

⁹⁴ SNA, Z DNOB, š. 16.

⁹⁵ A MSNP, Z XII, S 14/96; VHA, ZSP, ŠZX – 280.

daného úseku povstaleckého vojska boli za podozrivých z vražd označení Václav Bílek, Ján Palkovič a Juraj Poliak.⁹⁶

Dňa 5. septembra odvliekli príslušníci odboja z krčmy v Kluknave (pri Gelnici) tamojšieho úradníka J. Kuhna, olúpili ho a zastrelili, lebo bol Nemeč.⁹⁷

Toho dňa v Dolnom Kalníku (pri Martine) partizáni po krutom mučení zavraždili stolára J. Šedaja, starostu a predsedu miestnej organizácie HSLS v Košťanoch nad Turcom a tiež miestneho veliteľa HG⁹⁸, zámočníka J. Matulu.⁹⁹

Toho dňa pri Nemeckej (dnes Partizánskej) Ľupči (pri Ružomberku) na žiadosť tamojšieho miestneho národného výboru partizáni z oddielu Pobeďa (Vít'azstvo) z brigády Za slobodu Slovanov zastrelili asi 32 Nemcov alebo osôb s nemeckými menami, prevažne civilistov z Liptovského Mikuláša a blízkych dedín, napr. katolíckeho kňaza Rudolfa Schedu z Liptovského Jána, ktorí boli najprv uväznení v Liptovskom Mikuláši a potom sem dovezení, aby ich neoslobodili nemeckí vojaci, ktorí rýchlo postupovali k Liptovskému Mikulášu od východu. Pokiaľ je známe, obeť sa politicky neprejavovali a nikomu nepoškodili, skôr pomáhali. Medzi obeťami boli aj dvaja nemeckí vojaci. Vrahom bol údajne istý Cigán, ktorý vraj za každého zastreleného dostal 40 korún. Niektoré z obeť mučili, napr. Schedovi vyrezali kríž na chrbte. Obeť boli olúpené, aj o ich zlaté zuby. Okrem nich na začiatku povstania pri dedine zastrelili údajného vyzvedača. Dňa 8. decembra boli obeť exhumované a zväčša pochované v miestach, odkiaľ pochádzali, najmä v Liptovskom Mikuláši. Obeť mohlo byť viac, pretože partizáni chceli zastreliť aj zaistených Slovákov, napr. J. Vernarca z Mikuláša, ale jeden z povstalcov schválne poškodil guľomety, ktorými ich mali zastreliť a po nepravdivej správe partizánskej hliadky, že sa blížia Nemci, sa partizáni rozprchli. Tak sa asi 13 osôb zachránilo. Takisto obeťami mohli sa stať aj Nemci z Liptovského Hrádku, ktorí boli tiež zaistení, no stihli ich oslobodiť postupujúce nemecké vojsko.¹⁰⁰

Toho dňa pri Ružomberku partizáni zastrelili tamojšieho obyvateľa nemeckej národnosti K. Hilschera.¹⁰¹

Asi toho dňa boli na partizánskej základni pri Krížoch (pri Bardejove) zabití údajní dvaja nemeckí vyzvedači.¹⁰²

Asi toho dňa príslušníci armády v Slanských vrchoch zastrelili dvoch zajatých nemeckých vojakov.¹⁰³

Asi toho dňa príslušníci zväzku Ján Žižka pod velením Dmitrija Rezuta odvliekli z autobusu v Pružine príslušníka závodnej stráže zbrojovky v blízkej Považskej Bystrici nemeckej národnosti a pre údajné vyzvedačstvo ho zastrelili pri Čičmanoch, kde žil.¹⁰⁴

⁹⁶ VHA, ČSA SNP, š. 16, i. j. 49/10; SNA, f. ŠÚVP, š. 88; informácia od osoby z danej oblasti.

⁹⁷ ŠA v Levoči, f. ŠZ v Levoči, š. 274, č. 1366/1944.

⁹⁸ Hlinkova garda bola súčasť HSLS a v tom čase mala na starosti brannú výchovu.

⁹⁹ Pisomná informácia od Šedajovej dcéry J. Č. vo vlastníctve autora; Matrika Turčianskeho Jasenia; tiež Jednota, 18. 6. 1947 – tu sa ako miesto činu udáva Sklabiňa .

¹⁰⁰ A MSNP, Z XII, S 1/96; SNA, Z DNOB, š. 16 a 17; SNA, f. NS, š. 78, i. j. 72; SNA, f. Sváz slovenských partizánov (ďalej SSP), š. 39; MO AO, D 58; Kalafut, Jozef: Rub SNP z pohľadu člena KPVS. In: Svedectvo č. 9/1996; Pučistické heslo: „Gardistov a Háemistov treba vyplieniť“. In: Slovák, 8. 11. 1944; tiež Ako to bolo. In: Tatranský Slovák, 6. 1. 1945; tiež Filo, Július: Spomienky a úvahy. Prešov, 1998, s. 46 – 47; Pisomná výpoveď od Jozefa Kolmajera vo vlastníctve autora. Veliteľom tejto jednotky bol Andrej Makarenko. Niektoré pramene uvádzajú deň vraždy 6. september. V texte uvedený dátum je aj podľa úmrtného listu jedného zo zavraždených. Jeden z prameňov uvádza 33 obeť.

¹⁰¹ Z oslobodeného Ružomberka. In: Gardista, 22. 9. 1944. Dátum úmrtia podľa výskumu Vladimíra Macka.

¹⁰² A MSNP, Z XII, S 47/90.

¹⁰³ VHA, ČSA SNP, i. j. 11/1.

¹⁰⁴ MO AO, D 63/1; VHA, ZPH, i. j. 196; A MSNP, Z XII, S 124/79; CDAHOU, f. 110, i. 1, i. j. 1. veliteľom toho oddielu bol Teodor Pola; VHA, OVDS, š. 15. Podľa VHA, KOS, i. j. 217, kroniky Pružiny – k udalosti došlo nie skôr ako 11. septembra.

Dňa 6. septembra pri Heľpe (pri Brezne) partizáni zastrelili 6 osôb, medzi ktorými bol Š. Kobza (podľa jedného prameňa z Vyšehradného, podľa iného z Kľačna pri Prievidzi), ktorý tu viedol výstavbu vodovodu, a členov jeho rodiny, vrátane 7-ročnej vnučky a 2-ročného vnuka a tehotnej dcéry, pretože boli Nemci.¹⁰⁵

Toho dňa pri Uhrovci sovietsky partizánsky veliteľ zastrelil lesníka R. Kochwassera a jeho manželku, vraj preto, lebo neodovzdal zbrane.¹⁰⁶

Toho dňa v Bujakove (dnes časť Brezna) brezniansky posádkový veliteľ zastrelil pre neposlušnosť des. A. Luštíka z blízkej Hornej Lehoty.¹⁰⁷

Toho dňa v Hanušovciach nad Topľou partizáni zastrelili riaditeľa tamojšej školy V. Heinsa,¹⁰⁸ pravdepodobne pre jeho nemecké meno.

Toho dňa pri Dražkovciach (pri Martine), kam sa presídlil štáb 1. Štefánikovej brigády, partizáni zastrelili študenta I. Žuffu (Žuchu) z Bratislavy alebo Martina.¹⁰⁹

Toho dňa bol v Kremnici pri stretnutí s vojenskou hliadkou zastrelený robotník K. Oswald z Piargov, keď išiel do práce. Vraj vtedy niekto na neho z obchodu zo vzdialenosti 6 m vystrelil a páchatel'a hliadka nezadržala.¹¹⁰ Pravdepodobne bol zastrelený touto hliadkou, ktorej členom bol Ján Zamba; ten sa o mesiac neskôr dopustil v Kremnici závažného zločinu.

Toho dňa v Kremnici za bližšie neuvedených okolností bol partizánskou hliadkou zastrelený aj vojak A. Sedlák z Dulovej Vsi.¹¹¹

Toho dňa pri Livovskej Hute (pri Bardejove) po predchádzajúcej hádke príslušníci partizánskeho zväzku Alexander Nevskij zastrelili dvoch svojich druhov. Jedným z nich bol odbojár A. Sviantek (Šviantek) z Bardejova.¹¹²

Toho dňa príslušníci armády pri Bielom Potoku (pri Ružomberku) zajali šesť nemeckých vojakov a odovzdali ich partizánom, ktorí aspoň troch z nich tu hneď zastrelili.¹¹³

Toho dňa pri Ruskovciach (pri Bánovciach nad Bebravou) partizáni z 9. práporu zväzku Ján Žižka zastrelili údajného nemeckého vyzvedača.¹¹⁴

Asi toho dňa po dobytí Telgártu veliteľ tamojšieho povstaleckého vojska Ján Juraj Stanek pre podozrenie zo spolupráce s Nemcami dal zastreliť majiteľa tamojšieho penziónu. Raz sa uvádza pod menom Romani, raz ako Anton Rumpelmayer.¹¹⁵

¹⁰⁵ Informácia od miestnych obyvateľov; Riadenie partizánov v Brezne n Hronom a na okolí. In: Slovenská politika, s. 2, 16. 11. 1944; Vyvraždenie celej rodiny. In: Slovenská politika, 17. 11. 1944, s. 2. Dátum smrti je uvedený podľa matriky obce Heľpa, ktorá je pokladaná za presnejší prameň. Noviny uvádzajú deň vraždy na 10. 9. 2020.

¹⁰⁶ Katynské lesy a lesíky. In: Slovenský denník, 15. 6. 1990; tiež VHA, KOS, i. j. 202, kronika Uhrovca; dátum podľa matriky Uhrovca.

¹⁰⁷ VHA, KOS, i. j. 207/I; VHA, Petráš, Jozef: Zoznam občanov Československej republiky a zahraničných bojovníkov, ktorí položili životy v boji proti fašizmu počas II. svetovej vojny. Trnava 2005- rukopis.

¹⁰⁸ Miliónové škody v okolí Hanušoviec. In: Slovák, 28. 10. 1944; dátum úmrtia upresnený príbuzným obeť.

¹⁰⁹ Matrika Turčianskeho Jasenia; Jednota, 16. 6. 1947.

¹¹⁰ ŠA v Banskej Bystrici, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 129, č. 2513/1944.

¹¹¹ SNA, f. ŠÚVP, š. 76; Gretsche, Franz – Dopler, Brigitte: Unsere Heimat Johannesberg. Stuttgart 1986, s. 160.

¹¹² Bojovník, 16. 10. 2014; A ÚPN, f. A 24, i. j. 24. Veliteľom tejto jednotky bol Alexander Karasiov (krycím menom Stepanov).

¹¹³ Ferjenčík, Mikuláš: Moje dojmy a skúsenosti z cesty do Moskvy a zo Slovenského národného povstania; Černek, Ján: Pravda o 6. taktickej skupine v Slovenskom národnom povstaní v r. 1944. In: Kvetko, Martin – Ličko, Ján: Zborník úvah a osobných spomienok o Slovenskom národnom povstaní. Toronto 1976, s.194 – 195, 275. Zdá sa, že ide o ten prípad, ktorý vo svojej výpovedi v nemeckom zajatí uviedol aj veliteľ povstaleckej armády J. Golian. Ten uviedol počet zavraždených na troch. Zrejme išlo o príslušníkov skupiny Schäfer, pochádzajúcich z Lotrinska: VHA, ZSP, ŠZX – 466.

¹¹⁴ VHA, ZPH, š. 16, i. j. 194 a i. j. 196; CDAHOU, f. 110, i. 1, i. j. 1.

¹¹⁵ A MSNP, Z XII, S 9/76 a S 50/83; VHA, ŠZX – 388; tiež CDAHOU, f. 112, i. j. 29. Stanek bol vyznamenaný radom SNP I. triedy.

Dňa 6. alebo 7. septembra partizáni z 1. Štefánikovej brigády zastrelili robotníka Emila (Miloša) Ficeka z Priekopy (súčasť Vrútok), lebo vraj zo strechy spoza komína strieľal na partizánov. Vzhľadom na to, že mal ťažkosti pri chôdzi, nezdá sa, že by to bola pravda. Podľa jedného prameňa bol zavraždený pri Sklabini, podľa iných v Dražkovciach.¹¹⁶

Dňa 7. septembra pri Sklabini partizáni zabili rozdrúzaním hlavy obchodného pomocníka K. Richtera, pôvodom zo Sudet, ktorý býval v Martine.¹¹⁷

Toho dňa pri Dražkovciach partizáni zo Sklabine zastrelili úradníka K. Müllera z Nespál, ktorého zaistili preto, lebo ho pokladali za Nemca, asi pre jeho meno. Pri jeho prevoze nákladným autom do Sklabine partizáni zastali pred krčmou v Dražkovciach, kde jeden miestny obyvateľ z osobnej pomsty označil Müllera za nemeckú sviňu. To partizánom stačilo, aby Müllera hneď zastrelili.¹¹⁸

Toho dňa pred radvanskými kasárňami v Banskej Bystrici partizáni zastrelili 3 zajatých nemeckých vojakov.¹¹⁹

Toho dňa v Banskej Štiavnici partizán Boso z oddielu Pavel zastrelil robotníka J. Valnera (Vallnera) z Hornej Rovne (vtedy bola súčasťou Banskej Štiavnice, dnes je súčasťou Štiavnických Baní), lebo vyčítal partizánom toho oddielu ich krádeže a lúpeže.¹²⁰

Asi toho dňa pri Levoči na štábe zväzku Stalin partizáni zastrelili zajatého nemeckého vojaka.¹²¹

8. septembra v Liptovskom Michale partizáni zastrelili tamojšieho katolíckeho kňaza Martina Martinku a vylúpili faru. Okrem neho a spomenutého Schedu partizáni v tejto oblasti pôvodne plánovali zavraždiť vyše 30 kňazov, lebo sa vraj angažovali za Slovenský štát. Preto sa v tých dňoch mnoho kňazov v Liptove a na Orave skrývalo pred partizánmi.¹²²

Toho dňa pri Zvolene partizáni zastrelili tamojšieho zubného technika E. Bergera, lebo v roku 1942 prezradil polícii skutočnosti o tamojšom komunistickom ilegálnom hnutí, ktorého bol členom.¹²³

Toho dňa Kremničanov nemeckej národnosti – I. Hözla, M. Štubňovú, J. Turcera a ďalších – partizáni odvliekli do Sklabine, kde ich zastrelili.¹²⁴

Toho dňa pri Liptovskej Osade partizáni zastrelili svojho druha, vraj kvôli lúpeniu.¹²⁵

Asi toho dňa veliteľ delostrelectva povstaleckého úseku pri Bielom Potoku M. Vesel dal zastreliť jedného povstaleckého poddôstojníka, ktorý vraj ako zmobilizovaný príslušník HG a agent Gestapa podrýval morálku.¹²⁶

Dňa 9. septembra pri železničnej stanici v Detve istý dôstojník zastrelil študenta J. Vonkomera z neďalekého Trnia za strhávanie povstaleckej mobilizačnej vyhlášky. Vonkomer sa práve vracal z pracovného nasadenia ako žatevný komisár z odľahlých lazov, kam nechodili nijaké správy a zrejme ani nevedel, že sa začalo povstanie.¹²⁷

¹¹⁶ M. Uhrín, c. d., s. 62; Matrika Turčianskeho Jasenia; Rímskokatolícka matrika vo Vrútkach.

¹¹⁷ Pamätná kniha – Kronika obce Sklabiňa; Kronika Turčianskeho Jasenia.

¹¹⁸ SNA, f. ŠÚVP, š. 62; Matrika Turčianskeho Jasenia; Gardista, 19. 10. 1944; Svedectvo o „POVSTANÍ“ In.: Hlas Slovenska č. 26/1992.

¹¹⁹ ABS, f. S, š. 159 – 6.

¹²⁰ VHA, f. 1. ČsAS, š. 12; CDAHOU, f. 127, i. 1, i. j. 3; Nič len popravy. In: Slovenská politika, 28. 10. 1944, s. 2.

¹²¹ A MSNP, Z XII, S 160/62; Urban, František: Můj osud – dlhá cesta domov. 2012, s. 113 – 114.

¹²² SNA, f. 203, š. 395; SNA, Z DNOB, š. 16; ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčíne, i. j. 53, č. 2 979/1944; MO D 38; Kalafut, Jozef: Rub SNP z pohľadu člena KPVS. In: Svedectvo č. 8/1996.

¹²³ A MSNP, Z XII, S 461/58

¹²⁴ ŠA Banská Bystrica, pobočka Kremnica, Pamätná kniha obce Kremnica 1918 – 1928.

¹²⁵ VHA, f. 1. ČsAS, š. 13; matrika Liptovskej Osady; informácia od Vladimíra Macka.

¹²⁶ A MSNP, Z XII, S 329/64.

¹²⁷ Košút, Ján: V moci „hradného pána“. In: Bielik, P – Mulík, P., cit. d., s. 114; dátum smrti uvedený podľa listov príbuzného J. Vonkomera autorovi.

Toho dňa v lese Vysoká pri Kučine (pri Giraltovciach) partizáni zo zväzku Čapajev zastrelili svojho druha P. Haníka. Bol z Mlynaroviec alebo z Kurimy.¹²⁸

Toho dňa pri Sklabini partizáni zastrelili krčmára a obchodníka J. Hogha z Turian, ktorý bol nemeckej národnosti.¹²⁹

Toho dňa partizáni oddielu Tichonov pri Párnici (pri Dolnom Kubíne) zastrelili 3 – 4 ukrajinských utečencov. V tomto období zastrelili aj J. Zelinu zo Zázrivej.¹³⁰

V noci z 9. na 10. septembra partizáni pri Skačanoch (pri Partizánskom) zajali a potom zavraždili 4 – 5 nemeckých vojakov.¹³¹

Dňa 10. septembra pri Sklabini partizáni zastrelili A. Langeru, správcu chaty v doline pri turčianskej dedine Belá.¹³²

Toho istého dňa medzi Banskou Bystricou a Hornou Mičinou partizáni olúpili a zavraždili mnoho ľudí. Povstalecký dôstojník Samuel Korbel sa o tom zmienil: „Nenávisť a vyrovnávanie osobných účtov išlo tak ďaleko, že mnohí nevinní ľudia skončili svoj život v masových hrobách. Jeden takýto masový hrob bol blízko Mičinej, horskej dediny vzdalenej asi 6 – 8 kilometrov od Banskej Bystrice. Asi na pol ceste pred vojenskou strelnicou veliteľ strelnice zastavil moje auto a pýtal sa ma, či chcem vidieť niečo, čo som ešte nevidel. V tomto ohľade mal pravdu. Asi 80 – 90 mŕtvov, údajne nemeckých špiónov, ležalo v dvoch dlhých priekopách. Veliteľ strelnice sa ma pýtal: ‚Dúfam, že súhlasíte, čo sme urobili s nepriateľmi.‘ Ja som skoro nevedel vydať zvuk, hrdlo mi zvieralo od hroznej scény. No vidiac okolo seba ožratých ruských a našich partizánov, premohol som sa a na otázku som odpovedal pozitívne. Stál som nad otvorenými hrobmi a keby som odpovedal inak a vyslovil nesúhlas, bol by som iste zastrelený a zmizol v zákopoch... Prípado som hlásil veliteľom povstania, no tí si to nevšimli...“ Medzi obeťami, ktoré aj olúpili, bolo 30 Nemcov z Nitrianskeho Pravna, napríklad riaditeľ tamojšej meštianskej školy Richard Zeisel. Smrti unikol prednosta tamojšej železničnej stanice J. Fleischmann (tiež Fleišman) a jeho mladistvý syn, lebo partizánom tvrdili, že nie sú nemeckej národnosti. Na vraždách mal podiel aj npor. Michal Sečanský, veliteľ Nálepkovej brigády, a sovietske partizánky, vrátane A. Linkevičovej. Na tomto mieste partizáni strieľali ľudí od začiatku septembra. Po obsadení Banskej Bystrice nemeckým vojskom tu bolo exhumovaných 82 osôb. Medzi obeťami bolo i niekoľko žien a asi 10-ročné dievčatko,¹³³ ktoré bolo zastrelené, keď išlo počas povstania k lekárovi so svojou matkou. Je možné, že z exhumovaných osôb asi 30 zastrelili nemeckí vojaci krátko po obsadení Banskej Bystrice, no tiež je možné, že nie všetky povstalecké obeť boli exhumované.

¹²⁸ AM SNP, Z XII, S 119/65; Čas, 10. 8. 1946.

¹²⁹ Matrika Turčianskeho Jasenia; A MSNP, Z XII, S 288/64.

¹³⁰ A MSNP, Z XII, S 135/2003; VHA, ZPH, i. j. 368; Listy M. Červeňovej z 25. 8. 1996 a 16. 9. 1996 vo vlastníctve autora.

¹³¹ Klubert, Tomáš: Smrť sa volala Schill. Bratislava 2014, s. 48 – 49.

¹³² Pamätná kniha – Kronika obce Sklabiňa; Matrika Turčianskeho Jasenia.

¹³³ ŠA v Bratislave, f. ŠZ v Bratislave, č. 4670/1944, č. 514/1945; ŠA v Bratislave, f. Ľudové sudy v Nitrianskom kraji, Okresný ľudový súd Prievidza, č. 89/45; SNA, f. ŠÚVP, š. 70; A MSNP, Z XII, S 1/98 a S 15/98; Korbel, S. K., c. d., s. 104; Smida, Július: Povstanie v Banskej Bystrici. In: Bielik, P.- Mulík, P., c. d., s. 119; L. Suško, c. d., s. 328; Wohland, L., c. d., s. 75; Pred zavraždením ich ozbijali. In: Nitrianska stráž, 29. 10. 1944; Útrapy slovenských mužov a žien. In: Slovenská politika, 24. 10. 1944; Mičiná. In: Štúrov hlas, 5. 11. 1944; Z časov hrôzy. In: Štúrov hlas, 21. 11. 1944; Masové hroby žalujú. In: Slovák, 15. 11. 1944; 82 obeť žaluje. In: Slovák, 14. 12. 1944; Jašek, Peter: Mnohé z toho, o čo sme sa usilovali, vtedy ešte nedozrelo. In: Pamäť národa č. 3/2013, s. 89; Homolka, Ľuboš: Inferno pod smrekom. In: Smer, 2. 7. 1991; Viestová, Dana: Kto je vinný? In: Slobodný piatok, 23. 8. 1991; Klimko, Michal: Denník z čias SNP. In: Svedectvo č. 9/1993 a 10/1993; písomná výpoveď J. Č. vo vlastníctve autora. Sečanský bol vyznamenaný Radom SNP I. triedy.

Toho dňa v Nitrianskom Pravne (pri Prievidzi), kde v tom čase prevažovalo nemecké obyvateľstvo, partizán zastreli istého Slováka, ktorý hneď nezastal na výzvu. Partizán sa potom vyjadril, že keby vedel, že dotýčný nie je Nemec, nestrieľal by.¹³⁴

Toho dňa pri Malužinej (pri Liptovskom Hrádku) veliteľ práporu Ľalia Ľudovít Šuška dal zastreliť raneného zajatého nemeckého vojaka a tiež zastreli des. F. Boja z Lovče, lebo ten bez rozkazu stiahol svoje družstvo o 300 m naspäť. Potom nasledoval ešte väčší ústup a Šuška bol zbavený velenia na tomto úseku a bol menovaný za veliteľa práporu Narcis, na ten úsek, kde sa nebojovalo. Tiež povstaleckí vojaci počas pôsobenia na tomto úseku namiesto toho, aby nemeckých zajatcov eskortovali do Banskej Bystrice, niekoľkých z nich zastreli.¹³⁵

Toho dňa výbuch míny, ktorú položili partizáni pri Krásne nad Kysucou do vlaku vezúceho uhlie, bol zabitý brzdár A. Bulava z Čadce.¹³⁶

Toho dňa pri Zliechove partizáni zo 6. roty zväzku Ján Žižka zastreli istého Čelku (Čajku), podľa jednej verzie preto, lebo sa zle správal k sovietskym zajatcom, podľa inej verzie pre vyzvedačstvo.¹³⁷

Dňa 11. septembra pri partizánskom štábe Nálepkovej brigády v kúpeľoch pri Kováčovej zastrelení krčmár Š. Vigaček z Krupiny a jeho syn, údajne preto, lebo mali tajnú vysielačku, v skutočnosti z osobnej pomsty istého Krupinčana. V neznámy deň tu boli zavraždené dve ženy takisto z Krupiny, M. Krásna a Didová. Pravdepodobne v októbri tu zavraždili nemeckých vojakov zajatých na hrade v Šašovskom Podhradí. Celkový počet obetí vrátane zajatých nemeckých vojakov bol vraj asi 50, na čom sa mal osobne podieľať komisár Anton Šagát. V novembri tu bolo exhumovaných a pochovaných na miestnom cintoríne 20 – 25 osôb, z toho 5 žien. Je možné, že nie všetky obeť partizánov pri tejto dedine sa našli, vraj boli zavraždené aj na inom mieste, v lese.¹³⁸

Toho dňa partizáni pri Sklabini zastreli úradníka a predsedu HSLS v Sučanoch A. Kočalku a 11 Nemcov z nemeckých dedín tzv. Hauerlandu (bolo to územie pri Kremnici, na Hornej Nitre a Hornom Turci).¹³⁹

Toho dňa na ceste medzi Levočou a Levočskou Dolinou výbuch míny zabil obyvateľa tejto dediny Š. Mlynarčíka. Túto cestu zaminovala 1. rota Gottwaldovej brigády.¹⁴⁰

Toho dňa výbuch míny, ktorú položil odbojár J. Vojt na železnici pri Krásne nad Kysucou, zabil vlakvedúceho P. Šurmana zo Svrčinovca.¹⁴¹

Toho dňa za údajné udavačstvo partizáni z Podlužianskeho oddielu (7. roty) zväzku Ján Žižka zastreli starostu J. Šimka z Ruskoviec (pri Bánovciach nad Bebravou).¹⁴²

Toho dňa vo Zvolene, v miestnej časti Pod dráhami, partizáni zastreli okolo 14 osôb, podľa jedného zdroja až 30, zväčša ukrajinských utečencov.¹⁴³

¹³⁴ VHA, ZSP, ŠZX – 458; Prečan, V., SNP – Nemci a Slovensko, s. 280.

¹³⁵ VHA, ČSA SNP 1944, š. 14, i. j. 35/4; VHA, ZSP, ŠZX – 158 a 297; J. Petráš, c. d.; A MSNP, Z XII, S 124/74; CDAHOU, f. 166, i. 3, i. j. 78.

¹³⁶ SNA, f. 230, š. 394 a 395.

¹³⁷ VHA, ZPH, i. j. 192 a 196; CDAHOU, f. 110, i. 1, i. j. 1. Veliteľom tejto jednotky bol Alexander Slovák

¹³⁸ ŠA v Banskej Bystrici, f. Okresné ľudové súdy, Okresný súd B. Bystrica, č. 117/1947; A ÚPN, f. VIR 03; i. j. 4; A MSNP, f. XII, S 1/98; VHA, ZSP, ŠZX – 336; Z časov hrôzy. In: Štúrov hlas, 21. 11. 1944; Pri hromadných hrobách v Kováčovej. In: Slovák, 29. 11. 1944; Písomná výpoveď J. Šuchu z 14. 5. 2002 vo vlastníctve autora; Korbel, S. K., c. d., s. 161.

¹³⁹ Pamätná kniha – Kronika obce Sklabiňa; tiež matrika Turčianskeho Jasenia.

¹⁴⁰ VHA, ZPH, i. j. 360; informácia od obyvateľov Levočskej doliny; pomník na mieste činu.

¹⁴¹ SNA, f. 203, š. 394 a 395.

¹⁴² VHA, KOS, i. j. 202, kronika Podlužian; A MSNP, Z XII, S 179/65. Podľa náhrobného kameňa zomrel 4. októbra, ale to bol až deň pohrebu; Západné Slovensko, zv. 2. Bratislava, 1975, s. 103; VHA, ZPH, i. j. 193, i. j. 194 a i. j. 196; CDAHOU, f. 110, i. 1, i. j. 1. Veliteľom tejto jednotky bol vtedy Š. Buchel (Buchel).

¹⁴³ Písomné výpovede J. Šuchu zo 14. 5. 2002 a M. Hajdúcha z 9. 7. 2002 vo vlastníctve autora; Masové hroby žalujú. In: Slovák, 15. 11. 1944; Z časov hrôzy. In: Štúrov hlas, 21. 11. 1944 – tu sa udáva 14 obetí.

Toho dňa pri Trnove (pri Martine) partizáni zastrelili G. Jurányiho z Turčianskych Teplíc.¹⁴⁴

Dňa 12. septembra partizáni na tom istom mieste vo Zvolene zastrelili ďalších 6 osôb.¹⁴⁵ Podľa oboch svedkov partizáni mali sídlo na zvolenskom zámku, kde pôsobil štáb brigády Za slobodu Slovanov. Niekoľko rokov po vojne sa tu osádzal stĺp elektrického vedenia a tak obeť boli exhumované a pochované na neďalekom mieste.

Toho dňa povstanci odvliekli do Sklabine autodopravcu R. Leitmana aj s jeho autom z Nitrianskeho Pravna, zo Sklabine sa už nevrátil.

Okrem neho a spomenutých obetí bolo na tomto mieste do polovice septembra zavraždených aj mnoho iných osôb, najmä Nemci z Hauerlandu. Po obsadení Sklabine nemeckým vojskom sa tu exhumovalo pravdepodobne 140 obetí vrátane členov nemeckej skupiny, zastrelených v Martine 28. augusta. Iné pramene uvádzajú až 174 obetí. Pri exhumácii sa zistilo, že prevažnú väčšinu obetí pred zavraždením mučili až do takej miery, že mali zmrzačené telá. Vraždili príslušníci spravodajskej a protispravodajskej skupiny pod velením Veličkovho zástupcu Jurija Černogorova, nazývaní aj čata smrti. Zo Slovákov poprednú úlohu v tom zohrávali dôstojníci Štefan Procházka a Vojtech Danko,¹⁴⁶ ktorý neskôr ušiel do Nemecka. Podľa Velička v Sklabini malo byť zavraždených nie 146 osôb, ako to uviedli jedny nemecké noviny na Slovensku, ale oveľa viac, pretože od postrieľania nemeckej misie v Martine do konca tamojšieho pobytu v tejto oblasti odbojáři každý deň zlikvidovali 15 – 20 protivníkov. Takisto podľa Černogorova bolo obetí oveľa viac – 300 osôb.¹⁴⁷

Dňa 12. alebo 13. septembra pri Spišskom Bystrom (pri Poprade) partizáni zo zväzku Alexander Nevskij zabili aspoň jedného zajatého nemeckého vojaka.¹⁴⁸

V týchto dňoch pri Turčianskych Tepliciach odbojáři zastrelili aspoň dvoch ukrajinských utečencov.¹⁴⁹

V tých dňoch vo Vyšných Repašoch (pri Levoči) veliteľ levočského partizánskeho oddielu Štefan Slivka zastrelil príslušníka svojho oddielu L. Kissa, lebo ten bez príčiny strieľal z revolveru v miestnej krčme.¹⁵⁰

Dňa 13. septembra v Poráči (pri Spišskej Novej Vsi) príslušníci 3. diverznej roty Gottwaldovej brigády zastrelili Nemca Lehra z Rudnian. Podľa jedného prameňa za údajné vyzvedačstvo, podľa iného z osobnej pomsty.¹⁵¹

Toho dňa na námestí v Dolnom Kubíne istý partizán zastrelil vojaka A. Javornického z Martina. Príčinou bola hádka: vojak vytykal partizánovi, že partizáni nepomáhali vojakom brániť obranné postavenie na Brestovej (na ceste z Ružomberka do Dolného Kubína), a partizán vojakovi, že vojaci sa rozutekali pred mnohonásobne slabším nemeckým vy

¹⁴⁴ ŠA v Bratislave, f. ŠZ v Bratislave, č. 613/1945 a č. 889/1945. Dátum úmrtia podľa náhrobného kameňa v Trnove.

¹⁴⁵ Písomná výpoveď J. Šuchu z 14. 5. 2002 vo vlastníctve autora.

¹⁴⁶ SNA, f. ŠÚVP, š. 51; A MSNP, Z XII, S 586/58; Suško, L., c. d., s. 331; Keveš, J., c. d., s. 55; Slovenská pravda, 4. 11. 1944; Die Massengräber in der Slowakei. In: Grenzbote, 15. 11. 1944; Svedectvo o „POVSTANÍ“. In: Hlas Slovenska č. 25/1992.

¹⁴⁷ CDAHOU, f. 121, i. 2, i. j. 121; CDAHOU, f. 166, o. 2, i. j. 129 a i. j. 180. Veličko bol vyznamenaný Čs. vojnovým krížom 1939, Radom SNP I. tr. Ako aj sovietskymi vyznamenaniami. Dostal čestné občianstvo Žiliny, Martina, Ružomberka atď.

Černogorov bol vyznamenaný Čs. vojnovým krížom 1939, Radom SNP I. tr. a sovietskymi vyznamenaniami.

¹⁴⁸ A MSNP, Z XII, S 36/76, S 73/76 a S 98/76; tiež VHA, ZPH, š. 9, i. j. 97.

¹⁴⁹ Zo zápisníka Ľupčianskeho väzňa. In: Gardista, 28. 11. 1944 a 29. 11. 1944.

¹⁵⁰ A MSNP, Z XII, S. 108/67.

¹⁵¹ VHA, KOS, i. j. 258, kronika Poráča; Prečan, V.: Slovenské národné povstanie – Nemci a Slovensko, s. 276. Veliteľom tejto jednotky bol Boris Dranišnikov.

Toho dňa veliteľ partizánskeho oddielu Piotr Tichonov medzi Dolným Kubínom a Párniceou zastrelil partizána. Podľa jedného prameňa preto, lebo ako vodič v opitom stave spôsobil nehodu, ktorá nemala vážnejšie následky, podľa iného preto, lebo spal.¹⁵²

Toho dňa večer zo Slatiny nad Bebravou (pri Bánovciach nad Bebravou) partizáni z 1. roty tvoriaceho sa zväzku Ján Žižka odviekli roľníkov M. Mišáka a Š. Vranku, miestneho predsedu HSLŠ. Mučili ich a potom ich zavraždil komisár tejto roty Vladimír Sedlár.¹⁵³

Dňa 14. septembra pri Podkylave (pri Myjave) veliteľ prieskumnej jednotky 2. Stalinovej brigády Anton Jakubík so svojimi druhmi zastrelil miestneho obyvateľa Štefana Marku, asi pre jeho účasť vo vojne proti Sovietskemu zväzu.¹⁵⁴

Toho dňa pri Novej Lehote (pri Handlovej) partizáni zastrelili občana nemeckej národnosti N. Kraussa, ktorý ich zbadal, keď kosil. Zrejme sa ich zľakol a snažil sa od nich vzdialiť.¹⁵⁵

Toho dňa pri Levoči, na ceste do Kežmarku, nabehlo osobné auto na mínu. Z cestujúcich zahynuli J. Fircová zo Starej Ľubovne a M. Janoščík z Jarabiny. Cestu zamínovala Gottwaldova brigáda, ktorá vo svojej správe uviedla, že výbuch zabil dvoch príslušníkov nemeckého vojska.¹⁵⁶

Toho dňa pri Kunerade (pri Rajci) príslušníci 2. Štefánikovej brigády zastrelili obchodníka Š. Teplana z Považskej Bystrice.¹⁵⁷

Toho dňa pri Handlovej partizáni zastrelili tamojších obyvateľov Jána a Jozefa Rosenbergovcov, ktorí boli nemeckej národnosti, lebo ich podozrievali, že slúžia na spojenie medzi tými Nemcami z Handlovej, ktorí sa skrývali v okolitých lesoch a tými Nemcami, ktorí v nej ostali.¹⁵⁸

Asi toho dňa na štábe brigády Za slobodu Slovanov na Zvolenskom zámku zastrelili zajatého nemeckého vojaka, ktorého pravdepodobne zabil jej novobanský oddiel.¹⁵⁹

Asi toho dňa pri Liptovskej Lúžnej povstanci mučili a zavraždili študenta J. Surového z Ružomberka, ktorý oznamoval utečencom, že sa spokojne môžu vrátiť domov. Tí utiekli z Ružomberka pred obsadením nemeckým vojskom pod vplyvom klamlivej povstaleckej propagandy, že Nemci ich všetkých povražia, a žili tu s malými deťmi v zlých podmienkach.¹⁶⁰

Dňa 15. septembra v evanjelickom kostole v Lúčkach (pri Kremnici) partizán Juraj Donoval z 5. oddielu 1. Štefánikovej brigády zastrelil učiteľa E. Liehmanna, keď sa tento snažil zachrániť pred zaistením.¹⁶¹

¹⁵² VHA, ZPH, i. j. 368; A MSNP, Z XII, S 135/2003.

¹⁵³ Hromadné hroby v Trebichave. In: Slovák, 29. 11. 1944; informácie od príbuzných zavraždených; VHA, KOS, i. j. 202; VHA, ZPH, i. j. 194. Sedlár dostal vyznamenanie Radom SNP I. triedy, a trikrát dostal vyznamenanie Čs. vojnový kríž 1939.

¹⁵⁴ ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčíne, i. j. 53, č. 2751/1944; tiež Šándor, Elo: Lesná správa (partizáni). Bratislava 1946, s. 94.

¹⁵⁵ ŠA v Banskej Bystrici, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 129, č. 2286/1944.

¹⁵⁶ ŠA v Levoči, f. ŠZ Levoča, š. 274, č. 1334/1944; VHA, ZPH, i. j. 360; Golema, Andrej: Osobitná partizánska brigáda „Gottwald“. Martin 1971, s. 122.

¹⁵⁷ Osika, Štefan Tragické udalosti v Rajeckej doline 1944 – 1945, rukopis; informácia od dcéry zavraždeného.

¹⁵⁸ SNA, f. NS, š. 25, i. j. 41.

¹⁵⁹ Drori – Katzová, E., c. d., s. 81; dátum podľa VHA, ZPH, š. 15, i. j. 179. Veliteľom tejto jednotky v tej dobe bol Jevgenij Vofanskij, pôvodne Chaim (Jefim) Korencvit.

¹⁶⁰ Lubochnianski vrahovia v rukách spravodlivosti. In: Slovák, 25. 11. 1944; Komai, Ľudovít: Deň pred vypuknutím povstania v Ružomberku. In: Slovenské ozveny č. 29/1991; Slovenská republika 27. a 30. 8. 1994; Laček, Jozef: Spomienky na augustové dni 1944... In: Bielik, P. – Mulík, P., cit. d., s. 108. Dátum smrti uvedený podľa jeho náhrobného kameňa v Ružomberku.

¹⁶¹ ŠA v Banskej Bystrici, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 129, č. 2253/1944.

Toho dňa pri Papradne (pri Považskej Bystrici) partizáni z brigády Jan Žižka odvliekli z autobusu robotníka J. Lališa, veliteľa HG v susednej Jasenici, a zavraždili ho. Lališovo telo našli 18. septembra.¹⁶²

Toho dňa príslušníci zväzku Čapajev pri Brezničke (pri Stropkove) zajali a potom zabili nemeckého vojaka, ktorý roznášal poštu príslušníkom svojej armády.¹⁶³

V tomto období, podľa jedného prameňa toho dňa, podľa iného 17. septembra, veliteľ oddielu Pavel, J. Trojan, dal pre nejaký spor pri Banskej Štiavnici zastreliť odbojárrov K. Ivanku a P. Ivanku z Veľkých Uheriec.¹⁶⁴

Asi 16. septembra v osade U Košovských pri Veľkom Poli (pri Žarnovici) skupina npor. Sitára zaistila a potom v lese zastrelila 4 nemeckých civilistov.¹⁶⁵

Toho dňa pri Hnúšti partizáni z oddielu Sláva brigády Za slobodu Slovanov zavraždili strážnika B. Pelita, emigranta zo Sovietskeho zväzu.¹⁶⁶

Toho dňa zo Štiavnika (pri Bytči) partizáni z brigády Jana Žižku odvliekli, olúpili a pri Brvništi zastrelili A. Danielčíka, veliteľa miestnej HG, lebo vraj chcel nahlásiť ich pobyt.¹⁶⁷

Toho dňa v Ráztočne (pri Handlovej) povstalecký vodič zrazil sovietskeho partizána. Iný sovietsky partizán ho za to hneď zastrelil.¹⁶⁸

Dňa 16. alebo 17. septembra partizáni ostreľovali osobný vlak idúci z Ilavy smerom na Ladce, preplnený robotníkmi. Pritom zabili J. Baša z Považského Podhradia a J. Dzuríka z Marikovej.¹⁶⁹

Dňa 17. septembra skoro ráno na moste cez Hron v Sliači, medzi obcami Hájniky a Rybáre, partizáni mučili, olúpili a zavraždili 11 – 12 osôb, lebo vraj boli fašisti a vyzvedači, napr. poslanca Slovenského snemu, katolíckeho kňaza Antona Šaláta, zvolenského starostu Jána Ricottiho, Jána Klinovského, predsedu Obilnej spoločnosti pre Slovensko, ktorý podporoval odboj.¹⁷⁰ Pretože táto vražda mala záporný ohlas u miestnych obyvateľov a informoval o nej aj rozhlas v Bratislave, páchatelia boli o niekoľko dní na tom istom mieste zastrelení svojimi druhmi. Na začiatku povstania tu boli v lese zavraždení i ďalší ľudia.¹⁷¹

Dňa 18. septembra pri Zvolene partizáni z Nálepkovej brigády zastrelili príslušníkov brigády Za slobodu Slovanov A. Melicherčíka a D. Kamhála, po tom, ako sa im odmietli legitimovať.¹⁷²

Toho dňa pri Závade (pri Bánovciach n. Bebravou) komisár 1. roty zväzku Ján Žižka dal zastreliť pre údajné vyzvedačstvo Alfreda Eimanna zo Sudiet a Michala Janucha z Trenčianskych Teplíc.¹⁷³

¹⁶² ŠA v Bytči, pobočka Považská Bystrica, f. OÚ Považská Bystrica, š. 110; SNA, f. NS, š. 63, i. j. 71; VHA, ZPH, i. j. 161; A MSNP, Z XII, S 91/89 a S 92/89; SNA, f. 604, š. 54; „Rany za národ nebolia“. In: Slovenská politika, 30. 9. 1944. Veliteľom tejto jednotky v tej dobe bol Ján Ušiak.

¹⁶³ A MSNP, Z IV, š. 18, i. j. A 159/72.

¹⁶⁴ Mišeje, František: *Revolučnou cestou*. 1988, s. 84 - 85; Bojovník, 31. 7. 2003.

¹⁶⁵ VHA, ZPH, i. j. 341 a i. j. 531.

¹⁶⁶ ŠA Banskej Bystrici, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 129, č. 2257/1944.

¹⁶⁷ ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčíne, č. 2768/1944; ŠA v Bytči, f. Trenčianska župa, s. 57; VHA, KOS, i. j. 244, kronika Plevníka- Drienového; SNA, f. 209, š. 782; VHA, ZPH, i. j. 161; A MSNP, Z XII S 91/89.

¹⁶⁸ A MSNP, Z XII, S 230/84.

¹⁶⁹ SNA, f. 203, š. 394; SNA, f. NS, š. 63, i. j. 71.

¹⁷⁰ VHA, ČSA SNP, š. 21, i. j. 68/6; SNA, f. ŠÚVP, š. 73; VHA, f. 1. ČsAS, š. 11; Husák, G., c. d., s. 322;

Suško, L., c. d., s. 331; Rašla, A., c. d., s. 156 – 159; *Spravodlivý trest*. In: Pravda, 24. 9. 1944; tiež Z časov hrôzy. In: Štúrov hlas, 21. 11. 1944; Podstupka, Martin: *Právník*. In: Práca 22. 8. 1989; Ricotti, A.: *Masakra v Hájníkoch*. In: Slovenské ozveny č. 12/1990. Obilná spoločnosť pre Slovensko mala monopol na vykúpanie

obilnia, múky a pod. za vopred stanovené ceny.

¹⁷¹ Hradiská, Katarína: *Pokus o obhajobu*. In: Slovenské národné noviny č. 38/1992.

¹⁷² CDAHOU, f. 112, i. 1, i. j. 5.

¹⁷³ VHA, OVDS, š. 13; A MSNP, ZIV, š. 14a, i. j. A 70/88; VHA, ZPH, i. j. 194.

Pravdepodobne toho dňa pri Necpaloch (pri Turčianskych Tepliciach) príslušníci miestnej národnej stráže zastrelili 4 nemeckých civilistov, ktorých predtým odviekli do Sklabine (jeden z nich spáchal samovraždu). Podľa inej, nepravdepodobnejšej verzie bolo obetí 6 a k vražde došlo 8. septembra.¹⁷⁴

Dňa 19. septembra v Kremnici partizáni zastrelili učiteľa A. Rotta (Rotha), funkcionára Nemeckej strany.¹⁷⁵ V presne nezistený deň zavraždili aj jeho syna.

Toho dňa večer v sídle partizánskeho štábu 2. Štefánikovej brigády pri Kunerade (pri Rajeckých Tepliciach) bolo zastrelených aspoň 5 ľudí z okolia, napr. starosta Turia O. Chovan. Vražednej skupine velil policajt Horváth, pôsobiaci v Rajci. Obetí by bolo o jednu viac, keby sa jednému odsúdencovi, J. Očkajákovi, nepodarilo ujsť. Dôvodom k vraždám Turanov bola zrejme pomsta zo strany komisára tejto brigády Sedláčka, ktorý tu bol pred vojnou zamestnaný na stavbe vodovodu a dopustil sa krádeže, na čo sa mu prišlo. Na tomto mieste však bolo zavraždených oveľa viac ľudí, buď v tento deň alebo v iných dňoch. Medzi obeťami boli aj ženy, napr. M. Martinová z Rajca. Podľa jedného prameňa Sedláček uviedol, že počet obetí bol 17, podľa iného prameňa to bolo asi 40 osôb, podľa ďalšieho odhadu ich bolo 80.¹⁷⁶ Pri Kunerade v zime partizáni zastrelili dvoch svojich druhov z Francúzska. Jeden z nich nemohol vydržať zimu a zbehol, no jeho druhovia ho chytili. Druhý sa len krátkodobo vzdialil, no partizáni si mysleli, že zbehol.¹⁷⁷

Toho dňa v Dolnej Porube (pri Ilave) cigánsky partizán zastrelil miestneho obyvateľa, tesára A. Dureneca, lebo mu povedal, že nevyhrajú, a pohádal sa s ním.¹⁷⁸

Toho dňa pri Žiari (pri Liptovskom Mikuláši) veliteľ liptovského oddielu brigády Za slobodu Slovanov Štefan Felčer zastrelil J. Marčeka, ktorý bol z tohto mesta.¹⁷⁹

Dňa 20. septembra pri Vernári (pri Poprade) partizán Sergej Volkov, komisár 4. diverznej rotý Gottwaldovej brigády, zastrelil zajatého nemeckého vojaka.¹⁸⁰ Toho dňa pri vrchu Vojšín (pri Žiari n. Hronom) partizáni zastrelili troch mužov z neďalekej nemeckej obce Velké Pole.¹⁸¹

Dňa 21. septembra pri Sklenom (pri Turčianskych Tepliciach) partizáni Karol Bance, Gustav Kincel, Jozef Vidner a ďalší zastrelili 187 mužov z tejto nemeckej dediny a potom ich olúpili. Bola to pravdepodobne najväčšia odbojárska vražda. Vrahovia boli z Leninského oddielu (tiež uvádzaný ako 9. oddiel alebo oddiel Nikolajeva) 1. Stalinovej brigády. Ten pozostával z obyvateľov Utekáča a okolia, zo študentov a členov KSS z Bratislavy a Nitry, zo židovských zaistencov z tábora v Novákoch, z politických väzňov a sovietskych občanov. Príkaz k vražde dal komisár tejto skupiny Leonid Slavkin. Na miesto činu sa mali dostať pod hrozbou trestu smrti všetci muži z tejto dediny vo veku 15 – 60 rokov pod zámienkou, že budú kopať zákopy. V jame, ktorú vykopali, ich potom postrieľali a následne na nich

¹⁷⁴ Wohland, I., cit. d., s. 73 – 74; Kubovčík, Jozef: Z minulosti a prítomnosti Turca. Martin 1974, s. 189; A MSNP, f. XII, S 115/62; SNA, Z, š. 24; VHA, KOS, i. j. 229 – kronika Necpál. Obete boli zrejme 8. septembra odvečení zo svojho domova.

¹⁷⁵ Holička, Jozef: Protifašistické hnutie v Kremnici a okolí. Vydalo ideologické oddelenie OV KSS a odbor kultúry v Žiari nad Hronom z príležitosti 30. výročia SNP, s. 45; Suško, L., c. d., s. 329; Die Massengräber in der Slowakei. In: Grenzbote, 16. 11. 1944; Masové hroby žalujú. In: Slovák, 21. 11. 1944.

¹⁷⁶ ABS, f. H – 484; ŠA v Bytča, f. Trenčianska župa II. – prezídium, č. spisu 1944/IV/Ža/1678; ŠA Bratislava, f. Ludové sudy v Bratislavskom kraji, Okresný ľudový súd Trenčín, č. 59/1947; Pán života a smrti v Kunerade. In: Gardista 16. 11. 1944; „Štátny zástupca“ s ľudovou školou. In: Gardista, 17. 11. 1944; Začiatok a koniec. In: Gardista, 30. 11. 1944; Zem a vek, č. 8/2014, s. 30; listy M. Očkajáka z 28. 12. 1992 a 29. 4. 1996 vo vlastníctve autora; Palušová M.: Prázdny hrob prehovoril. In: Slovák, 4. 8. 1992, s. 9; Osika, Štefan: Tragické udalosti v Rajeckej doline 1944 – 1945, rukopis.

¹⁷⁷ Osika, Štefan: Tragické udalosti v Rajeckej doline 1944 – 1945, rukopis.

¹⁷⁸ ŠA v Bytči, f. Trenčianska župa – prezídium, š. 57.

¹⁷⁹ VHA, ZPH, i. j. 532; SNA, Z, š. 16; matrika Bobrovca.

¹⁸⁰ Golema, A.: Osobitná partizánska brigáda „Gottwald“, s. 124; A MSNP, Z XII, S 309/74.

¹⁸¹ VHA, ZPH, i. j. 179.

nahádzali granáty. Predtým ich olúpili. Okolo 20 zaistencom sa podarilo zachrániť útekou do blízkeho lesa. Niekoľkí muži, medzi nimi miestny katolícky kňaz O. Pöss, boli len poranení a prežili. 63 Skleňanov, ktorí mali byť zastrelení medzi poslednými, sa zachránilo na zákrok železničiara Poliaka a najmä miestneho učiteľa J. Štrica, ktorý kričal, že všetci sú nevinní ľudia a medzi nimi sú aj Slováci. Tí boli potom odvezení do povstaleckého koncentračného tábora v Slovenskej Ľupči a odtiaľ zväčša do pracovného tábora v Hronci. Po vražde vrahovia cynicky vyzvali príbuzných obetí, ktorí ešte nevedeli, čo sa stalo, aby im priniesli jedlo. Podľa niektorých partizánov Skleňanov postrieľali preto, lebo sa k nim zle správali, napríklad, že do nich strieľali. Tí však toto tvrdenie popreli s tým, že už na začiatku povstania museli pod hrozbou trestu smrti partizánom (z rotý Nováky) odovzdať všetky zbrane. Podľa jedného partizána Skleňanov zavraždili preto, lebo boli Nemci. Partizáni chceli pôvodne postrieľať aj mužov zo susednej nemeckej dediny Horná Štubňa, aj ich zhromaždili, ale nakoniec boli títo muži tiež odoslaní do tábora nútených prác v Hronci.¹⁸²

Na túto vraždu o niekoľko týždňov, 1. novembra, doplatil životom jeden povstalecký vojak – záložník, ktorého zajala miestna nemecká domobrana – Heimatschutz, lebo ho pokladali za dobrovoľného účastníka povstania. Obetí mohlo byť vtedy až 6, lebo spolu s ním boli zajatí ešte 5 účastníci povstania, ktorých Skleňania tiež chceli zastreliť, no keď zistili, že povstania sa zúčastnili ako vojaci základnej služby, prepustili ich.¹⁸³

Napriek tomu, že pri Sklenom partizáni zavraždili viac ľudí ako neskôr nemecké jednotky v obciach Kľak a Ostrý Grúň, štátne orgány po vojne neprejavili nijakú iniciatívu vyšetriť prípad a potrestať páchatel'ov. Dokonca, keď v roku 2002 niekoľko bývalých Skleňanov podalo podnet na Generálnu prokuratúru, tá vyše roka napriek opakovaným urgenciám neurobila nič, hoci toto trestné oznámenie bolo najzávažnejšie počas mnohých rokov na celom Slovensku. Až po obrátení sa na Ministerstvo spravodlivosti SR a medializácii nečinnosti Generálnej prokuratúry začala prokuratúra konať.¹⁸⁴

Toho dňa vo Veľkej Domaši (dnes už nejestvujúcej) partizáni zajali nemeckého dôstojníka, ktorý tam prišiel zaistiť ubytovanie pre nemeckých vojakov. Odvliekli ho do lesa smerom na Holčikovce a Rafajovce (pri Humennom), kde ho mučili a zastreli. Následne nemeckí vojaci zaistili 27 mužov v Holčikovciach a zobrali do Veľkej Domaše, kde ich mienili zastreliť, no na prosby katolíckeho kňaza Andreja Kováča od toho upustili.¹⁸⁵

Toho dňa partizáni z 10. práporu zväzku Ján Žižka ostreľovali Trenčianske Teplice, pričom zabili Š. Zajaca z Kubrej, ktorý riadil civilné nákladné auto s civilistami na korbe.¹⁸⁶

Pravdepodobne toho dňa partizáni zastreli Martičanov, maliara P. Šenšela a kachliara E. Gombárskeho, členov HG. Ich telá sa našli pri Martine. Podiel na tom vraj mal evanjelický farár zo Sučian a zároveň komunistický odbojár Vojtech Hruška.¹⁸⁷

¹⁸² Grossmann, Joh. – Daubner, Joh.: Glaserhau. Stuttgart, 1986, s. 299 – 300, 307 – 311. Počet obetí je udaný podľa tohto prameňa, ktorý udáva ich menný zoznam; Suško, L., c. d., s. 212 – 213, 329; A MSNP, Z XII, S 116/62 a S 44/77; VHA, KOS, i. j. 215, kronika Utekáča; MO AO, D 61; VHA, š. 12, i. j. 137; ŠA v Banskej Bystrici, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 129, č. 2297/1944; Pöss, Jozef: Útek postreleného z masového hrobu. In: Kultúra č. 14 – 15/2001; 178 obetí v Sklenom. In: Slovenská pravda, 13. 10. 1944; Roter Mord in Hauerland. In: Deutsche Stimmen, 22. 10. 1944; Pittner, Otti: Moje spomienky na dni hrôzy. In: Slovenský národ, č. 7/1992; Schvarc, Michal: Masová exekúcia v Sklenom 21. septembra 1944 v širšom dejinnom kontexte. In: Pamäť národa č. 3/2007; Spomienka Jozefa Štrica – rukopis; Uznesenie Krajského riaditeľstva PZ v Žiline, úradu justičnej a kriminálnej polície PZ zo dňa 29. 7. 2005, ČVS: KRP – 56/OVK – ZI – 2004.

¹⁸³ Bako, Jozef: Spomienky na Slovenské národné povstanie a zajatecký tábor Eisenach. In: Fremal, Karol – Masár, Rudolf – Takáč, Ladislav: Slovenské národné povstanie. Odboj a SNP v obciach Dolné Vestenice, Horné Vestenice, Hradište, Nitrianske Sučany, Uhrovec 1939 – 1945. Prievidza 1994, s. 111.

¹⁸⁴ Fajčíková, Kveta: Masaker v Sklenom pred šesťdesiatimi rokmi nie je doriešený. In: Sme 16. 3. 2004.

¹⁸⁵ List Heleny Dudiakovej zo 4. 3. 1996 vo vlastníctve autora.

¹⁸⁶ SNA, f. 203, š. 394; SNA, f. NS, š. 63, i. j. 71; VHA, ZPH, i. j. 199a.

¹⁸⁷ SNA, f. NS, š. 63, i. j. 71; Všade panika a bezhlavý útek. In: Gardista, 29. 9. 1944 – dátum smrti uvedený podľa tohto prameňa „Rany za národ nebolia“. In: Slovenská politika, 30. 9. 1944; Postrehy u dvoch druhov

Dňa 22. septembra partizáni pri Handlovej zavraždili 4 – 5 tamojších osôb, napr. lesníka I. Lihotského. Lesník bol mučený a zavraždený z dôvodu osobnej pomsty bývalého pytlíka pod politickou zámienkou. Celkove pri nej počas povstania odbojáři zavraždili okolo 30 osôb, z ktorých aspoň 11 bolo nemeckej národnosti.¹⁸⁸

Toho dňa podľa správy oddielu Majorov jeho príslušníci Muchoradskij a Barčuk pri Turovciah (pri Humennom) zajali a zastrelili nemeckého vojaka. Podľa spomienky osoby z tejto oblasti sa to stalo začiatkom októbra v miestnej časti „Na Dubovej“.¹⁸⁹

Toho dňa partizáni z oddielu Vysoké Tatry brigády Za slobodu Slovanov vo Východnej (pri Liptovskom Hrádku) zastavili rýchlik a vyvliekli z neho 5 nemeckých vojakov. Dvoh z nich zastrelili pri pokuse o útek a potom aj ostatných, hoci sa o útek nepokúšali.¹⁹⁰

Asi v tom čase pri Kremnických Baniach (pri Kremnici) partizáni zastrelili 16 – 17 mužov a žien, pravdepodobne ukrajinských utečencov. Neskôr ich telá odstránili.¹⁹¹

V tomto období v Adidovciach (pri Snine) partizáni zajali 3 nemeckých vojakov, ktorých potom zastrelili.¹⁹²

Dňa 23. septembra pri Spišskej Novej Vsi pod vozom s civilistmi vybuchla mína. Pritom zahynuli miestni obyvatelia V. Zimnikoval a Z. Šneiderová. Mínu pravdepodobne položili príslušníci Gottwaldovej brigády.¹⁹³

Toho dňa poobede partizáni z 10. práporu zväzku Jan Žižka ostreľovali Trenčianske Teplice, na uliciach ktorých bolo mnoho civilov. Pritom zabili roľníka A. Piknu a chyžnú A. Majzlíkovú. Nemeckým vojakom nespôsobili nijakú škodu.¹⁹⁴

Toho dňa vo Veľkom Poli (pri Žarnovici) na cintoríne istý partizán- komunista, na miestnom cintoríne zastrelil tamojšieho obyvateľa W. Maxa, ktorý si predtým musel vykopat vlastný hrob, pretože ho pred rokmi zbil, lebo okrádal miestnych obyvateľov.¹⁹⁵

V tomto období pri Žiari (pri Liptovskom Mikuláši) vtedajší veliteľ liptovského oddielu brigády Za slobodu Slovanov Štefan Felčer dal zastreliť iného partizánskeho činiteľa, poľského profesora J. Dija (tiež Dila i Dilla). Podľa Felčera to bolo preto, lebo Dij bez jeho súhlasu dal zbrane inému oddielu, podľa iných ľudí preto, lebo súperili o vodcovstvo.¹⁹⁶

Dňa 24. septembra z Hnilčíka (pri Spišskej Novej Vsi) partizáni odviekli notára J. Magda a za dedinou ho zavraždili.¹⁹⁷

Dňa 25. septembra večer na stanicu v Banskej Štiavnici prišiel preplnený vlak s asi 400 zaistenými civilmi nemeckej národnosti najmä z Veľkého Poľa a z Píly, prevažne robotníkov, ktorí mali vykonávať nútené práce na účely povstania. Eskortu tvorili partizáni z novobanského oddielu brigády Za slobodu Slovanov. Ľudia boli prepravovaní bez

revolúcií. In: Černákov odkaz č. 9/1964; Svedectvo o „POVSTANÍ“. In: Hlas Slovenska č. 26/1992; Podľa evanjelickej matriky v Martine obaja boli zavraždení 25. septembra, čo je nepravdepodobné, lebo vtedy už Martin bol obsadený nemeckým vojskom. Tu uvedený dátum smrti bol asi len odhadom po nájdení ich tel 26. septembra. Podľa matriky mesta Martin Gombársky bol zavraždený 25. septembra a Šenšel 15. septembra.

¹⁸⁸ Suško, L., c. d., s. 330, 331; V Handlovej veľký počet beštiálnych vražd. In: Nitrianska stráž, 8. 10. 1944; Matrika v Handlovej; VHA, ZPH, i. j. 531.

¹⁸⁹ CDAHOU, f. 130, i. 1, i. j. 318; A MSNP, Z XII, S 68/2008.

¹⁹⁰ Leonov, L. S.: Na každom kroku boj... Bratislava 1946, s. 18 – 19; A MSNP, Z XII, S 132/76; CDAHOU, f. 117, i. 1, i. j. 4. Veliteľom tejto jednotky bol Vasil Achmadulin.

¹⁹¹ List Vincenta Alberta z 26. 10. 1994 vo vlastníctve autora.

¹⁹² A MSNP, Z XII, S 49/2008.

¹⁹³ VHA, ZPH, š. 31, i. j. 375; ŠA v Levoči, f. ŠZ v Levoči, š. 274.

¹⁹⁴ SNA, f. 203, š. 394; VHA, ZPH, i. j. 199a.

¹⁹⁵ Wohland, L., c. d., s. 98; Krvavá masakra na štiavnickej stanici. In: Kultúra č. 16 – 17/2001; Wolf-Slameníkov, Š., c. d., s. 23, 53.

¹⁹⁶ VHA, ZPH, i. j. 219, i. j. 523 a i. j. 528; VHA, KOS, i. j. 226; ŠA v Banskej Bystrici, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 129.

¹⁹⁷ Informácia od príbuznej obete.

poskytnutia vody, časť z nich bola v nákladných vozňoch s podlahou pokrytou karbidovým prachom, bez prístupu vzduchu. Preto kričali, strhávali si zo seba šaty, asi 50 z nich sa zadusilo. Nakoniec jeden z dozorcov otvoril dvere vagóna. Muži sa tlačili von, tí, čo boli pri dverách, vypadli von a ostali omdletí ležať na zemi. Jeden z dozorcov im priniesol vodu. Jeden z ležiacich sa čiastočne prebral a v krčoch začal hádzať okolo seba rukami a nohami, pričom silne kopol jedného z dozorcov. Čatár Prokay, ktorý bol toho názoru, že všetci títo Nemci by mali zomrieť, ho vzápätí zastrelil. Ostatní, čo ležali na zemi, sa zľakli a pokúsili sa ujsť. Dvoch z nich zastrelili, tretieho z nich chytili neskôr a obesili. Za trest povstalci odviekli 14 – 18 zaistencov do staničného skladišťa a tam ich zastrelili na príkaz povstaleckého ppor. Szeňaša (por. Seneša). V ďalšom vozni sa zaistencom podarilo otvoriť dvere. Nato povstalci začali strieľať do vagóna a hodili doň granát. Celkove zahynulo okolo 80 osôb.

Táto tragédia mala krvavé dozvuky. Po obsadení Banskej Štiavnice nemeckým vojskom pri Kremničke (dnes súčasť Banskej Bystrice) v rámci odplaty nemecká bezpečnostná služba zastrelila Banskoštiavničianov vlakvedúceho F. Cibulu a jeho dvoch príbuzných pre podozrenie, že k uduseniu zaistencov vo vlaku došlo ich nedbalosťou, a okolo 18. decembra pri Píle zastrelila 8 ľudí, ktorí sa zúčastnili odboja alebo boli podozriví z neho. Represálie mohli byť oveľa rozsiahlejšie, lebo nemeckí činitelia pôvodne mienili odstreliť každého desiateho Banskoštiavničana, od čoho ich zachránil tamojší starosta, miestny katolícky farár a okresný predseda HSLŠ František Jankovič, ktorý poukázal na to, že vrahmi neboli jeho farníci.¹⁹⁸

Dňa 26. septembra v noci na chate Trangoška v Nízkych Tatrách (pri Brezne) skupina útočníkov snažiacich sa zabiť zástupcu veliteľa brigády Za slobodu Slovanov L. Kalinu zabila jeho šoféra A. Mikovínyho a Kalinu zranila. Útočníkov viedol veliteľ brigády Voľanskij. Pôvodne bol veliteľom Kalina a Voľanskij bol jeho zástupcom. Dôvodom bol asi boj o postavenie veliteľa v tejto jednotke.¹⁹⁹

Toho dňa pri Hodruši-Hámroch (pri Žarnovici) veliteľ práporu Dunaj Andrej Benka-Rybár s iným povstaleckým dôstojníkom a sovietskym partizánom zastrelil dvoch slovenských vojakov, lebo utekali z bojiska.²⁰⁰

Dňa 27. septembra v Závadke (pri Spišskej Novej Vsi) povstalci olúpili miestneho obyvateľa M. Friedmanského, potom ho odviekli a zavraždili.²⁰¹

V noci z 27. na 28. septembra v Modrovej (pri Piešťanoch) partizáni zo zväzku Ján Žižka zastrelili miestneho obyvateľa H. Lehotu, veliteľa miestnej HG, pre údajnú spoluprácu s nemeckým vojskom a vyhrážali sa, že vyvraždia celú jeho rodinu.²⁰²

¹⁹⁸ MO AO, D 58; SNA, f. NS, š. 50, i. j. 69; Tnľud 73/1945; VHA, f. 1. ČsAS, š. 11; ŠA Banská Bystrica, f. Ľudové sudy, okres Nová Baňa, č. 51/45; ŠA v Banskej Bystrici, pobočka Banská Štiavnica, f. ONV B. Štiavnica, š. 33, 9 634/46 adm. agenda; Acta carpatho – germanica XV. 2005; Wolf- Slameníkov, Š, c. d., s. 30-55; Suško, L., c. d., s. 331; Nič len popravy. In: Slovenská politika, 28. 10. 1944; Katynské lesy a lešiky. In: Slovenský denník, 15. 6. 1990; Krvavá masakra na štiavnickej stanici. In: Kultúra č. 17 – 18/2001; Štiavnické noviny, 2. 10. 2003. Iné pramene udávajú nižšie počty obetí. Spomenutý počet vychádza z menného zoznamu obetí na pomníku v B. Štiavnici. Takisto niekedy sa udáva dátum tragédie o deň neskoršie. Za správny možno pokladať ten dátum, ktorý uvádzajú aj úradné záznamy v Banskej Štiavnici z 26. septembra: ŠA v Banskej Bystrici, pobočka Banská Štiavnica, f. OÚ, š. 94, č. D 1530/1944 prezidiálna ag.

¹⁹⁹ Murgaš, Emil, Horehronská povstalecká sága. In: Svedectvo č. 8/1995; tiež ŠA v Banskej Bystrici, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 129.

²⁰⁰ L. Suško, c. d., s. 217.

²⁰¹ ŠA v Levoči, f. ŠZ v Levoči, š. 275, č. 1534/1944 a č. 1536/1944; VHA, KOS, i. j. 258; Písomná výpoveď R. Mesarčíka vo vlastníctve autora.

²⁰² SNA, f. 203, š. 394; ŠA v Bytči, pobočka Trenčín, fond OÚ Trenčín, š. 195.

Dňa 28. septembra pri Jarabinej (pri Starej Ľubovni) partizáni zastrelili tamojšieho obyvateľa J. Kormaníka, ktorého predtým olúpili o potraviny, šatstvo, peniaze, voz i kobyľu. Keď išiel za nimi, aby mu vrátili aspoň kobyľu s vozom, zastrelili ho.²⁰³

Asi toho dňa v Zliechove (pri Považskej Bystrici) príslušníci zväzku Jan Žižka zastrelili 3 utečencov zo Sovietskeho zväzu, ktorí vraj mali priaznivý vzťah k národnému socializmu.²⁰⁴

Dňa 29. septembra (alebo 19. septembra) v Myjave partizán František Bim na príkaz veliteľa oddielu Hurban Miloša Uhra zastrelil člena Nemeckej strany F. Heidera pre údajné udavačstvo.²⁰⁵

Toho dňa v Sklabinskom Podzámku partizáni napadli nemeckú hliadku. Dvoch jej členov pritom zastrelili, ďalších dvoch zajali a následne zastrelili.²⁰⁶ Nasledujúci deň nemecké jednotky vypálili Sklabinský Podzámok.

Toho dňa partizáni z 1. diverznej roty Gottwaldovej brigády medzi Švedlárom a Nálepkom (pri Spišskej Novej Vsi) zajali zraneného nemeckého vojaka a potom ho zastrelili.²⁰⁷

Dňa 30. septembra pri Nálepke roľník M. Müller, idúc na pole, stúpil na mínu položenú partizánmi a zahynul. Tento priestor predtým mínovali príslušníci Gottwaldovej brigády.²⁰⁸

Toho dňa zomrel pri Bajerove (pri Sabinove) miestny obyvateľ J. Laš následkom zranenia po stúpnutí na mínu, ktorú položili partizáni. Aj v tejto oblasti pôsobili míneri z Gottwaldovej brigády.²⁰⁹

Toho dňa v Ludrovej (pri Ružomberku) zomrel miestny obyvateľ A. Mikulec, ktorého smrteľne zranil granátom partizán z prvého oddielu 1. Stalinovej brigády, pozostávajúceho najmä z obyvateľov okolitých dedín. Partizán hodil granát do ľudí hasiacich požiar, ktorý založili partizáni z tohto oddielu na viacerých miestach tejto dediny v noci z 29. na 30. septembra. V ružomerskej nemocnici zomrel aj Ludrovčan J. Novák, ktorého smrteľne postrelil partizán, keď odvážal svoj majetok pred ohňom. Podpálenie Ludrovej bolo trestom za nedostatočnú podporu jej obyvateľov povstaniu.²¹⁰

Koncom septembra vo Venecii, miestnej časti obce Lukov (pri Bardejove), veliteľ oddielu Lipa Vojtech Plachta zastrelil bývalého čatára slovenskej armády Hladilina (Hladylina) z Michaloviec.²¹¹

Koncom septembra alebo začiatkom októbra 1944, asi týždeň pred obsadením tejto oblasti nemeckým vojskom, partizáni pri Piteľovej (pri Žiari na Hronom) zavraždili Žida Ing. Bocku s manželkou, ktorý tu pôsobil ako stavbyvedúci na výstavbe cesty.²¹²

Dňa 1. októbra podvečer pri Bielom Potoku (pri Ružomberku) dal veliteľ delostrelectva tamojšieho povstaleckého úseku M. Vesel zastreliť 4 vojakov, ktorí zbehli. Bol

²⁰³ ŠA v Levoči, f. ŠZ v Levoči, š. 274, č. 1404/1944 a č. 1461/1944.

²⁰⁴ VHA, ZPH, š. 10, i. j. 103.

²⁰⁵ ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčíne, i. j. 53, č. 2903/44; ŠA v Bytči, f. Trenčianska župa – prezídium, š. 57; Tomašul'a, Milan: Vtedy pod Javorinou. Bratislava 1995, s. 38 – 39; Krištofik, Juraj, c. d., s. 83.

²⁰⁶ VHA, š. 49, i. j. 528; SNA, f. S, š. 503.

²⁰⁷ Golema, A.: Osobitná partizánska brigáda „Gottwald“, s. 127. Veliteľom tejto jednotky bol vtedy Michail Tatur.

²⁰⁸ VHA, ZPH, i. j. 375; ŠA v Levoči, f. ŠZ v Levoči, š. 275, č. 1617/1944.

²⁰⁹ VHA, ZPH, i. j. 375; SNA, Z, š. 15; ŠA v Levoči, f. ŠZ v Levoči, š. 274, č. 1433/1944.

²¹⁰ Ako to bolo v Ludrovej. In: Tatranský Slovák, 4. 10. 1944; Zem a vek č. 8/2014; informácia od Vladimíra Macku. Veliteľom tejto jednotky bol vtedy Nikolaj Surkov.

²¹¹ A MSNP, Z IV, s. 272/89.

²¹² List Vincenta Alberta z 12. 10. 1998 vo vlastníctve autora; tiež VHA, ZSP, ŠZX – 313.

medzi nimi aj Ján Huba z Liptovskej Osady.²¹³ Pretože zbehnutie z povstania bolo veľmi rozšíreným javom, ak by sa takto bolo postupovalo pri všetkých zbehoch, počet obetí povstania z radov príslušníkov povstaleckého vojska by bol niekoľkonásobne vyšší.

Začiatkom októbra pri Konskej (pri Liptovskom Mikuláši) veliteľ liptovského oddielu brigády Za slobodu Slovanov Štefan Felčer dal zastreliť istého vojaka, ktorý bez povolenia svojich nadriadených nechcel vydať vojenský materiál pre Felčerov oddiel. Sklad materiálu potom Felčer nenašiel. Pritom počas Felčerovho pôsobenia tento oddiel nevyvíjal nijaké bojové akcie.²¹⁴

Dňa 2. októbra v Starej Bystrici (pri Čadci) partizáni pochádzajúci prevažne z tohto okolia olúpili a potom zavraždili jej starostu, krčmára G. Meštáneka. To podlomilo zdravie jeho manželke, ktorá o dva mesiace zomrela na zlyhanie srdca.²¹⁵

Toho dňa z Necpál v Turci partizáni odvliekli K. Hlavňu, predsedu miestnej organizácie HSLŠ, a J. Zímena, veliteľa miestnej HG, a tí sa už domov nevrátili.²¹⁶

Asi toho dňa príslušníci oddielu Belova (vl. menom Anatolij Kovalenko) zastrelili v Olejníkove (pri Sabinove) miestneho hájnika E. Kušnirika pre podozrenie so spolupráce s Nemcami.²¹⁷

Asi 3. októbra medzi Jastrabím a Mníchovou Lehotou partizáni olúpili o auto, peniaze a šaty a potom zastrelili mäsiara Š. Juríčka z Trenčína, člena HG, keď chcel v okolí Trenčína nakúpiť ošípané, podľa partizánov pre Nemcov.²¹⁸

Dňa 4. októbra pri Nižnej Sitnici (pri Stropkove) partizán Pančenko z oddielu Majorov zajal a zastrelil nemeckého vojaka.²¹⁹

Toho dňa vo Valaskej Belej partizáni odťali hlavu bohoslovcovi I. Teplanovi z Považskej Bystrice, ktorého vylákali z domu s peniazmi pod zámenkou záchranu jeho otca. Ale jeho otec už vtedy bol zavraždený partizánmi v Kunerade.²²⁰

Asi v tomto období partizáni zo zväzku Alexander Nevskij na lazoch Šváby (pri Krupine), kde sídlil ich štáb, zastrelili 5 osôb, medzi ktorými boli 2 ženy a gréckokatolícky kňaz S. Koroľuk,²²¹ utečenec z územia Poľska v jeho predvojnových hraniciach.

Pravdepodobne 4. – 6. októbra v háji pri Bobrovčeku (pri Liptovskom Mikuláši) Š. Felčer dal zastreliť pre neopodstatnené obvinenie z vyzvedačstva obyvateľku Liptovského Mikuláša Musilovú a obyvateľa Bobrovčeka R. J. Könyveša.²²² Podľa iného prameňa k vraždám došlo 17. septembra a obyvateľka Liptovského Mikuláša sa volala A. Šidová.²²³

Najpravdepodobnejšie 5. októbra pri osade Kolarovice pri Petroviciach (pri Bytči) partizáni z piateho oddielu 2. Štefánikovej brigády zastrelili svojho veliteľa J. Dorociaka z Turzovky, lebo sa vraj postavil proti tomu, aby zbíjali. Spolu s ním boli zastrelení dvaja

²¹³ VHA, ČSA SNP, š. 21, i. j. 68/11; VHA, KOS, i. j. 253- tu Vesel udáva dátum 12. september, no tento záznam je však písaný až so značným časovým odstupom, v r. 1946; A MSNP, Z XII, S 274/64 – tu Vesel udáva dátum 11. september.

²¹⁴ VHA, ZPH, i. j. 532.

²¹⁵ SNA, f. 203, š. 395; SNA, f. 209, š. 782; Gallus Meštánek. In: Bystrické zvesti č. 3/1994.

²¹⁶ VHA, KOS, i. j. 229.

²¹⁷ Legar, Ivan: Oddíl zvláštního určení. Praha 1987, s. 65 – 66; VHA, KOS, i. j. 253.

²¹⁸ ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčine, i. j. 53, č. 2766/1944; SNA, f. NS, š. 63, i. j. 71.

²¹⁹ CDAHOU, f. 130, i. 1. i. j. 318.

²²⁰ Informácia od príbuznej zavraždených; Osika, Štefan: Tragické udalosti v Rajeckej doline 1944 – 1945, rukopis.

²²¹ Informácia od bývalého obyvateľstva Švábov J. M.; <https://blog.hlavnespravy.sk/13675/ani-partizani-neboli-len-dobri/>

²²² VHA, ZPH, i. j. 532.

²²³ Matrika Bobrovca.

sovietski partizáni.²²⁴ Po zastrelení Dorociaka príslušníci tohto oddielu pravdepodobne nevykonávali nijakú bojovú činnosť.

Ráno 6. októbra pri Lieskovanoch (pri Spišskej Novej Vsi) partizáni vyhodili do vzduchu vlak s robotníkmi cestujúcimi do zamestnania. Z nich 5 zahynulo hneď a 8 neskôr na zranenia.²²⁵ Partizáni boli z Gottwaldovej brigády.

Toho dňa v Kremnici vo väznici vojak Ján Zamba zabil 64-ročnú M. Daubnerovú z Kunešova a ďalšie dve Nemky z okolia a po hádke s krčmárom J. Zandthom toho istého dňa chcel zastreliť i toho.²²⁶ V neznámom čase zastreli aj mestského policajta Hözla a pri Kremnici hájnika Jána Poliaka.²²⁷

Toho dňa partizáni pri osade Prielok, patriacej do Dolnej Strehovej (pri Veľkom Krtíši), zastreli J. Mužiku, ktorého odvliekli z osady Hámor, patriacej do Muli, pre údajné vyzvedačstvo.²²⁸

Toho dňa v Mokradi (pri Dolnom Kubíne) partizáni prenasledujúci meňšiu nemeckú jednotku zastreli 12-mesačného syna odbojára J. Janotu na rukách jeho matky, keď s ním vychádzala s pivnice.²²⁹

Asi toho dňa v Hnojnom (pri Michalovciach) člen partizánskeho oddielu Veža Vojtech Grünberger pri opätovnom lúpení rodiny mlynára Anguša zastreli jeho syna, učiteľa Pavla, lebo jeho otec nemohol dať partizánom ďalšie peniaze. Partizáni vo svojej správe uviedli, že ich udával. Nebola to pravda, lebo Angušovým pričinením nebol nikto zatknutý alebo odvedený. Hlavnou náplňou tohto oddielu bolo lúpenie a takmer nevyvíjal bojovú činnosť.²³⁰

Dňa 7. októbra v Súľove-Hradnej (pri Považskej Bystrici) partizáni olúpili rodinu Žilovcov, odvliekli otca i syna za dedinu, kde zavraždili otca – M. Žilovca, príslušníka HG, ktorý sa vyjadroval proti nim. Syn bol len poranený a podarilo sa mu ujsť.²³¹

Toho dňa pri Senohrade (pri Krupine) partizáni, pravdepodobne z piateho oddielu 1. Štefánikovej brigády, zastreli 3 mladých mužov, z ktorých dvaja podľa výzoru pochádzali z Ázie, možno to boli utečenci zo Sovietskeho zväzu.²³²

Toho dňa v Králikoch (pri Banskej Bystrici) pre podozrenie z vyzvedačstva partizán zastreli miestneho horára P. Slobodníka. Ten totiž počúval rádio so slúchadlami, čo nejaký podozrievavý miestny občan pokladal za vysielacku a oznámil to partizánom, ktorí zabili Slobodníka bez toho, aby mu dali možnosť sa k tomu vyjadriť.²³³

Dňa 8. októbra v Súľove-Hradnej partizáni olúpili a zastreli mäsiara F. Kossoňa z Hliníka nad Váhom, ktorý tam prišiel kúpiť ošípané.²³⁴

Toho dňa v Trebichave (pri Bánovciach nad Bebravou), v ktorej sa vtedy zdržiaval štáb zväzku Ján Žižka, partizáni zastreli lesníka J. Urbánka z Horných Naštíc.²³⁵ Okrem neho v tomto období, počas pobytu tohto štábu v dedine, zavraždili v jej blízkosti partizáni mnoho ľudí. Asi 9 z nich, ktorí boli pochovaní len v plytkých hrobách v miestnej časti Stráň,

²²⁴ Dátum podľa matriky Turzovky. Iné pramene udávajú iné dátumy; A MSNP, Z XII, S 129/76; A ÚPN, f. A 7, i. j. 41 a i. j. 42. Tento prameň udáva úmrtie Dorociaka okolo 25. októbra; MO AO, D 54; VHA, ZPH, i. j. 161.

²²⁵ ŠA v Levoči, f. ŠZ v Levoči, č. 1418/1944; Slovenská krv žaluje. In: Tatranské hlasy, 14. 10. 1944.

²²⁶ ŠA Banská Bystrica, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 130, č. 267/1945; Svedectvo o „POVSTANÍ“. In: Hlas Slovenska č. 26/ 1992; tiež Schicksal Hauerland, c. d., s. 72; rímskokatolícka matrika v Kremnici.

²²⁷ Galvánková, Mária: Spomienky na povstanie v Kremnici. In: Bielik, P. – Mulík, P., c. d., s. 128 – 129.

²²⁸ ŠA v Banskej Bystrici, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 129, č. 2361/1944.

²²⁹ SNA, f. 209, š. 752.

²³⁰ VHA, ZPH, i. j. 170 a 489; MO AO, D 47; SNA, f. 203, š. 395; kópia výpovede Z. U. vo vlastníctve autora.

²³¹ SNA, f. 203, š. 395; SNA, f. 209, š. 782; SNA, f. NS, š. 63, i. j. 71.

²³² ŠA Banskej Bystrici, f. ŠA v Banskej Bystrici, š. 129, č. 2354/1944; VHA, ZSP, 170/2.

²³³ ABS, f. S, š. 159 – 6; príčina vraždy uvedená podľa Králičanky Ľudmily Valušovej.

²³⁴ SNA, f. 203, š. 395; Z činnosti čechobolševických „osloboditeľov“. In: Gardista, 25. 10. 1944.

²³⁵ VHA, KOS, i. j. 201. Dátum smrti podľa rímskokatolíckej matriky v Bánovciach nad Bebravou.

na jar Trebichavčan František Hudec spolu s otcom exhumoval a pochoval na miestnom cintoríne. Exhumácia ďalších, ktorí boli pochovaní nad krčmou v miestnej časti Podhora a na ďalších miestach, v Chripkách a inde, kde len tu malo byť zavraždených asi 30 osôb, sa už nekonala. Bola zastavená na pokyn z vyšších miest. Podľa dobovej tlače tu bolo zavraždených asi 40 osôb.²³⁶ Podľa miestnych obyvateľov počet obetí bol ešte vyšší.

Dňa 10. októbra na následky postrelenia zomrel člen HSL'S J. Pavlovič, murár. Partizáni ho zaistili 10. septembra v Starej Turej a v blízkom Hrachovišti ho postrelili pri pokuse o útek.²³⁷

Toho dňa veliteľ Leninského oddielu 1. Stalinovej brigády Piotr Nikolajev pri Blatnici (pri Martine) znásilnil a zavraždil tamojšiu obyvateľku A. Duchajovú.²³⁸

Toho dňa pri Stráňanoch (pri Starej Ľubovni) partizáni z oddielu Zaria zajali 3 Nemcov zo stavebnej organizácie Todt- Jelleneka, Perglera a Wiebauera, ktorí mali na starosti výstavbu mostov, a potom ich zastrelili.²³⁹

Asi toho dňa príslušníci brigády Stalin pri Telgárte zastrelili istého človeka, lebo vraj udával komunistov.²⁴⁰

Asi toho dňa príslušníci Kírovej roty z 2. taktickej skupiny na príkaz veliteľa tamojšieho povstaleckého úseku Jána J. Staneka pre údajné vyzvedačstvo zastrelili 15-ročného Jána Friedmanského z blízkych Hrabušíc. Okrem neho pri Hrabušiciach v neznámom čase povstali zavraždili E. Lučivjanského.²⁴¹

V dňoch 11. – 15. októbra v Babinej (pri Krupine) cigánsky partizán Alexander Kakara zastrelil 2 Cigánov zo susednej dediny Banský Studenec, ktorých partizáni podozrievali, že slúžili ukrajinským vojakom ako sprievodcovia.²⁴² V tomto období asi 2 000 vojakov ukrajinskej národnosti, ktorí dobrovoľne slúžili Nemecku, bojovalo proti povstaniu. Ďalších asi 10 000 bolo nasadených v tylových jednotkách na Slovensku a niekedy sa zúčastňovali na protipartizánskych akciách.²⁴³

Dňa 12. októbra v noci pri Muráni zastrelila stráž miestneho obyvateľa J. Sklenárika, lebo sa domnievala, že dotýčný je Nemeč.²⁴⁴

V noci 13. októbra pri Bzinciach pod Javorinou (pri Novom Meste nad Váhom) bol niektorým zo svojich partizánskych druhov výstrelom zozadu zastrelený veliteľ 2. Stalinovej brigády Il'ja Dibrova (Dibrov), ktorý jej velil asi týždeň. Mnoho rokov sa o tom šírila vo verejnosti nepravdivá a nepravdepodobná verzia, že Dibrovu zabila niekoľkočlenná skupina nemeckých vojakov, ktorým sa podarilo ujsť. Už krátko po vražde sovietski partizáni oznámili, že jej organizátorom bol M. Uher, veliteľ oddielu Hurban tejto brigády.²⁴⁵

Toho istého dňa na Brinkách pri Toryskách (pri Levoči)²⁴⁶ bol zastrelený partizán, komunista O. Bendík, člen levočského oddielu. Podľa oficiálnej verzie páchatel'ami boli

²³⁶ Hromadné hroby v Trebichave. In: Slovák, 29. 11. 1944, podľa informácii miestnych obyvateľov ich bolo ešte viac; list Františka Hudca z 25. 4. 1996 vo vlastníctve autora.

²³⁷ ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčíne, i. j. 53, č. 2777/1944; SNA, f. 204, š. 395; SNA, f. NS, š. 63, i. j. 71.

²³⁸ Lobík, Ján: Spomienky na SNP v Turci. Martin, 1994, s. 72; list Obecného úradu v Blatnici zo dňa 21. 10. 1996 vo vlastníctve autora.

²³⁹ Prečan, V.: Slovenské národné povstanie – Dokumenty, s. 696; Suško, L., c. d., s. 274; MO AO, D 17; VHA, KOS, i. j. 259.

²⁴⁰ Schuster, Rudolf: Bol som pri tom. Bratislava 1989, s. 110 – 113.

²⁴¹ A MSNP, Z XII, S 9/76, S 98/89 a S 14/96; VHA, ZPH, i. j. 103, š. 10; tiež VHA, f. 1. ČsAS, š. 11.

²⁴² MO AO, D 58; tiež VHA, ZSP, i. j. 170/2; A MSNP, Z XII, S 45/81.

²⁴³ Fremal, Karol: 14. Waffen- Grenadier Division der SS (Galizien Nr. 1) v historickej spisbe v slovenskom hnutí odporu v rokoch Druhej svetovej vojny. In: Šmigel', Michal – Mičko, Peter: Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov IV. Zvolen 2005, s. 388.

²⁴⁴ A MSNP, Z XII, S 37/81.

²⁴⁵ VHA, Archívna zbierka (ďalej AZ) 11, š. 7; Tomašula, M. R., c. d., s. 50.

²⁴⁶ Golema:, A.: Osobitná partizánska brigáda „Gottwald“. s. 132 a 171.

nemeckí agenti, podľa inej verzie levočskí komunisti medzi sebou bojovali o vedúce funkcie, podľa ďalšej verzie Bendíka zastrelili jeho druhovia, lebo sa postavil proti ich lúpeniu.²⁴⁷

Toho dňa pri Ľubietovej (pri Banskej Bystrici) povstalecká eskorta zavraždila 6 slovenských dôstojníkov, ktorí sa nepridali k povstaniu. Medzi zavraždenými boli napr. plk. Ondrej Zverin a Viliam Kanák. Na vražde sa podieľali niektorí spravodajskí dôstojníci povstania a vojenský sudca J. Čipka, vraj preto, aby neohrozili kariéru niektorých povstaleckých dôstojníkov. Podľa oficiálnej verzie boli zastrelení pri pokuse o útek.²⁴⁸

Toho dňa príslušníci 1. Stalinovej brigády zajali kpt. B. Roseho z divízie Tatra, odviekli ho na ich štáb pri Tureckej, kde ho v neznámom čase zastrelili.²⁴⁹

Okolo 14. októbra pri Ľutove (pri Bánovciach nad Bebravou) partizáni zo 7. roty zväzku Ján Žižka zastrelili pre údajné udavačstvo tamojšieho obyvateľa, stavebného robotníka P. Tomeka, no zrejme preto, lebo ho pokladali za Nemca.²⁵⁰

Dňa 15. októbra v Oravskom Podzámku partizáni začali hneď strieľať na prechádzajúce osobné auto s civilistami a pritom smrteľne zranili úradníka M. Stana.²⁵¹

Asi toho dňa v Považskom Inovci príslušníci Tretej roty zväzku Ján Žižka zastrelili dvoch svojich druhov, lebo vraj boli zradcovia.²⁵²

Dňa 15. alebo 16. októbra v osade Plešivá, patriacej do Zázrivej, partizáni, pravdepodobne z oddielu Signál, zastrelili Hruštínčana F. Hoju, ktorý im nosil tabak, vraj preto, aby neprezradil, kde sa nachádzajú, a tiež Zázrivčana O. Kozáka-Kildiša a Čadčana J. Beleša.²⁵³

Dňa 16. októbra v osade Kozinská, patriacej do Zázrivej (pri Dolnom Kubíne), partizáni zo skupiny Výbuch zastrelili miestnych obyvateľov P. Štiaka a roľníka J. Trnovca. Domnievali sa, že Trnovec, člen povstaleckého národného výboru, ktorý partizánom preukázal pomocné služby, na nich strieľal a začali ho biť. Keď ich Štiak začal prosiť, aby Trnovca pustili, odviekli oboch na Vyšný koniec a zastrelili. Už na druhý deň príslušníci oddielu Signál konštatovali, že obaja nemali nič spoločné s protipartizánskou činnosťou.²⁵⁴

Toho dňa v Ludrovej (pri Ružomberku) zomrel tamojší obyvateľ Š. Šindlery, ktorého spolu s J. Novákom smrteľne zranil partizán, keď si odvážal majetok pred ohňom počas spomenutého trestného prepadu tejto dediny partizánmi v noci z 29. na 30. septembra.²⁵⁵

Toho alebo nasledujúceho dňa pri Kamienke nad Cirochou (pri Humennom) partizáni oddielu Veža zajali dvoch nemeckých vojakov, ktorých odovzdali partizánom z oddielu Jastrib a tí ich zastrelili.²⁵⁶

Asi toho dňa partizáni z 9. práporu zväzku Ján Žižka zastrelili pri Slatinke nad Bebravou údajného nemeckého agenta, policajta M. Sýkoru.²⁵⁷

²⁴⁷ A MSNP, Z XII, S 108/677; informácia od Levočanky Márie Repákovéj.

²⁴⁸ VHA, fond Veliteľstvo VI. zboru, š. 19, i. j. 56; Jablonický, J.: Povstanie bez legend, s. 200; Lacko, Martin: Zabudnutá povstalecká vražda. In: Pamäť národa č. 3/2012, s. 22 – 32; A MSNP, Z XII, S 1/98; Korbel, S. K., c. d., s. 108.

²⁴⁹ CDAHOU, f. 62, i. 1, i. j. 1529; A MSNP, Z XII, S 116/62.

²⁵⁰ VHA, KOS, i. j. 202, kronika Podlužian; VHA, ZPH, i. j. 193; A MSNP, Z XII, S 179/65.

²⁵¹ SNA, f. 209, š. 752; Orava volá. In: Gardista, 4. 11. 1944.

²⁵² A MSNP, Z XII, S 175/64. Veliteľom Tretej roty bol Vladimír Žalman.

²⁵³ Listy Moniky Červeňovej z 25. 8. 1996 a 16. 9. 1996 vo vlastníctve autora.

²⁵⁴ SNA, f. ŠÚVP, š. 92; A ÚPN, f. B 9/2, i. j. 173; ŠA v Bratislave, f. ŠZ v Bratislave, č. 4778/1944; ŠA v Bratislave, f. 209, š. 752; Langer, J. – Mlynarčík, J., c. d., s. 70. Veliteľom oddielu Výbuch bol Andrej Beľancev – Dovgalov.

²⁵⁵ Ako to bolo v Ludrovej? In: Tatranský Slovák, 4. 10. 1944; Zem a vek č. 8/2014; informácia od Vladimíra Macku.

²⁵⁶ A MSNP, Z IV, š. 5, i. j. 1788/65; A MSNP, Z XII, S 4/93.

²⁵⁷ A MSNP, Z IV, š. 14a, i. j. A 70/88.

Dňa 17. októbra večer na kopaniciach Majeričky, patriacich do Podbranča (pri Myjave), partizáni zastrelili miestneho predsedu HSLŠ, murára J. Kubu.²⁵⁸ Z tejto dediny zavraždili v presne nezistenom čase okrem neho aj Š. Havlíka, pre údajnú spoluprácu s Nemcami.²⁵⁹

Dňa 18. októbra na samote Mikláč, patriacej do Zbory (pri Púchove), sa partizáni pokúsili odzbrojiť policajnú hliadku z Lúk. Pritom zastrelili policajta M. Kurica, ktorý sa postavil na odpor.²⁶⁰

Toho alebo nasledujúceho dňa sovietsky partizán z oddielu Taratinova pri Pliešovciach (pri Zvolene) zastrelil strážneho (podľa jedného prameňa vojaka, podľa iného partizána), keď ho ten vyzval, aby ostal stát.²⁶¹

Asi toho dňa pri osade Kulháň, patriacej do Zlatníkov (pri Topoľčanoch), príslušníci 10. práporu zväzku Ján Žižka zastrelili dvoch údajných vyzvedačov. Jeden z nich mal byť asi 17-ročný mladík z Valaskej Belej, druhý bol Plagáň z Radiše, partizán.²⁶²

Toho dňa partizáni oddielu Jastrib vo Vihorlate zastrelili dvoch zajatých nemeckých vojakov.²⁶³

Dňa 19. októbra pri Príbovcich (pri Martine) zahynuli pri oprave železničnej trate pri výbuchu míny, ktorú položili partizáni, robotníci J. Fujko a J. Húščava.²⁶⁴

Dňa 20. októbra nemeckí vojaci pomáhali orať na pozemku statkárky H. Stridzelovej pri Drietome (pri Trenčíne). Partizáni troch z nich zajali a potom dvoch, K. Gutscheho a W. Melzela, zastrelili, tretiemu sa podarilo ujsť.²⁶⁵ Na odvetu nemecké bezpečnostné sily 25. októbra pri Drietome obesili 4 zaistených partizánov.²⁶⁶

Asi toho dňa partizáni pri obci Černina (pri Humennom) zastrelili pre nedisciplinovanosť svojich druhov Antona Pašku a Ivana Družbeckého, pochádzajúcich zo západného Slovenska.²⁶⁷

21. októbra povstalci z Vernáru (pri Poprade) odvliekli tamojšieho kováča Jozefa Tarnóczyho (Tarnociho) a jeho manželku Alžbetu a neznámom mieste ich zavraždili. Podľa tamojšej kroniky povstania preto, lebo boli proti povstaniu, podľa jednej Vernárčanky preto, lebo Tarnóczyová sa rozprávala po nemecky s nemeckým vojakom, čo partizáni hodnotili ako vyzvedačstvo. Spolu s nimi odvliekli aj ich maloletého syna, ktorého sa však rodičom podarilo vyhodiť z auta, ktoré ich odvážalo, čím mu zachránili život.²⁶⁸

(21. – 22. októbra, resp. neskôr, príslušníci brigády Smrť fašizmu v Nízkych Tatrách, pravdepodobne pri Balážoch, zajali a obesili dvoch nemeckých vojakov.²⁶⁹

Dňa 22. októbra v Detve spravodajský dôstojník Nikolaj z 1. Štefánikovej brigády zastrelil horára P. Lehockého z lazú Blýskavica z Horného Tisovníka, ktorého udali miestni

²⁵⁸ ŠA v Bratislave, f. Župa Bratislava III (ďalej ŽB III) – prezídium 1944, š. 54; ŠA v Bratislave, f. ŠZ v Bratislave, č. 4432/1944; VHA, KOS, i. j. 276; Pohreb martyra Juraja Kubu v Podbranči. In: Slovák, 21. 10. 1944.

²⁵⁹ VHA, KOS, i. j. 256.

²⁶⁰ SNA, f. 203, š. 395; SNA, f. S, š. 425; tiež VHA, KOS, i. j. 247.

²⁶¹ CDAHOU, f. 112, i. 1, i. j. 5; VHA, f. 1. ČsAS, š. 13.

²⁶² VHA, ZPH, i. j. 199a; A MSNP, Z XII, S 124/79. V uvedenom prameni je uvedený ako Blagáň. Daná podoba jeho mena je uvedená podľa www.zitna-radisa.sk/images/dokumenty/2010/casopis-ozveny/casopis/-3-2010.pdf.

²⁶³ A MSNP, f. IV, š. 5, i. j. 188/65. Veliteľom oddielu Jastrib bol vtedy Michail Seň.

²⁶⁴ VHA, ZPH, š. 19.

²⁶⁵ SNA, f. 203, š. 395; VHA, ZPH, i. j. 234.

²⁶⁶ SNA, f. Národný súd, š. 103, Tnľud 13/46.

²⁶⁷ A MSNP, Z XII, S 4/93.

²⁶⁸ Maniak, Marcel: Obranný úsek Plesnivec. Marin 2020, s. 87; SNA, Z DNOB, š. 18; informácia od miestnej obyvateľky.

²⁶⁹ A MSNP, Z XII, S 43/89. Veliteľom tejto brigády bol Nikolaj Volkov.

obyvatelia ako nemeckého agenta. V skutočnosti to bola pomsta za jeho svedomitú vykonávanie služby.²⁷⁰

Toho dňa v Ruskej Porube (pri Stropkove) partizáni zastrelili svojho druha zo Sovietskeho zväzu, Konstantina Kosa (tiež Zagdovskij, Adgodajevko) z Kyjeva, lebo bezdôvodne strieľal zo zbrane, no nespôsobil tým nijakú škodu.²⁷¹

Toho dňa z Jakubovian (pri Sabinove) partizáni odvliekli a zavraždili miestnych obyvateľov J. Galajdu a J. Martona pre údajnú spoluprácu s Nemcami.²⁷²

Toho dňa alebo v nasledujúcich dňoch v Klenovských vrchoch partizáni brigády Rákosi zlikvidovali údajného zradcu.²⁷³

Dňa 23. októbra pri osade Ďurkova (pri Utekáči) veliteľ práporu Narcis Ľudovít Šuška zastrelil spojára práporu, lebo zaspal v službe.²⁷⁴

Asi toho dňa sovietsky partizán zo zväzku Stalin zastrelil pri Dobšinej pre podozrenie z vyzvedačstva pomocníčku partizánov Szlatnaiovú z Dobšinskej Ľadovej Jaskyne.²⁷⁵

Asi toho dňa pri vrchu Kyjov vo Vihorlate, kde niekoľko partizánskych skupín malo základne, partizáni zastrelili veliteľa polície v Michalovciach Ľ. Šišku, lebo vraj spolupracoval s Nemcami a zle sa správal k miestnym obyvateľom.²⁷⁶

Asi toho dňa v krčme v Novej Lehote (pri Piešťanoch) veliteľ brigády Boženko, A. Snežinskij (vlastným menom Aroneckij alebo Areneckij), pre podozrenie z vyzvedačstva zastrelil mladistvých I. Mikloviča z blízkeho Pobedima a V. Dobroňa (Dobronského) z Dolného Hričova, ktorí sa pridali k partizánom, no po krátkom čase od nich chceli zbehnúť.²⁷⁷

V noci z 23. na 24. októbra v Malých Ledniciach (pri Púchove) partizáni zavraždili obchodníka, gardistu K. Pohanku a jeho manželku. Potom ich obchod a krčmu vylúpili.²⁷⁸

Dňa 24. októbra vo Vyšných Hágoch (pri Poprade) partizáni olúpili a zastrelili lesníka E. Polnischa s manželkou, ktorí boli nemeckej národnosti a vraj zrádzali. Páchatelia boli z oddielu Vysoké Tatry brigády Za slobodu Slovanov.²⁷⁹

Toho dňa partizáni v Banskej Bystrici zastrelili riaditeľa Slavošovských papierní B. Janotu (Janatu), lebo sa hlásil k nemeckej národnosti a bol podozrivý z nepriateľskej činnosti,²⁸⁰ a E. Lackovú, pravdepodobne nedopatrením.²⁸¹

Toho dňa pri Žiari partizáni z oddielu Ľvovci zastrelili učiteľa A. Krasa (pôvodne sa volal Kraus) z neďalekých Liptovských Matiašoviec, pravdepodobne pre osobný spor.²⁸²

²⁷⁰ ŠA Banskej Bystrici, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 129, č. 2470/1944.

²⁷¹ A ÚNP, f. Personálne spisy príslušníkov, Štefan Kubík; A MSNP, Z XII, S 4/93; Demokrat, 26. 10. 1946; Východoslovenská pravda, 10. 11. 1946.

²⁷² VHA, KOS, kronika Jakubovian; Slovenská sloboda 15. 12. 1944; list Obecného úradu z Jakubovian z 5. 2. 2002 vo vlastníctve autora.

²⁷³ Bolfik, Július: Partizánska brigády Rákosi. Martin 1979, s. 47. Veliteľom brigády Rákosi bol Vasilij Kozlov.

²⁷⁴ Golema, Andrej: Ľud Rimavskej doliny v národnooslobodzovacom boji. Liptovský Mikuláš 1964, s. 94 – 95, 156.

²⁷⁵ Fedornak, Michal: Pravda víťazí. Banská Bystrica 1998, s. 56 – 57; tiež A MSNP, Z XII, S 9/76. Dátum odhadnutý podľa záznamu o presune tohto zväzku: CDAHOU, f. 71, i. 1. i. j. 16.

²⁷⁶ VHA, ZPH, i. j. 54 a 170.

²⁷⁷ SNA, f. 203, š. 395; SNA, f. ŠÚVP, š. 60; ŠA v Bytči, f. Trenčianska župa II. – prezídium, č. 1944/IV/PY/1809; informácia od miestnych obyvateľov. Dátumy smrti jednotlivé pramene udávajú od 17. 10. po 29. 10. 1944.

²⁷⁸ SNA, f. NS, š. 63, i. j. 71; ŠA v Bytči, pobočka Považská Bystrica, f. OÚ Púchov, š. 3; ŠA v Bytči, f. ŠZ. v Trenčíne, i. j. 53, č. 2943/1944.

²⁷⁹ ŠA Levoča, f. ŠZ Levoča, č. 1576/1944; SNA, f. 203, š. 395. Veliteľom prepadovej skupiny bol Leonid Leonov.

²⁸⁰ ABS, f. S., š. 159 – 6; VHA, KOS, i. j. 203; Cirkevné listy č. 8 – 9/1945, s. 125.

²⁸¹ ŠA Banská Bystrica, f. ŠA v Banskej Bystrici, š. 129, č. 2412/1944.

²⁸² Informácia od Vladimíra Macka.

Asi toho dňa pri Červenej Skale (pri Dobšinej) partizán Zajac z brigády Jánošík zastrelil nemeckého vojaka-parlamentára, ktorý navrhoval ustupujúcim partizánom vzdanie sa.²⁸³

Dňa 25. októbra komisár liptovského oddielu brigády Za slobodu Slovanov Ján Galica, partizán Otto Šimko a ďalší partizán zastrelili v Žiarskej doline nemeckého vojaka H. Nussa, ktorého predchádzajúceho dňa partizáni zajali pri neďalekom Liptovskom Mikuláši, keď sa tam neozbrojený prechádzal s dievčaťom, lebo vraj bol veliteľom koncentračného tábora v Dachau, čo nebola pravda. Keď ho nemeckí vojaci hľadali, istý partizán zo Smrečian na nich vystrelil a zabil jedného z nich. Na odvetu 28. októbra nemecké vojsko delostrelectvom ostreľovalo Smrečany i Žiar, čím poškodilo najmä Smrečany a obsadilo obe dediny. Pritom zahynulo 5 miestnych obyvateľov. Mohlo ich zahynúť oveľa viac, lebo pôvodne Nemci chceli postrieľať 300 – 400 mužov v Smrečanoch, ale na príhovor miestnych činiteľov od toho upustili. Možno by upustili aj od prepadu týchto dedín, lebo ich prípravy boli viditeľné a miestni občania ich chceli poprosiť, aby im neublížili, ale zástupca partizánskeho veliteľa, zubný technik Weiss z Liptovského Mikuláša, im pohrozil, že ak sa o to pokúsia, budú zastrelení.²⁸⁴

Toho dňa v Slovenskej Ľupči (pri Banskej Bystrici) partizáni zastrelili E. Büchlera, kožušníka z Martina alebo z Bratislavy.²⁸⁵ V ten deň ušlo niekoľko sto zaistencov z povstaleckého väzenia, ktoré bolo v zámku pri tejto dedine, pretože sa dozvedeli, že partizáni ich chcú zastreliť. Partizáni na nich spustili paľbu. Po nej sa v lesíku pri tejto dedine našla zastrelená žena s 2 deťmi, pravdepodobne z Martina. Zrejme zahynuli v dôsledku tejto paľby.²⁸⁶

Toho dňa na hore Kohút (pri Revúcej) partizáni oddielu Kolodážnyj zastrelili údajného vyzvedača s ukrajinským menom.²⁸⁷

Asi v ten deň pri Kremnici partizáni zabili 15 mužov z blízkej dediny Lúčky a 10 mužov z dediny Kopernica. Pretože boli Nemci, boli povstaleckými činiteľmi nasadení za veľmi zlých pracovných podmienok na nútené práce vo Vlkanovej a v Sliači, napríklad v chladnom októbrovom počasí spávali po 70 v jednom železničnom vagóne. Boli prepustení krátko pred príchodom nemeckého vojska. Nešli domov bezpečnou hlavnou cestou, ale kratšou vedľajšou lesnou cestou a už sa nevrátili. Obetí spomedzi nich by mohli byť stovky, ak by ich postrieľali podľa návrhu niektorých predstaviteľov povstaleckej armády, napr. mjr. Kováča. Medzi nimi by boli aj Slováci, ktorí sa tu sčasti nachádzali na základe bezdôvodných udaní. Aj pre obavu, že by takýto krok vyvolal rozsiahle nemecké represálie, tento návrh bol odmietnutý.²⁸⁸

Dňa 26. októbra pri Lednických Rovniach (pri Púchove) príslušníci 2. Stalinovej brigády zavraždili lesníka R. Nathera, ktorý bol nemeckej národnosti, pre podozrenie z vyzvedačstva.²⁸⁹

²⁸³ A MSNP, Z XII, S 55/2009.

²⁸⁴ SNA, Z DONB, š. 17 a š. 24; SNA, f. S, š. 503; VHA, KOS, i. j. 226; ABS, f. S., š. 158; A MSNP, Z IV, š. 35; ŠA Liptovský Mikuláš, f. Okresný národný výbor Liptovský Mikuláš, š. 166. Ottovi Šimkovi v r. 2018 vtedajší prezident Slovenskej republiky Andrej Kiska udelil Rad Ľ. Štúra II. triedy.

²⁸⁵ SNA, f. NS, Tnľud 6/1946, kinofilm 895; Košút, Ján: V moci „hradného pána“. In: Bielik, P. – Mulík, P., c. d., s. 116.

²⁸⁶ Gardista, 14. 12. 1944.

²⁸⁷ CDAHOU, f. 130, i. 1, i. j. 223. Veliteľ Kolodážnyj sa volal vlastným menom Nikolaj Lentaš.

²⁸⁸ A MSNP, Z XII, S 1/67 a S 5/68; Prokein, Silvester: Honneshau. Nemecko 1987. s. 212 – 213; Roob, Hans – Roob, Julius – Fronz, Josef: Unser Dorf Deutsch – Litta. Nemecko 1987, s. 196 – 197. Podobne v tej dobe niektorí povstaleckí dôstojníci chceli postrieľať nemeckých zajatcov, ktorí boli internovaní v Ľubietovej. Aj tomu, z obavy pred represáliami Nemecka, sa podarilo zabrániť. – Korbel, S. K., c. d., s. 55 – 56, 124

²⁸⁹ SNA, f. 203, š. 395; SNA, f. NS, š. 63, i. j. 71; ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčíne, i. j. 53, č. 2979/1944; MO AO, D 38; SNA, Z, š. 16; VHA, ZPH, i. j. 464.

Dňa 27. októbra na niekoľkých miestach pri osade Magurka, patriacej do Partizánskej Lupče (pri Ružomberku), partizáni olúpili a zavraždili skupinu civilistov nemeckej národnosti, najmä z Kunešova. Tí boli povstaleckými činiteľmi nútene nasadení na stavby, napr. letiska pri Brezne, za veľmi zlých pracovných podmienok, najmä trpeli hladom. Krátko pred príchodom nemeckého vojska, 25. októbra, boli prepustení. Domnievali sa, že najlepšia cesta domov bude cez Liptov. Takmer nikto z nich sa nevrátil, okrem tých, ktorí sa počas pochodu oddelili od hlavnej skupiny alebo ktorým sa podarilo ujsť. Podľa viacerých prameňov ich dal zavraždiť Mikuláš Končinský, zástupca veliteľa prieskumu oddielu Pobeďa brigády Za oslobodenie Slovanov. Pochovaní boli v miestnych častiach Viedenska, Dolinka a Kapustisko. Jednotlivé pramene uvádzajú rôzny počet obetí: 69, asi 75, asi 90.²⁹⁰

Toho dňa pri Hornej Lehote (pri Brezne) sovietsky partizán Ivan z Gottwaldovej brigády zastrelil istého civilistu, lebo vyzýval iných civilistov, ktorí tam utiekli z obavy pred nemeckými vojakmi, aby sa vrátili.²⁹¹

Toho dňa alebo v predchádzajúcich dňoch komisár brigády Jánošík G. Kuzmenko (Guzmenko) pri Valaskej (pri Brezne) zastrelil zajatého vojaka nemeckej armády Orechovského.²⁹²

V tomto období veliteľ spravodajského a protispravodajského oddielu 1. Štefánikovej brigády Jurij Černogorov pri Jasenskej doline v Nízkych Tatrách zastrelil zajatého nemeckého vojaka.²⁹³ Nie je isté, či na tomto mieste nedošlo aj k ďalšej vražde.²⁹⁴

Dňa 28. októbra pri Klenovci (pri Rimavskej Sobote) partizáni zo zväzku Chruščov zastrelili obecného sluhu J. Moncoľa zo susednej Kokavy nad Rimavicou pre údajnú spoluprácu s nemeckým vojskom.²⁹⁵

29. októbra pri Lietavskej Lúčke (pri Žiline) partizáni zastrelili P. Srníka z Babkova, pravdepodobne pre podozrenie z vyzvedačstva.²⁹⁶

Toho dňa partizáni brigády Kriváň pri Vinnom (pri Michalovciach) zajali a umučili na smrť dvoch nemeckých vojakov. Nasledujúceho dňa nemeckí vojaci vypálili Vinné a zabili niekoľkých jeho obyvateľov.²⁹⁷

Dňa 30. októbra v Heľpe partizáni pre neoprávnené podozrenie zo spolupráce s nemeckým vojskom zavraždili Heľpana M. Kukuľu.²⁹⁸

Toho dňa v Šalmoši, ktorý je dnes súčasťou Novej Dediny (pri Leviciach) partizáni pod velením zástupcu náčelníka štábu oddielu Vorošilo Františka Pindrocha ostreľovali nákladné autá, ktoré viezli ukrajinských utečencov, pričom utrpela smrteľné zranenie K. Čornobilová. Ostatných utečencov partizáni zbili.²⁹⁹

²⁹⁰ SNA, Z DNOB, š. 17; Wohland, L., c. d., s. 96; Sýkora, František: Pochod mužov z Kunešova do pazúrov smrti. In: Svedectvo č. 7 – 8/2001; Informácia od bývalého obyvateľa Magurky J. Holbusa, ktorý pochovával obeť. Končinský bol nositeľom vyznamenania Čs. vojnový kríž 1939, Za chrabrosť, Rad SNP II. tr.

²⁹¹ A MSNP, Z IV., š. 33, A 31/97.

²⁹² CDAHOU, f. 127, i. 1., i. j. 1.

²⁹³ CDAHOU, f. 121, i. 1, i. j. 2.

²⁹⁴ A MSNP, Z XII, S 81/91.

²⁹⁵ Golema, Andrej: Zväzok partizánskych oddielov pod velením A. M. Sadilenka. Martin 1987, s. 67; Informácia od príbuznej zavraždeného. Veliteľom zväzku Chruščov bol Alexej Sadilenko.

²⁹⁶ Osika, Štefan: Tragické udalosti v Rajeckej doline 1944 – 1945, rukopis.

²⁹⁷ A MSNP, Z XII, S 120/85; A MNSP, Z IV, š. 5, i. j. 188/65; Pavlo Ľudovít: Na vlnách času. Trnava 1995, s. 36.

²⁹⁸ Informácia od miestnych obyvateľov; matrika Heľpy.

²⁹⁹ ŠA Banskej Bystrici, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 129, č. 2457/1944; SNA, f. 203, š. 395; A MSNP, Z XII, S 137/76.

Toho dňa v oblasti Prašivej v Nízkych Tatrách partizáni z 1. Stalinovej brigády zajali nemeckého vojaka a po jeho vypočutí veliteľom Hlavného štábu partizánskeho hnutia v Československu Alexandrom Asmolovom ho zastrelili.³⁰⁰

Toho dňa pri Turanoch (pri Martine) partizáni vyhodili do vzduchu osobný vlak, pričom zahynuli dvaja cestujúci.³⁰¹

Koncom októbra v Červenici (pri Prešove) zomrel miestny obyvateľ J. Mika, ktorého začiatkom októbra ťažko poranili partizáni, keď bránil istú ženu, ktorú sa jeden z nich pokúsil znásilniť.³⁰²

V noci z 31. októbra na 1. novembra pri Ploskom (pri Jelšave) svojimi druhmi bol zastrelený partizán z oddielu Kolod'ažnyj.³⁰³

Ráno 1. novembra pri lúpežnom prepade cestujúcich električky pri Trenčianskych Tepliciach partizáni z 9. práporu zväzku Ján Žižka smrteľne poranili tamojšieho obyvateľa F. Baumgartnera, ktorý bol nemeckej národnosti.³⁰⁴

Toho istého dňa pri Trstíne (pri Trnave) partizáni z brigády Boženko pod velením Snežinského vyhodili do vzduchu osobný vlak. Cieľom mnohých cestujúcich bola návšteva cintorínov. Pritom zahynuli železničiar J. Mikulka a J. Lysák a neskôr na následky zranení aj občan J. Procházka.³⁰⁵

V tom čase, podľa jedného prameňa 1. novembra, podľa iného 3. novembra, partizáni z oddielu skupiny Veža pri Vinnom (pri Michalovciach) zastrelili robotníka J. Bodnára z Michaloviec pre údajné vyzvedačstvo.³⁰⁶

Toho dňa v Dobrej Vode (pri Vrbovom) príslušníci brigády Boženko pre podozrenie z vyzvedačstva zastrelili H. Babera.³⁰⁷

Dňa 2. novembra pri Hradišti pod Vrátnom (pri Brezovej pod Bradlom) partizáni z brigády Boženko pod vedením Jána Zdražila vyhodili do vzduchu osobný vlak. Pritom zahynul Brezovčan J. Rehtoris a ďalších päť civilistov, asi 10 civilistov bolo ťažko zranených, z ktorých štyria dodatočne zomreli na následky zranení.³⁰⁸

Okrem uvedených prípadov partizáni položili míny aspoň pod ďalšími 20 slovenskými osobnými vlakmi, ktoré si však bezprostredne nevyžiadali obeť. Podľa dostupných záznamov počet takýchto diverzií bol asi toľko, koľko bolo diverzií proti nemeckým vojenským transportom. Pritom bolo pravdepodobne viac zabitých slovenských občanov ako nemeckých vojakov.

Tieto železničné diverzie nemeckej armáde nespôsobili významnejšie škody, neznížili jej bojaskopnosť narušením zásobovania jej frontových jednotiek. Skôr spôsobili škodu Slovensku.³⁰⁹

³⁰⁰ VHA, ZPH, š. 35, i. j. 413.

³⁰¹ VHA, ZPH, i. j. 221.

³⁰² VHA, KOS, i. j. 219.

³⁰³ VHA, KOS, i. j. 249/I.

³⁰⁴ SNA, f. 203, š. 395; VHA, ZPH, š. 16, i. j. 194 a š. 17, i. j. 196.

³⁰⁵ SNA, f. 203, š. 395 a f. 209, š. 782; VHA, ZPH, š. 19; Slovenská pravda, 8. 11. 1944.

³⁰⁶ MO AO, D 38 a 47; VHA, ZPH, i. j. 170 a 489.

³⁰⁷ CDAHOU, f. 129, i. 1, i. j. 9.

³⁰⁸ SNA, f. 203, š. 395; VHA, ZPH, š. 19; ŠA v Bratislave, f. ŠZ v Bratislave, č. 4616/1944; CDAHOU, f. 129, i. j. i. j. 5; Šándor, E., c. d., s. 59. O tejto teroristickej akcii brigáda Boženko podala správu, že bolo zabitých a zranených 75 hitlerovských vojakov a dôstojníkov- VHA, AZ 11, š. 7.

Ján Zdražil bol nositeľom vyznamenanií: Rad SNP I. tr., Čs. vojnový kríž 1939, Za chrabrosť a Za zásluhy I. stupňa.

³⁰⁹ Partizánske diverzie na železničiach zaznamenalo najmä vtedajšie Ministerstvo dopravy a verejných prác. Podľa slovenských úradných prameňov pri týchto diverziách zahynulo asi 20 nemeckých vojakov: Dvaja zahynuli 23. 10. 1944 pri Malej Lodine (pri Kysaku)- VHA, ZPH, i. j. 221; jeden resp. dvaja zahynuli 20. 11. 1944 pri Hričove (pri Ziline)- SNA, f. 203, š. 395; Kadnár, Emil: Boj o koľajnice. Bratislava 1946, s. 74; VHA, ZPH, i. j. 221; dvaja zahynuli 14. 1. 1945 pri Uľanke (pri Banskej Bystrici)- Kadnár, E., c. d., s. 96; jeden

Toho dňa pri Lazisku partizáni zastrelili E. Kubáňa z neďalekého Liptovského Mikuláša.³¹⁰

Toho dňa v lese Medved'ov pri Kaluži (pri Michalovciach) partizáni zajali a zastrelili dvoch nemeckých vojakov.³¹¹

V tom čase pri osade Gápel, ktorá patrí do Zliechova (pri Ilave), partizán I. Müller na príkaz veliteľa oddielu 1. Stalinovej brigády Boginského zastrelil partizána Volkmana. Podľa jednej verzie preto, lebo Volkman si pred obchodom, do ktorého si išiel niečo kúpiť, odložil pušku, podľa inej preto, lebo tú pušku predal.³¹²

Dňa 3. novembra pri Dobrej Vode (pri Vrbovom) partizáni z oddielu Štefánik z 2. Stalinovej brigády zastrelili lesníka D. Hirnera,³¹³ pravdepodobne pre jeho členstvo v Nemeckej strane.

Toho dňa pre nepravdivé podozrenie zo spolupráce s Nemcami partizáni zobrali z Uhrovca (pri Bánovciach nad Bebravou) podnikového strážnika M. Temeša a zastrelili ho v neďalekej Omastinej, kde sídlil štáb zväzku Ján Žižka.³¹⁴

Toho dňa v Hutách (pri Liptovskom Mikuláši) veliteľ oddielu Tichonov dal zastreliť komisára tohto oddielu Baťka-Tabakova (Š. Tabaka, resp. Tabačka), ktorý predtým opustil tento oddiel s väčšinou jeho slovenských príslušníkov.³¹⁵

zahynul 15. 1. 1945 pri Lopeji (pri Brezne)- VHA, ZPH, i. j. 221; jeden v noci z 1./2. 2. 1945 pri Bojniciach-SNA, f. 203, š. 396; pri Príbovciach v Turci 27. 2. 1945 ich zahynulo 12 až 14- SNA, f. 203, š. 396; SNA, f. 209, š. 773; A MSNP, Z IV, š. 16. Je to menej, ako zaznamenaný počet úmrtí civilistov zo Slovenska, cestujúcich i železničiarov- asi 40, no tieto správy málo zaznamenávajú, koľko nemeckých vojakov zomrelo dodatočne na následky zranení. Tieto útoky najviac zasiahli vlaky prevážajúce ranených nemeckých vojakov. V týchto prameňoch nie sú zaznamenané tie prípady, ktoré podľa partizánskych hlásení mali spôsobiť najväčšie straty nemeckej armáde, prípadne sú výrazne inak zaznamenané ako v hláseniach partizánskych veliteľov pre svojich nadriadených či v publikáciách určených pre verejnosť. Napr. podľa hlásenia br. Gottwald, 30. augusta pri Lípanoch táto mala vyhodit' vojenský vlak, pričom malo zahynúť 71 nemeckých vojakov- CDAHOU, f. 123, i. 1, i. j. 1. V skutočnosti vyhodila osobný vlak, v ktorom neboli nemeckí vojaci, ale slovenskí civilisti. Partizánsky oddiel Za vlasť mal 30. 10. 1944 pri Makove na Kysuciach zničiť vojenský transport, pričom malo zahynúť 125 nemeckých vojakov- CDAHOU, f. 62, i. 1, i. j. 62. Toto tvrdenie nepotvrzuje nijaký iný prameň: ani nemecké vojenské hlásenie, ani hlásenie slovenských orgánov, ani spomienky bývalých odbojárov, ani v spomienkach miestnych obyvateľov, ani povojnové kroniky Makova i susednej Vysokej nad Kysucou, špeciálne venované povstaniu a odboju. Okrem toho nejestvoval dôvod na prepravu početnejšej nemeckej vojenskej jednotky na konečnú stanicu železnice miestneho významu: partizánske hnutie tu bolo nevýznamné, nebolo to potrebné ochraňovať nijaký vojenský objekt atď. Takisto vyhodenie nemeckého vojenského transportu 12. 12. 1944 medzi Východnou a Važcom, pri ktorom malo zahynúť asi 70 „fašistov“- Bielik, Ernest: Partizánsky veliteľ spomína. Bratislava 1989, s. 177, sa nespomína v nijakom inom prameni. Tiež podľa hlásenia Slovenskej národnej partizánskej brigády táto mala 27. 2. 1945 pri Považskej Bystrici vyhodit' vlak, pričom malo zahynúť do 400 nemeckých vojakov- CDAHOU, f. 119, i. j. 1. Takáto rozsiahla akcia by asi vyvolala veľký ohlas, ale takisto o nej niet nijakej inej zmienky. Najbližšie k tejto údajnej akcii podľa miesta a času bolo podmínovanie osobného vlaku 28. 2. 1945 pri Púchove, čo malo za následok troch ťažko ranených cestujúcich- SNA, f. 203, š. 396. Dňa 27. 2. 1945 oddielom Samo zo Slovenskej národnej partizánskej brigády pri Príbovciach bol vyhodенý vlak, pri ktorom partizánskeho hlásenia malo zahynúť 140- 142 nemeckých vojakov- CDAHOU, f. 122, i. 1, i. j. 1; Príspevky k dejinám Slovenského národného povstania v Turci, s. 195. V skutočnosti ich zahynulo 12- 14 a 40 bolo ranených- SNA, f. 203, š. 396; SNA, f. 209, š. 773; A MSNP, Z IV, š. 16

Partizánske diverzie zasiahli aj nevojenské nákladné vlaky, ktoré viezli repu, uhlie a pod.

Obvykle spôsobili len menšie škody a prerušenie dopravy na niekoľko hodín, pokiaľ sa trať neopravila.

³¹⁰ SNA, Z DNOB, š. 18; Petráš, J., c. d.

³¹¹ A MSNP, Z IV, š. 5, i. j. 188/65.

³¹² A MSNP, Z XII, S 141/63, S 159/80 a S 160/80.

³¹³ SNA, f. 203, š. 395 a f. 209, š. 767; VHA, š. 13, i. j. 143 – tento prameň, napísaný niekoľko mesiacov po udalosti, udáva spáchanie činu na 18. november. Keďže prvý z prameňov je už z 10. novembra, pokladá sa za presnejší; Hirner, A., c. d., s. 121; AM SNP, Z XII, S 126/2003; Šándor, E., c. d., s. 60. Veliteľom toho oddielu bol Vendelín Lančarič.

³¹⁴ Informácia od príbuznej zavraždeného.

³¹⁵ Langer, J. – Mlynarčík, J., c. d., s. 72 – 73.

Asi toho dňa pri vrchu Kyjov vo Vihorlate pri Vinnom (pri Michalovciach) partizáni zastrelili zajatého nemeckého poddôstojníka L. Ehna.³¹⁶

Dňa 4. novembra pri Kľačanoch (pri Liptovskom Mikuláši) partizáni zastrelili úradníka V. Grúňa z Bobrovca, bývalého príslušníka povstaleckej armády³¹⁷, ktorého tam vylákali a olúpili.

Dňa 4. alebo 5. novembra pri Šterusoch (pri Vrbovom) partizáni zastrelili robotníkov J. Ilenčíka-Držku z Kočina a J. Huňavého z Dolného Lopašova.³¹⁸

V noci z 5. na 6. novembra pri osade Pištekovci patriacej do Valaskej Belej (pri Prievidzi) partizáni zastrelili miestnych obyvateľov A. Chrumku, jeho synovca a manželku, ktorú predtým znásilnili. Dôvod u manželov Chrumkovcov nie je známy, ich synovec sa len neskoro vracal domov a mienil prespať u svojich príbuzných. Takisto vtedy zabili aj mlynárskeho pomocníka Š. Novotku z osady Števíkovci.³¹⁹

Toho dňa v Hraničnom (pri Starej Ľubovni) partizáni z Poľska zastrelili z neznámeho dôvodu miestneho obyvateľa J. Stašáka.³²⁰

Asi toho dňa pri Košeci (pri Ilave) miestni partizáni zo zväzku Ján Žižka zavraždili J. Findela, bývalého správcu cementárne v Ladkoch, a ďalších 5 Židov, ktorí sa tu skrývali. Jedna žena a jedno dievčatko boli len zranené a zachránili sa.³²¹ Členovia tejto skupiny v januári alebo februári 1945 zastrelili i duševne zaostalú tamojšiu obyvateľku Turčekovú, ktorá im nosila jedlo a ktorú zneužívali, následkom čoho otehotnela. Aby z toho nemali nepríjemnosti, tak ju zabili.³²²

V tomto období, pred napadnutím snehu, pri Sihle (pri Brezne), v miestnej časti Jedľová, partizáni zastrelili asi 12 zajatých nemeckých vojakov. Okrem toho v presne nezistenom čase pri hájovni Strundženo sovietski partizáni olúpili a zastrelili dvoch Židov.³²³

Asi 7. novembra pri vrchu Kyjov vo Vihorlate partizáni zastrelili zajatého nemeckého vojaka. O niekoľko dní nemecké jednotky prepadli túto základňu, pričom sa zmocnili vojnového denníka veliteľa najväčšej partizánskej jednotky na tomto mieste Kriváň J. Vogla (neskôr Sokolovského). V ňom bolo uvedené, že velenie Kriváňa zastrelilo každého zajatého nemeckého vojaka. Preto na výstrahu 15. novembra na Bielej hore (pri Michalovciach) zastrelili 12 zajatých vojakov z tejto jednotky.³²⁴

Dňa 8. novembra na kopaniciach Jastrabinec patriacich do Myjavy bol svojím druhom zavraždený partizán L. Ševela z Nitry.³²⁵

Pri vrchu Ľubietovský Vepor v oblasti Poľany partizáni z oddielu Thälmann brigády Za slobodu Slovanov podľa jedného prameňa okolo 8. novembra zastrelili dvoch zajatých

³¹⁶ VHA, ZPH, i. j. 54; VHA, ZSP, ŠZX – 158.

³¹⁷ Slovenská pravda, 8. 12. 1944; rímskokatolícka matrika v Bobrovci; matrika obce Bobrovec; ŠA Bytča; f. Tatranská župa 1940 – 1945, š. 58, i. j. 1493/44.

³¹⁸ SNA, f. 203, š. 395; SNA, f. 209, š. 767.

³¹⁹ SNA, f. ŠÚVP, š. 34; Sokolovič, Peter: Pravdu treba povedať aj keď niektorých zabolí. In: Pamäť národa č. 1/2013, s. 116; list Ignáca Ďurčeka z 15. 11. 2002 vo vlastníctve autora; spomienky Baltazára Kurica zo 17. 11. 1991, archív Politický väzni Zväz protikomunistického odboja; náhrobný kameň Š. Novotku.

³²⁰ ŠA v Prešove, f. Odbočka ústredne štátnej bezpečnosti pri Policajnom riaditeľstve v Prešove (1927) 1938 – 1945, š. 17, i. j. 991; SNA, f. 203, š. 395; ŠA v Levoči, f. ŠA v Levoči, š. 275, č. 1517/1944.

³²¹ ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčíne, i. j. 53, č. 3030/1944 a i. j. 54, č. 1094/1945; Začiatok a koniec. In: Gardista, 30. 11. 1944; Čomaj, Ján: Kto zavraždil tých Židov?. In: Smena, 12. 11. 1968; Kvasnička, L.: Aj tak zomierali Židia...In: Svedectvo č. 10/1995; tiež SNA, f. 203, š. 396.

³²² Listy L. Kvasničku z 2. 9. 1996 a 10. 3. 2002 vo vlastníctve autora.

³²³ Pisomná výpoveď Ľudovíta Ábela z 19. 3. 2015 vo vlastníctve autora.

³²⁴ VHA, ZPH, i. j. 54; MO AO, D 57 – 2; Stanislav, Ján: Fašistické represálie na Slovensku. Bratislava 1990, s. 69, 82 a 83.

³²⁵ ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčíne, i. j. 53, č. 3137/1944.

nemeckých vojakov, podľa druhého prameňa zabili okolo 10. novembra jedného zajatého nemeckého vojaka.³²⁶

Dňa 9. novembra na samote Pustatina patriacej do Trstína (pri Trnave) partizáni prepadli dom J. Notného. Jeho manželka s 10-ročnou dcérou Adrianou sa pokúšala ujsť, pričom bola postrelená a dcéra zastrelená. Je pravdepodobné, že partizáni v tme nevideli, že uteká dieťa,³²⁷ ale aj tak nemali strieľať.

Toho dňa v Pribyline (pri Liptovskom Hrádku) partizáni z oddielu Vysoké Tatry brigády Za slobodu Slovanov zbili a potom zastrelili krajčírka A. Benčeka, pravdepodobne preto, že bol členom HG, alebo pre podozrenie, že s nimi nesympatizuje.³²⁸

Toho dňa na ceste medzi Nižnou Slanou a Gočovom (pri Dobšinej) zahynuli pri výbuchu míny položenej partizánmi rehoľníčky K. Martinková a A. Švecová, ako aj šofér nemeckého vojenského auta, ktorý ich prevážal z Bardejova do Dobšinej.³²⁹

Toho dňa pri Prietrži (pri Senici) veliteľ družstva oddielu Reptu J. Žáka zo Záhorskej Vsi zastrelili jeho druhovia, lebo pri prestrelke s nemeckou jednotkou pri Hlbokom bol zranený na nohe. Obávali sa, že ho Nemci môžu zajať a prezradil by ich.³³⁰

Toho dňa v Chlmci (pri Humennom) partizáni z oddielu Veža zajali niekoľko nemeckých vojakov (pravdepodobne 4 – 7), ktorých zastrelili pri Porúbke na pastvine Lasky. V odvetu za tento prepád 15. novembra nemeckí vojaci Chlmec vypálili.³³¹

Asi 10. novembra (podľa policajného záznamu; podľa záznamu partizánov to bolo 7. novembra) na kopanici Harušťákovci, patriacej do Lubiny (pri Novom Meste nad Váhom), partizáni z brigády Boženko zavraždili pre podozrenie zo spolupráce s Nemcami lesníka J. Harušťáka (resp. Haruštiaka) s manželkou Annou a dcérou Emíliou a ich dom vylúpili.³³²

Toho dňa partizáni z oddielu Plamia (Plameň) odvliekli lesného správcu Gödla (tiež Göndl, Günla) z Veľkých Uheriec (pri Partizánskom), aby ho vraj s niekoľkými ďalšími odvečenými vymenili za osoby zaistené nemeckými orgánmi. Dňa 24. novembra sa našlo jeho telo v Klížskom Hradišti. Malo to byť z pomsty miestnych občanov.³³³

Asi toho dňa pri Veľkej Frankovej (pri Spišskej Starej Vsi) partizáni s veliteľom Kožuchom zabili miestneho obuvníka J. Tropiaka (Tropjaka), pravdepodobne preto, aby do prechodu frontu vykázali činnosť. Ako zámienka slúžilo to, že ukázal nemeckým vojakom, kde býval jeden miestny obyvateľ.³³⁴

Asi v tom čase, pravdepodobne 11. novembra, vo vojenskom výcvikovom priestore Valaškovce (pri Humennom) na viacerých miestach, napr. Pri vodárni a Valaškovský jarok (Rúbaň potok), partizáni zastrelili asi 150 zajatých maďarských vojakov z 2. horskej brigády, lebo vraj niektorí z nich chceli ujsť, a preto postrelali aj ostatných. Niektorým z nich sa podarilo uniknúť a zachrániť sa, jeden z nich vraj pochádzal od Veľkých Kapušian. Asi 30 vojakom partizáni dovolili poslať poštou pozdravy blízkym osobám, bez toho, aby sa mohli zmieniť, čo ich čaká. Niektorí vojaci sa asi chceli skryť v studni, ktorá slúžila ako vodný zdroj pre tento výcvikový priestor, a tu boli zavraždení. Neskôr boli exhumovaní a pochovaní na

³²⁶ ABS, f. 325, š. 54; A MSNP, Z XII, S 392/93. Veliteľom tohto oddielu bol Stepan Kyrčanov.

³²⁷ SNA, f. 203, š. 395.

³²⁸ SNA, f. ŠÚVP, š. 14; Beňo, Ladislav: Salvy pod končiarmi. Košice 1975, s. 171 – 172.

³²⁹ VHA, KOS, i. j. 203.

³³⁰ ŠA v Bratislave, f. ŠZ v Bratislave, č. 4641/1944; VHA, KOS, i. j. 234; A MSNP, Z XII, S 111/82

³³¹ A MSNP, Z XII, S 4/93; VHA, KOS, i. j. 216, kronika Chlmca. Veliteľom tohto oddielu bol Ján Boroš.

³³² CDAHOU, f. 129, i. 1, i. j. 9; SNA, f. 203, š. 395 a f. 209, š. 782; ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčíne, č. 3138/1944; ŠA v Bytči, pobočka Trenčín, f. OÚ Nové Mesto nad Váhom, š. 198.

³³³ SNA, f. 209, š. 763; A MSNP, Z XII, S 115/76. Veliteľom oddielu Plameň bol Nikolaj Laurik, používajúci krycie meno Putilov.

³³⁴ ŠA v Levoči, f. ŠZ Levoča, č. 1624/1944. Slivková, Oľga: „Nas mnoho!“ In. Kultúra, 30. 6. 2021.

inom mieste.³³⁵ V tejto oblasti pôsobili viaceré partizánske skupiny a nie je isté, ku ktorej patrili vrahovia. Podľa výpovede miestnych obyvateľov sa zdá, že by to mohol byť oddiel Bogun (vl. menom B. Kozlov).

V noci z 10. na 11. novembra pri lúpežnom prepade v Novákoch partizáni z oddielu Vtáčnik zastrelili dvoch nezbrojených nemeckých vojakov. Na odvetu nemeckí vojaci chveli zastreliť 25 – 30 nováčkových mužov, od čoho ich odhovorili tamojší katolícky kňaz G. Košťál, riaditeľ školy J. Slávik a notár L. Polakovič, s poukázaním na to, že miestni obyvatelia tento prepád nepodporovali.³³⁶

Dňa 11. novembra partizáni z nemeckej dediny Chvojnica (pri Prievidzi) odvliekli so sebou 3 mužov, ktorých našli o niekoľko mesiacov pri Magure zastrelených.³³⁷

Toho dňa pri Klíži (pri Topoľčanoch) partizáni zastrelili bankového úradníka J. Babkoviča a jeho brata z neďalekej Ješkovej Vsi, keď išli navštíviť brata v Skýcove.³³⁸

Toho dňa pri Tisovci partizáni z rotý Radula zo zväzku Chruščov prepadli auto s úradníkmi, ktorí viezli výplatu tamojším robotníkom. Zmocnili sa peňazí a pritom smrteľne zranili J. Filadelfiho, ktorý ešte v ten deň zomrel v Likieri (dnes súčasť Hnúšte). Podľa odbojárky A. Englerovej tento prepád podnietil Ondrej Klokoč, ktorý bol počas povstania členom SNR i predsedom Okresného národného výboru v Hnúšti (a v rokoch 1968 – 1975 predsedom SNR), aby mal peniaze na vydržiavanie milenky. Lup sa mal rozdeliť medzi ním a partizánmi.³³⁹

V tomto období pri Oreskom (pri Humennom) partizáni zastrelili dvoch vojakov zo Sovietskeho zväzu, otca i syna, lebo ich vraj chceli otráviť.³⁴⁰

Dňa 12. novembra partizáni z 10. práporu zväzku Ján Žižka vo Veľkých Ripňanoch (pri Nitre) zastrelili člena miestnej stráže nemeckej národnosti E. Rolfusa. Aj keď sa im nepodarilo ulúpiť 6,5 mil. Ks určených na výkup obilia, olúpili o 200 000 Ks tamojších nemeckých obyvateľov.³⁴¹

Asi toho dňa (podľa iných prameňov 5. alebo 6. novembra) v Honciach (pri Rožňave) partizáni z oddielu Karol (tiež Otec) zajali 3 nemeckých vojakov, ktorých potom zastrelil komisár Viktor Majda (pôvodným menom Vlasov) na štábe oddielu v Čiernej Lehote.³⁴²

Dňa 16. novembra pri Prochote (pri Žarnovici) partizáni z brigády kpt. Nálepku zastrelili zástupcu veliteľa Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy³⁴³ (POHG) v Banskej Štiavnici J. Bevilaquu, ktorý tam prišiel za svojou manželkou, bývajúcou v tejto obci. Do

³³⁵ Lukáčová, Katarína: Bohovia vrhajú tiene. In: Slovenský východ, 25. 1. 1991; informácie od miestnych obyvateľov a dôstojníka, ktorý pôsobil v tomto vojenskom priestore po vojne.

³³⁶ Jurík, R., c. d., s. 130; Lacko, Martin: Z novembrového prevratu vyšli víťazne komunisti. In: Pamäť národa č. 4/2013, s. 92. Veliteľom tohto oddielu bol František Hagara.

³³⁷ Wohland, L., c. d., s. 74.

³³⁸ SNA, f. 203, š. 395; SNA, f. 209, š. 763.

³³⁹ A MSNP, Z XII, S 87/91 a S 69/85, VHA, ZPH, i. j. 317; ŠA Banská Bystrica, f. L'S, OLS Rimavská Sobota, č. 135/45.

³⁴⁰ A MSNP, Z XII, S 3/93.

³⁴¹ ŠA Nitre, f. ŠZ Nitra, š. 43; VHA, ZPH, i. j. 199a; A MSNP, Z XII, S 124/79; SNA, f. NS, š. 63, i. j. 71; MO AO, D 61.

³⁴² ABS, fond personální spisy příslušníků MV, spis ev. č. 1 830/13; MO AO, D 68; VHA, KOS, i. j. 203; A MSNP, Z IV, S 66/86 – 67/86; CDAHOU, f. 108, i. 1, i. j. 1.

³⁴³ Na začiatku povstania na mnohých miestach Slovenska prestala pôsobiť polícia a zároveň civilistov začali olupovať nezákonné ozbrojené skupiny. Preto na ich ochranu začiatkom septembra najmä v západoslovenských mestách slovenskí činitelia v aktivovali a vyzbrojili do osobitných miestnych oddielov časť členov HG, ktoré neskôr dostali názov POHG. Neskôr sa ich členmi stali aj muži, ktorí neboli príslušníkmi HG. Podľa pôvodného zámeru nemali zaisťovať podozrivé osoby, ani chytať partizánov – SNA, f. NS, š. 51, ako k tomu neskôr dochádzalo pravdepodobne pod nátlakom Nemecka. Postupne počet príslušníkov POHG vzrástol na 6 000 mužov.

týždňa zastrelili aj ďalších jeho dvoch druhov z POHG, ktorí prišli spolu s ním, lebo vraj prišli vyzvedat', hoci nevedeli, že v Prochote sú partizáni.³⁴⁴

Asi toho dňa pri Selci (pri Trenčíne) partizáni zastrelili svojho druha J. Sedláka z Krivosudu-Bodovky, lebo si riadne neplnil svoje povinnosti.³⁴⁵

V noci zo 16. na 17. novembra v Pružine (pri Považskej Bystrici) partizán Foltýn z oddielu Vpřed zastrelil robotníka F. Belavého, keď sa vracal domov z práce, lebo vraj nezastal na výzvu.³⁴⁶

Dňa 17. novembra v Slatvine (pri Spišskom Podhradí) niektorí partizáni z levočského oddielu lúpili na fare. Miestni obyvatelia chceli farárovi pomôcť. Keď prišli na faru, partizáni zastrelili O. Kandrika.³⁴⁷

Toho dňa pri Girovciach (pri Giraltovciach) po predchádzajúcom opakovanom olupovaní a mučení partizáni z oddielu Bud'onnyj (tiež oddiel I. Kul'bakina) zo zväzku Čapajev zavraždili katolíckeho kňaza Jána Nemca z Lieskovca.³⁴⁸

Dňa 18. novembra pri Závade (pri Stropkove) príslušníci zväzku Čapajev krátko pred prechodom tejto jednotky cez front na sovietsku stranu zastrelili komisára tejto jednotky A. Luneva, veliteľa oddielu tohto zväzku A. Miťajeva a ďalších 3 sovietskych príslušníkov tejto skupiny pre údajnú spoluprácu s nepriateľom.³⁴⁹ Neskôr sovietsky súd rozhodol, že s nepriateľom nespupracovali.

Toho dňa pri Omastinej príslušníci zväzku Ján Žižka po neľudskom mučení zavraždili T. Rybára z neďalekých Dolných Ozoroviec pre neoprávnené podozrenie, že spolupracuje s nemeckým vojskom.³⁵⁰ Okrem neho tu predtým, v presne nezistenom čase v októbri alebo v novembri, zavraždili aj lesníka H. Cigáneka z Uhrovca a jeho syna, lebo lesník bol nemeckej národnosti a mal na povale nemeckú zástavu. O niekoľko dní nato zabil aj jeho manželku.³⁵¹ Vraj na odvetu na podnet lesníkovej dcéry koncom novembra v Bánovciach nad Bebravou, v miestnej časti Cibislávka, nemeckí vojaci zastrelili 12 Omastinčanov, ktorí podporovali partizánov.³⁵² Partizáni pri Omastinej zavraždili aj mäsiara z Diviackej Novej Vsi.³⁵³

Dňa 19. novembra v Jaklovciach (pri Gelnici) partizáni zastrelili M. Medvecovú zo Žakaroviec pre podozrenie zo spolupráce s nemeckým vojskom. Predtým ju nemeckí vojaci vyšetrovali pre podozrenie z ukrývania partizánov.³⁵⁴

Podľa jedného prameňa 20. novembra komisár oddielu Kolod'ážnyj Isakin v osade Hámor, patriacej do Ploského (pri Jelšave), zavraždil správcu veľkostatku Okoličaniho, keď sa postavil na odpor lúpiacim partizánom. Podľa iných prameňov to bolo 22. novembra, resp. pred 10. novembrom.³⁵⁵

³⁴⁴ List komisára tejto brigády A. Šagáta z 22. 3. 1973 Ľudovítovi Bariakovi, kópia vo vlastníctve autora; SNA, f. 203, š. 395; VHA, KOS, i. j. 237/I; VHA, ZSP, ŠZX – 314, ŠZX – 359 a ŠZX – 403.

³⁴⁵ ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčíne, č. 1362/1945; VHA, f. Duchovná správa MNO (ďalej DS), š. 8.

³⁴⁶ VHA, KOS, i. j. 217, kronika Pružiny; SNA, f. 209, š. 708 a š. 753; A MSNP, Z XII, S 68/85.

³⁴⁷ SNA, f. 203, š. 395; A MSNP, Z XII, S 108/67; ŠA v Levoči, f. ŠZ v Levoči, š. 275, č. 1567/1944.

³⁴⁸ Nemeec Imrich: Z dejín SNP na východnom Slovensku. In: Bielik. P. – Mulík, P., c. d., s. 111 – 113; Šatura, František: Kto vraždil? Neznámi či partizáni? In: Katolícke noviny č. 20. 2. 1994.

³⁴⁹ V. Plevza, c. d., 5. zv., s. 65.

³⁵⁰ Listy jeho príbuznej T. S. z 3. 8. 1993 a 5. 8. 1993 vo vlastníctve autora.

³⁵¹ Katynské lesy a lesíky. In: Slovenský denník, 15. 6. 1990; matrika Uhrovca; ŠA v Bratislave, f. ŠZ v Bratislave, č. 830/1945; VHA, OVDS, š. 13.

³⁵² VHA, OVDS, š. 13.

³⁵³ List T. S. z 23. 8. 1993 vo vlastníctve autora.

³⁵⁴ ŠA v Levoči, f. ŠZ v Levoči, š. 275, č. 1613/1944.

³⁵⁵ VHA, KOS, i. j. 249/I; VHA, ZPH, š. 8, i. j. 77; tiež Kaličiak, Július: Prežil som smrť. Bratislava 1969, s. 128.

Podľa niektorých prameňov 21. alebo 22. novembra komisár oddielu Kolodážny Isakin v Sirku (pri Jelšave) zastrelil tamojšieho obyvateľa J. Figuru, lebo bol vrah vyzvedač, podľa iného prameňa preto, že bránil partizánom lúpiť.³⁵⁶

Pravdepodobne v tomto čase počas protipartizánskej operácie v Strážovských vrchoch v oblasti vrchu Rokoš partizáni zo zväzku Ján Žižka zastrelili troch svojich ranených druhov, aby v prípade, ak by sa dostali do zajatia, neprezradili dôverné veci.³⁵⁷

Dňa 22. novembra v osade Kopec patriacej do Košeckého Podhradia (pri Ilave) partizáni zastrelili 70-ročného J. Urbánka, lebo im odmietol dať chlieb.³⁵⁸

Toho istého dňa alebo 24. novembra pri Ratkovej (pri Hnúšti) bol príslušníkom oddielu Stalin brigády Rákosi zastrelený A. Tuček, lebo vylákal od ľudí peniaze a šatstvo pod zámienkou podporiť partizánov a vrah bol vyzvedačom.³⁵⁹

Dňa 23. novembra pri Podbanskom (pri Liptovskom Hrádku) partizáni z oddielu Vysoké Tatry, patriaceho do 1. Štefánikovej brigády, zajali a zastrelili nemeckých vojakov A. Günthera a H. A. Langa.³⁶⁰

Dňa 24. novembra pri Habure (pri Svidníku) príslušník zväzku Čapajev pri prechode tejto jednotky cez front na sovietsku stranu zastrelil náčelníka jej štábu L. Kukorelliho.³⁶¹

Dňa 25. novembra z Kamenice (pri Sabinove) partizáni, asi z okolia, odvliekli starostu J. Šoltísa a pri susednej Livovskej Hute ho zavraždili. Podľa jednej verzie na základe falošného udania, podľa inej preto, lebo sa snažil chrániť dedinu pred lúpiacimi partizánmi.³⁶²

Toho istého dňa pri Braväcove, ktoré bolo vtedy súčasťou Beňuša (pri Brezne), partizáni Gottwaldovej brigády zastrelili tamojšieho obyvateľa T. Bútoru. Spolu s ním vrah zastrelili i jeho syna pre podozrenie z vyzvedačstva.³⁶³

Toho dňa vo Vitanovej (pri Trstenej) partizáni zajali členov obecnej stráže Š. Ťapaja a M. Janigu a na vrchu Blatné pri Zuberci ich zastrelili.³⁶⁴

Toho dňa pri Podbanskom (pri Liptovskom Hrádku) na príkaz komisára oddielu Vysoké Tatry Leonida Leonova bol zastrelený zajatý nemecký vojak G. Schacht z útvaru v Poprade.³⁶⁵

Dňa 26. novembra na kopanici Ošmek, ktorá je súčasťou Podolia (pri Vrbovom), veliteľ brigády Boženko Snežinskij po hádke zastrelil zámočníka J. Babulica zo susedného Krajného,³⁶⁶ ktorý pomáhal partizánskemu oddielu Hurban.

Dňa 27. novembra pri Pružine (pri Považskej Bystrici) pre zbehnutie s guľometom, ktorý partizáni veľmi potrebovali, bol zastrelený partizán F. Xander z oddielu Za víťazství (Vpřed), narodený v Petrovci.³⁶⁷

³⁵⁶ VHA, KOS, i. j. 249/I; CDAHOU, f. 130, i. 1, , i. j. 223; tiež Kaličiak, J., c. d., s. 128; tiež Bolfik, Július: Spomienky na protifašistický odboj a Slovenské národné povstanie v Rožňavskom okrese. Banská Bystrica 1975, s. 108.

³⁵⁷ A MSNP, Z XII, S 375/93.

³⁵⁸ SNA, f. 203, š. 395; SNA, f. 209, š. 708.

³⁵⁹ MO AO, D 16; VHA, ZPH, š. 8, i. j. 77. Veliteľom toho oddielu bol Eugen Neumann, ktorý sa premenoval na Nováka.

³⁶⁰ A MSNP, Z IV, š. 37, denník Ľudovíta Beňa.

³⁶¹ Letz, Róbert: Slovensko na ceste ku komunistickej totalite. Bratislava 1994, s. 194 – 195; Svitek, Jozef: Ad: Čia strela zabila Ľudovíta Kukorelliho alebo o medzerách v archívoch? In Bojovník, 15. 2. 1992, s. 5.

³⁶² VHA, KOS, i. j. 253; ŠA v Prešove, f. Okresné a miestne ľudové sudy – Sabinov, š. 50; tiež list miestneho občana zo 14. 8. 1996 vo vlastníctve autora.

³⁶³ Golema, A.: Osobitná partizánska brigáda „Gottwald“, VHA, f. DS, š. 2.

³⁶⁴ ŠA v Bytči, f. Okresné a ľudové sudy z územia Žilinského kraja, ĽS v Ružomberku č. 652/1948.

³⁶⁵ A MSNP, Z IV, š. 37, denník Ľudovíta Beňa.

³⁶⁶ ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčíne, i. j. 53, č. 3240/1944; A MSNP, Z XII, S 103/82; matrika v Krajnom; tiež informácia od miestnych obyvateľov.

³⁶⁷ A MSNP, Z XII, S 138/76 a S 68/85. Veliteľom tejto jednotky bol Josef Hečko, ktorý používal krycie meno Hora.

Toho dňa príslušníci oddielu Za víťazstvo brigády Stalin v Il'anove (dnes súčasť Liptovského Mikuláša) zajali a zastrelili dvoch nemeckých vojakov.³⁶⁸

Dňa 27. alebo 28. novembra zo Sádeckého (pri Považskej Bystrici) odvliekli partizáni pre podozrenie zo spolupráce s Nemcami statkára T. Bediača. Jeho mŕtve telo sa našlo 8. decembra pri Domaníži.³⁶⁹

Dňa 28. novembra v Čičmanoch (pri Rajci) partizáni z pôvodnej roty Nováky olúpili krčmára J. Čecha. Potom ho spolu s manželkou Máriou, ktorá bola vo vysokom stupni tehotenstva, chceli zavraždiť. Čecho bol len postrelený, manželku však zabili, mala v tele vyše 70 rán od strelných zbraní. Pravdepodobne to bola pomsta za to, že prevzal krčmu po pôvodnom židovskom majiteľovi, ktorý bol otcom jedného z partizánov, Juraja Glásela. Čecho tento prípad ohlásil nemeckým činiteľom, ktorí sem poslali vojsko zložené z Ukrajincov. Tí najprv chceli zastreliť každého desiateho Čičmanca, no na prosby miestneho katolíckeho farára Jána Štrbu a niektorých ďalších obyvateľov od toho upustili. Do Žiliny však odvliekli predsedu národného výboru Radenu, ktorý tam zahynul.³⁷⁰

Toho dňa nad Malužinou partizáni z Nižnej Boce olúpili a zastrelili 10 Židov z blízkeho okolia, ktorí sa tu skrývali.³⁷¹

Dňa 29. novembra pri Priechode (pri Banskej Bystrici) partizáni zajali dvoch policajtov. Jedného z nich postrelili, J. Dufeka zastrelili.³⁷²

Toho dňa partizáni vylákali do lesa učiteľa M. Magúta (Magútha) z Kaľamenian a jeho brata Jána, tiež učiteľa z neďalekej Malatinej, pod zámienkou, že jednému z nich vrátia niečo z toho, o čo ho predtým olúpili. Potom ich trýznili a zavraždili pod Veľkým Chočom, lebo jeden z nich vraj partizánom vytykal lúpenie a hrozil im, že ich po vojne oznámi. Vrahovia boli z oravskej skupiny oddielu Signál.³⁷³

Koncom novembra partizáni z brigády Za slobodu Slovanov zajali a potom zastrelili pri vrchu Kohút v Slovenskom Rudohorí troch nemeckých a dvoch maďarských vojakov, ktorých zajali pri Jelšave.³⁷⁴

Toho dňa v Čiernej Lehote (pri Rožňave) dal Kozlov, veliteľ brigády Rákosi, zastreliť Z. Grubicsa, veliteľa jej oddielu Sándor Petőfi, a veliteľa diverznej skupiny D. Löveiho, lebo neuskutočnili požadovanú diverziu a hlásili, že k nej došlo.³⁷⁵

Dňa 2. decembra na kopaniciach Vrzavka, patriacich do Bziniec pod Javorinou (pri Novom Meste nad Váhom), partizáni z oddielu Hurban prepadli a zajali členov POHG z Nového Mesta nad Váhom. Zo zajatcov zastrelili veliteľa jednotky Š. Ondrejčiku a aspoň ďalších 4 členov jednotky. Celkovo vtedy zahynulo 11 členov tejto jednotky, zrejme časť z nich v boji. Jeden zo zajatcov, F. Petráš, bol len postrelený a pokus o vraždu prežil.³⁷⁶

³⁶⁸ A MSNP, Zbierka VII, š. 5, i. j. 14/67. Veliteľom toho oddielu bol J. Martinček.

³⁶⁹ SNA, f. 203, s. 395; SNA, f. 209, s. 708; ŠA v Bytči, f. ŠZ Trenčine, i. j. 53, č. 3367/1944.

³⁷⁰ SNA, f. 203, š. 395; tiež ŠA v Bytči, f. ŠZ v Bytči, č. 138/1945; VHA, KOS, i. j. 230 a i. j. 248; Osika, Š.: rukopis; tiež informácia od bývalého obyvateľa Čičmian Ondreja Fila; <https://pametnaroda.cz/sk/strapko-albin-20200103-0>.

³⁷¹ VHA, KOS, i. j. 225; tiež J. Filo, c. d., s. 47 – 48. Dátum úmrtia podľa ŠA Bytča, pobočka Liptovský Mikuláš, f. Okresný národný výbor Liptovský Mikuláš, 6086/1945 adm.

³⁷² ŠA Banská Bystrica, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 129, č. 2471/1944.

³⁷³ SNA, f. 203, š. 395; SNA, f. 209, š. 752; Langer, J. – Mlynarčík, J., c. d., s. 117; informácia od miestneho obyvateľa. Veliteľom oddielu Signál bol Alexander Šarapov, používajúci krycie meno Šarov.

³⁷⁴ A MSNP, Z IV, š. 31, S 31/97.

³⁷⁵ CDAHOU, f. 166, i. 2, i. j. 151.

³⁷⁶ SNA, f. NS, Tnľud 6/46, kinofilm 895; SNA, f. 203, š. 395; ŠA v Bytči, pobočka Trenčín, f. OÚ Nové Mesto n. Váhom, š. 197 a 198; informácia F. Petráša autorovi pri osobnom stretnutí; VHA, ZPH, i. j. 142 a i. j. 456 – tu sa spomínajú len 2 zavraždení; Veliteľ toho oddielu bol Miloš Uher.

Toho dňa v lese pri Zlatne (pri Zlatých Moravciach) pre neopodstatnené podozrenie zo spolupráce s nemeckým vojskom partizáni zo zväzku Ján Žižka zastrelili horárov z osady Kľačany L. Ševčíka a J. Parkányiho.³⁷⁷

Toho dňa v Jasení (pri Brezne) partizáni z 2. samostatného partizánskeho pluku J. Švermu zabili istého muža a jeho dcéru z Jasenia za spoluprácu s nemeckými vojakmi.³⁷⁸

Pravdepodobne toho dňa alebo neskôr partizánsky veliteľ Jegorov v lese Matúšova dolina pri Svätom Ondreji nad Hronom – dnes súčasť Brusna (pri Banskej Bystrici) – dal pod zámienkou vyzvedačstva zastreliť príslušníka svojej jednotky K. Maroša z Banskej Bystrice a jeho snúbenicu M. Michalíkovú. V skutočnosti to bolo za nejaké vyjadrenie Maroša.³⁷⁹

Dňa 4. decembra partizáni donútili Dr. G. Sílaša z Vysokej nad Kysucou, aby išiel ošetriť mimo dediny ich ranených druhov. Na ceste zomrel od vysilenia.³⁸⁰

Toho dňa v Habovke (pri Trstenej) partizáni pre neoprávnené podozrenie, že spolupracuje s Nemcami, zastrelili mlynára J. Tekeľa, ktorý im pomáhal.³⁸¹

Asi toho dňa v hájovni pri Veľkom Poli (pri Žarnovici) partizáni z brigády kpt. Jána Nálepku zastrelili istého Nemca,³⁸² zrejme z tejto dediny.

Dňa 6. decembra pri Hrádku (pri Novom Meste nad Váhom) partizáni z brigády Boženko zastrelili dvoch tamojších obyvateľov, robotníkov I. Basarábu a F. Basarábu. Tí sa tam dostali ako zajatci z ruskej armády počas prvej svetovej vojny. Tu sa usadili a do svojej vlasti sa už nevrátili. Vraj chceli pozrieť svojich krajanov, keďže v tejto jednotke bolo veľa partizánov zo Sovietskeho zväzu, no veliteľ tejto jednotky ich pokladal za vyzvedačov.³⁸³

Pravdepodobne 7. decembra pri Kšinnej partizáni zo zväzku Jan Žižka zastrelili bývalého veliteľa jednej svojej roty Š. Bucheľa z Podlužian, lebo ho podozrievali zo zrady. Niektoré pramene uvádzajú dátum 10. december alebo 5. január.³⁸⁴

Dňa 8. decembra vo Vysokej nad Kysucou opitý partizán zastrelili v spánku policajta Š. Fialu, pravdepodobne pre jeho svedomitú plnenie svojich povinností.³⁸⁵

Toho dňa v chotárnej časti Lúčna pri Zuberici (pri Tvrdošíne) partizán Walter Gross (neskôr Štefan Gronský) z oddielu Tichonov zastrelil chatára J. Daňa, lebo partizánom zatajil, že má šijací stroj, ktorý chceli použiť na šitie maskovacích plášťov.³⁸⁶

Pravdepodobne 9. decembra v Novej Lehote (pri Piešťanoch) po krutom mučení na štábe brigády Boženko, ktorý tu sídlil, bol pre podozrenie z vyzvedačstva zavraždený M. Dvorský zo susednej Starej Lehoty, ktorý si tu chcel kúpiť býčka.³⁸⁷

Dňa 11. decembra v Šuli (pri Veľkom Krtiši) partizáni zajali 3 nemeckých vojakov, ktorých odvliekli a zastrelili.³⁸⁸

Asi toho dňa pri dnes už nejestvujúcej obci Kalište (pri Banskej Bystrici) partizáni z oddielu Stalin zastrelili údajného vyzvedača Nového.³⁸⁹

³⁷⁷ SNA, f. 203, š. 395 a f. ŠÚVP, š. 84; VHA, ZPH, i. j. 505; Eliáš, Michal: Velčice. Martin, 1997, s. 36. Dátum smrti je uvedený podľa vyjadrenia príbuzných obetí. Partizáni z uvedenej brigády uviedli dátum 29. november, uvedená monografia uvádza 12. december.

³⁷⁸ A MSNP, Z XII, S 95/88. CDAHOU, f. 160, i. 1, i. j. 1.

³⁷⁹ VHA, AZ 11, š. 7; SNA, ŠÚVP, š. 56; A MSNP, Z XII, S 86/63; CDAHOU; f. 62, i. 1, i. j. 1529.

³⁸⁰ SNA, f. 203, š. 395; SNA, f. 209, š. 750.

³⁸¹ Langer. J – Mlynarčík, J., c. d., s. 83; rímskokatolícka matrika v Habovke.

³⁸² VHA, ZSP, ŠZX – 311.

³⁸³ VHA, AZ 11, š. 7; Úmrtná matrika bývalého matričného obvodu Hrádok 1. 1. 1923 – 31. 12. 1949 (ďalej matrika v Hrádku); informácia od historika Martina Lacka a miestnych obyvateľov.

³⁸⁴ VHA, KOS, i. j. 201, 202; MO AO, D 61; VHA, ZPH, i. j. 194, i. j. 196 a i. j. 452.

³⁸⁵ ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčíne, i. j. 53, č. 3299/44; SNA, f. 203, š. 395; SNA, f. 209, š. 750.

³⁸⁶ Svedectvo č. 2/1996; list A. Povážskeho z 25. 8. 1996 vo vlastníctve autora.

³⁸⁷ VHA, Armádna zbierka 11, š. 7; Informácia od miestnych obyvateľov. Dátum smrti uvedený podľa príbuzného obete. Podľa Rímskokatolíckej matriky v Starej Lehote to bolo 6. decembra.

³⁸⁸ VHA, KOS, i. j. 232; MO AO, D 58.

³⁸⁹ A MSNP, Z IV, S 38/87.

V noci z 12. na 13. decembra v Novej Lehote (pri Piešťanoch) veliteľ brigády Boženko Snežinskij dal mučiť a zavraždiť asi 17 členov svojej jednotky, ktorých podozrieval, že chceli zradiť. Jednému z nich sa podarilo ujsť. Prevažná väčšina zavraždených bola zo Sovietskeho zväzu.³⁹⁰ Títo partizáni prišli do brigády Boženko zo zväzku Čapajev v septembri, aby ju posilnili po jej výsadku na východnom Slovensku. Po neoprávnenom podozrení vtedajšieho veliteľa zväzku Čapajev zo spolupráce s Nemcami sa podozrenie rozšírilo aj na bývalých členov tohto zväzku.

Asi toho dňa partizáni pri Ľubietovej zastrelili miestneho Cigána Ivaniča, lebo nemeckým vojacom prezradil, kde sa skrývali Židia.³⁹¹

V tých dňoch pri Kališti (pri Banskej Bystrici) partizáni z brigády Stalin zastrelili 2 nemeckých vojakov, ktorých zajali pri Priechode, a tiež dvoch údajných nemeckých agentov – jedného Slováka a jedného ruského emigranta.³⁹²

Dňa 14. decembra partizáni olúpili o všetok majetok riaditeľa školy Zányiho v Liešťanoch (pri Prievidzi) a odvliekli so sebou jeho syna, ktorého v lese zastrelili.³⁹³

Dňa 15. decembra pri Novej Lehote (pri Piešťanoch) Snežinskij pre údajné vyzvedačstvo dal zabiť I. Sitnika zo svojej brigády a J. Nikolajeva, ktorý prišiel do brigády Boženko z 2. Stalinovej brigády, v ktorej bol od septembra. Do odboja na Slovensku sa intenzívne zapojil od začiatku r. 1943.³⁹⁴

Toho dňa pri Nemeckej (pri Brezne) partizáni ostrelovali autobus, o ktorom predpokladali, že patrí nemeckému vojsku, pričom smrteľne postrelili E. Filadelfiho a J. Jančíka z Ľubietovej. Filadelfi zomrel v ten deň, Jančík 18. decembra. Jančík predtým (25. augusta) poskytol tento autobus Ľubietovčanom na prevoz do Hiadeľa, odkiaľ museli s obyvateľmi iných dedín vynášať partizánom do hôr zbrane, ktoré im dodal Golian.³⁹⁵

V týchto dňoch v novolehotskej kopanici Dastín (pri Piešťanoch) dal Snežinskij pre podozrenie z vyzvedačstva zabiť 5 až 9 Rusov a Slovákov, ktorí sa chceli pridať k partizánom.³⁹⁶

Dňa 16. decembra pri Nálepke (pri Gelnici) partizáni pri lúpení u tamojšieho lesníka zastrelili jeho manželku M. Karabovú. Na odvetu nemecké jednotky v blízkosti Henclovej 21. decembra zastrelili 3 zajatých partizánov.³⁹⁷

Toho dňa v Brezovej pod Bradlom odbojáři zastrelili pre údajnú spoluprácu s Nemcami klampiara A. Kožáka.³⁹⁸

Dňa 17. decembra partizáni pri Nemeckej (pri Brezne) ostrelovali skupinu vozidiel. Tie zväčša prevážali maďarských vojakov, no medzi nimi bol aj autobus patriaci Slovenskému Červenému krížu. Ten viezol do Brezna pomoc pre jeho najchudobnejších obyvateľov k vianočným sviatkom: potraviny, bielizeň aj lieky. Hoci autobus bol označený

³⁹⁰ Mrva, Ivan: Stará Lehota. Nová Lehota 1348 – 1998, Piešťany, 1998, s. 61; VHA, ZPH, š. 12, i. j. 131; VHA, AZ 11, š. 7; CDAHOU, f. 129, i. 1, i. j. 9; Lacko, Martin: Partizánska brigáda podplukovníka Anatolija Snežinského a jej činnosť v oblasti Považského Inovca. In: Historický časopis č. 1/2003, s. 93; Šándor, E., c. d., s. 107 – 108, 149 – 150.

³⁹¹ ABS, f. S, š. 159.

³⁹² A MSNP, Z XII, S 356/93; A MSNP, Z IV, príř. č. 181/65 a š. 23. Veliteľom tejto brigády bol Alexej Martynov.

³⁹³ ABS, f. S/2, š. 4 – 3.

³⁹⁴ CDAHOU, f. 129, i. 1, i. j. 9; VHA, AZ 11, š. 7; Príspevky k dejinám Slovenského národného povstania v Turci, s. 45, 68.

³⁹⁵ ŠA v Banskej Bystrici, f. Vládny poverenec; č. 789/1944; tiež ABS, f. S, š. 159 – 3.

³⁹⁶ A MSNP, Z XII, S 141/63; Lacko, Martin: Partizánska brigáda podplukovníka Anatolija Snežinského a jej činnosť v oblasti Považského Inovca. In: Historický časopis, 1/2003; list Jozefa Domina z 8. 10. 2013 vo vlastníctve autora.

³⁹⁷ VHA, KOS, i. j. 258; SNA, f. 203, š. 396.

³⁹⁸ Šándor, E., c. d., s. 141; Štátny archív v Trnave, Archív Skalica, f. Okresný úrad na Myjave 1923 – 1945, š. 72; Michálek, Ján – Juriček, Ján: Brezová pod Bradlom. Bratislava 1970, s. 126 – 127.

znakom Červeného kríža, partizáni zastrelili sestry Červeného kríža Vozárovú a J. Šramkovú, ktorá bola z Brezna. Partizánske ostreľovanie tiež spôsobilo požiar autobusu, ktorý zhorel aj s nákladom.³⁹⁹

Dňa 19. decembra partizáni z 2. diverzného oddielu Gottwaldovej brigády zajali 9 nemeckých vojakov, ktorí prišli opraviť most pri Krokavke, a potom ich na štábe poniže Krokavy (pri Tisovci) zastrelili.⁴⁰⁰

Dňa 20. decembra pri Medrického chate pri Kľaku (pri Žiari nad Hronom) veliteľ zväzku Ján Žižka Teodor Pola dal zastreliť 3 miestnych činiteľov HSĽS z Kľaku. Boli zastrelení J. Hudeček a M. Zúbek, Š. Fárek bol iba postrelený a prežil. Bolo to na podnet členov miestneho revolučného národného výboru, ktorého členovia boli dlžníkmi obchodníka Fáreka a zrejme obetiam závideli alebo sa im chceli pomstiť. Keď neskôr Hudečkova dcéra Helena hľadala telo svojho otca, traja partizáni, tiež z Kľaku, ju mučili a zmrzčili. Obchodníkovi Fárekovi dôkladne vylúpili obchod. Po vojne bol postavený pred súd, no ten vyhlásil, že obvinenie udavačov o jeho spolupráci s Nemcami bolo nepravdivé. Pretože v januári 1945 nemeckí vojaci uskutočnili protipartizánsku akciu v Kľaku, čo mohlo byť ovplyvnené aj touto udalosťou, vypálili ho a zavraždili vyše 80 jeho obyvateľov a v susednom Ostrom Grúni vyše 60 obyvateľov, po vojne tieto dediny navštívilo mnoho ľudí. Keďže osud Fáreka, Hudečka a Zúbeka bol v rozpore s oficiálnou propagandou, že len nemeckí vojaci vraždili nevinných ľudí, Fárek a príbuzní zavraždených dostali návrh, aby súhlasili s tým, že boli obeťou nemeckých vojakov. Kým príbuzní zavraždených s tým súhlasili a dostali odškodnenie, vrátane Hudečkovej dcéry, ktorá uviedla, že ju zmrzčili príslušníci SS, Fárek odmietol klamať a odškodnenie nedostal, pričom dostal prísny zákaz hovoriť o tejto udalosti.⁴⁰¹

Toho dňa alebo 22. decembra pri osade Laštiky patriacich do Kobylnic (pri Giraltovciach) príslušníci zväzku Čapajev, ktorí sa oddelili od hlavných síl tejto jednotky, olúpili a zabil partizána – študenta J. Repka.⁴⁰²

Dňa 22. decembra pri Klenovci partizáni z osobitného oddielu zväzku Chruščov pod velením mjr. Petručina zajali 65 maďarských vojakov. Asi 11 z nich sa k nim nechcelo pridať, tak ich v tých dňoch zastrelili. Zajatci zrejme pochádzali z pomerne blízkej dediny Hodoscsepány.⁴⁰³ Nie je jasné, či táto vražda je totožná s tou, ktorú spomína odbojárka A. Englerová, alebo či ona uvádza iný prípad. Zrejme je to tá druhá možnosť, lebo Englerová ako vedúceho týchto vojakov spomína P. Lakatosa, ktorý sa v zozname vojakov z dediny Hodoscsepány nenachádza. Podľa nej pred Vianocami po predchádzajúcom rokovaní, na ktorom sa sama zúčastnila, 16 vojakov maďarskej armády súhlasilo s prechodom na stranu partizánov. Boli to zväčša robotníci z Diosgyöru, zo Sálgótarjánu a Ózdu, 4 z nich boli Rumuni. Dali sa zajať pri Klenovci v miestnej časti Ráztočné a potom ich partizáni postrieľali pri drevorubačskej chate u Brndiarov. Boli zavraždení preto, aby sa partizáni mohli zmocniť

³⁹⁹ SNA, f. 203, š. 396.

⁴⁰⁰ Golema, A.: Osobitná partizánska jednotka „Gottwald“, s. 147; VHA, KOS, i. j. 215, kronika Krokavy.

⁴⁰¹ MO AO, D 63/1; VHA, f. ZPH, š. 45, i. j. 503; A MSNP, Z IV, S 315/59; SNA, f. S, š. 425; ŠA v Banskej Bystrici, f. Okresné ľudové súdy, Nová Baňa, č. 3/1947; Lacko, Martin: Prežil vlastnú popravu. In: Pamäť národa č. 4/2013, s. 70; Tencerová, Mária: Svedectvo Márie Tencerovej. In Svedectvo č. 6/2006; písomné svedectvo Márii Tencerovej, dcéry Š. Fáreka, a ďalších osôb z 10. 5. 1995 vo vlastníctve autora; Wolf, Š., c. d., s. 66 – 67. Pola bol nositeľom početných československých i sovietskych vyznamenaní, napr. Rad SNP I. tr., Čs. vojnový kríž 1939, Za chrabrosť, Za zásluhy, Rad červenej hviezdy atď.

⁴⁰² A MSNP, Z XII, S 119/65; SNA, f. bývalého Archívu UV KSS – Bacilek, š. 22; VHA, J. Petráš, c. d.; Čas, 17. 7. 1946 a 10. 8. 1946.

⁴⁰³ Golema, A.: Zväzok partizánskych oddielov pod velením A. M. Sadilenka, s. 106; SNA, f. Povereníctvo vnútra, Bezpečnostný odbor, š. 451.

ich veľkého suda masti naplneného do polovice, ktorá bola vtedy veľkou vzácnosťou, a ich obuvi.⁴⁰⁴

Asi toho dňa v Malužinej (pri Liptovskom Hrádku) partizán Kordunov z Gottwaldovej brigády zastrelil svojho druha Ľašu.⁴⁰⁵ Predtým, v októbri alebo v novembri, v Malužinskej doline partizáni zavraždili V. Matulu a jeho manželku z Vyšnej Boce, ktorí tam stavali chatu a chceli autom odviezť jej vybavenie.⁴⁰⁶

Asi toho dňa v Nitrianskej Blatnici partizáni pri lúpežnom prepade smrteľne zranili železničiara J. Kubíčka, člena HSLS.⁴⁰⁷

23. decembra pri Pohorelej (na Horehroní) partizáni z brigády Jánošík zajali a zastrelili 17. maďarských vojakov.⁴⁰⁸

Dňa 24. decembra v Gaboltove (pri Bardejove) partizáni zastrelili roľníka J. Hažlinského.⁴⁰⁹

Asi toho dňa pri osade Laštiky patriacich do Kobylníc (pri Giraltovciach) príslušníci zväzku Čapajev zabil dvoch partizánov, študentov P. Tkačenka a R. Teplého.⁴¹⁰

Toho istého dňa večer v chate pre lesných robotníkov pri vtedajšej osade Štvrtocká Píla patriacej do Hrabušíc (pri Poprade) jeden partizán zavraždil asi 13 maďarských vojakov, ktorí sa mu vzdali, zrejme preto, aby sa zmocnil ich väčších zásob potravín. Dňa 25. decembra zomrel posledný človek z tejto skupiny, ktorý bol predchádzajúci deň ťažko ranený.⁴¹¹

Dňa 25. decembra na hájovni Smrečina pri Valaskej (pri Brezne) partizáni z oddielu kpt. Vorobiova zavraždili lesníka A. Slabeja, jeho manželku, sestru a zaťa, vraj pre spoluprácu s nemeckým vojskom.⁴¹²

Toho dňa z kostola v Kľaku partizáni vyvliekli istého muža, potom ho v dedine mučili a zastrelili.⁴¹³

Dňa 26. decembra v Pružine (pri Považskej Bystrici) partizáni pri opakovanom lúpežnom prepade zastrelili učiteľku M. Brieštenskú.⁴¹⁴

Toho dňa pri Petroviciach (pri Bytči) výbuch míny, ktorú položili partizáni proti nemeckému vojakom, zabil J. Šimeka z blízkej osady Trebulovci, patriacej do Makova.⁴¹⁵

Medzi 26. – 28. decembrom pri Motyčkách (pri Banskej Bystrici) bola zastrelená A. Kalmarová z Trenčína a ďalšie 3 osoby, ktoré sa tu skrývali od októbra. Motívom bolo asi ulúpenie peňazí. Pretože v blízkosti sa našlo strelivo v zásobníku sovietskej výroby, možno dôvodne predpokladať, že vrah bol z radov partizánov.⁴¹⁶

⁴⁰⁴ A MSNP, Z XII, S 87/91 a 88/91.

⁴⁰⁵ Golema, A.: Osobitná partizánska jednotka „Gottwald“, s. 88.

⁴⁰⁶ VHA, KOS, i. j. 225; SNA, Z, š. 18; List J. Šajgalíka z 11. 6. 1996 vo vlastníctve autora.

⁴⁰⁷ Gardista, 5. 1. 1944; http://www.nss.sk/historia/snp/spomienka_na_obete_partizanskeho_teroru.htm, 13.1.2006.

⁴⁰⁸ CDAHOU, f. 117, i. 1, i. j. 3.

⁴⁰⁹ Gardista, 17. 1. 1945; Informáciu od starostu Gaboltova.

⁴¹⁰ A MSNP, Z XII, S 119/65; SNA, f. bývalého Archívu ÚV KSS – Bacilek, š. 22; VHA, dátum podľa citovanej práce J. Petráša; Čas, 17. 7. 1946 a 10. 8. 1946.

⁴¹¹ Džadoň, Jozef: Stalo sa na Vianoce... In: Slobodné Slovensko č. 6/1983; Na cintoríne v Hrabušiciach je uvedených len 9 mien, no pravdepodobne doklady niektorých obetí zhoreli po vražde v ohni, ktorý na mieste činu založil páchatel.

⁴¹² ŠA v Banskej Bystrici, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 130.

⁴¹³ Pisomné svedectvo Márii Tencerovej a ďalších osôb z 10. 5. 1995 vo vlastníctve autora; A MSNP, Z IV, 315/59; Haringová, Mária: Spustošená dedina. Martin 1989, s. 66 .

⁴¹⁴ SNA, f. 203, š. 395 a š. 397; VHA, KOS, i. j. 217, kronika Pružiny.

⁴¹⁵ ŠA Bytča, f. Trenčianska župa II- prezídium., č. sp. 1945/IV/4/Ča/47.

⁴¹⁶ VHA, ZPH, i. j. 309.

Dňa 28. decembra sa partizáni pokúsili lupiť v Hraničnom (pri Starej Ľubovni). Ostreľovali dedinu a pritom zabili P. Leščáka.⁴¹⁷

Najskôr toho dňa pri Donovaloch, v miestnej časti Žobráčno, partizán O. Furdík zo Zvolena odmietol vykonať príkaz veliteľa Zajceva a chcel ísť k lekárovi. Keď za to mal byť uväznený, chcel ujsť, pričom ho zastrelili.⁴¹⁸

Dňa 29. decembra v Ladiciach (pri Zlatých Moravciach) partizáni olúpili a zastrelili starostu J. Demetera.⁴¹⁹

Dňa 30. decembra pri Pavlovej Vsi (pri Liptovskom Mikuláši) partizáni zavraždili tamojšieho predsedu HSLS M. Varečku a krčmára J. Kmeťa.⁴²⁰

Dňa 31. decembra partizáni brigády Jánošík pri Bacúchu (pri Brezne) zastrelili dvoch údajných vyzvedačov.⁴²¹

Na konci decembra partizáni z oddielu Ľvovci na železničnej stanici v Parížovciach (už nejestvujú, nachádzali sa pri Liptovskom Mikuláši) zajali 17 nemeckých alebo maďarských vojakov, odviekli ich na Oravu, zrejme do oblasti ich tábora pri Malatinej, kde ich zastrelili, lebo sa nechceli pridať k partizánom.⁴²²

Koncom roka 1944 príslušníci 2. diverzného oddielu Gottwaldovej brigády zastrelili údajného vyzvedača J. Liptáka z neďalekého Rákoš (pri Revúcej).⁴²³

Na konci roku 1944 alebo začiatkom roku 1945 pri osade Kravárikovci (pri Brezovej pod Bradlom) v oddieli Repta bol zastrelený sovietsky partizán pre zlý zdravotný stav následkom pohlavnej choroby.⁴²⁴

Asi začiatkom roka 1945 veliteľ brigády Jánošík Ernest (Arnošt) Bielík pod Kráľovou hoľou pri Liptovskej Tepličke dal zastreliť okolo 25 zajatých maďarských vojakov, lebo jeden z nich ušiel z partizánskeho tábora.⁴²⁵

Dňa 1. januára 1945 pri Hrabičove (pri Žarnovici) partizáni zavraždili J. Smeláka z osady Kristiánovci, lebo bol členom HG.⁴²⁶

Toho dňa pri Horných Mošteniciach (pri Trenčíne) partizáni zo zväzku Ján Žižka zajali a zastrelili dvoch nemeckých vojakov.⁴²⁷

Toho dňa príslušníci Kirejevovho oddielu 1. partizánskeho pluku sídliaceho na Vepri zastrelili pre údajné vyzvedačstvo robotníka Š. Kotvasa z Klenovca.⁴²⁸

⁴¹⁷ SNA, f. 203, š. 396.

⁴¹⁸ ŠA Banská Bystrica, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 130, 588/45; VHA, KOS, i. j. 203 – podľa tohto prameňa sa to stalo okolo Vianoc; Petráš, J., c. d. – tento prameň udáva dátum 31. november.

⁴¹⁹ SNA, f. 203, š. 396.

⁴²⁰ Rímskokatolícka matrika v Bobrovci; tiež SNA, f. 203, š. 396.

⁴²¹ A MSNP, Z IV, i. j. 13/70.

⁴²² A MSNP, Z XII, s 145/62; VHA, OVDS, š. 18; VHA, KOS, i. j. 226; VHA, ZPH, i. j. 39. Veliteľom toho oddielu bol Pavel Jakubovič, ktorý používal krycie meno mjr. Igor. Jeho zástupcom bol ako politický komisár Rudolf Strechaj, ktorý bol v r. 1954 – 1960, predseda Zboru povereníkov, t. j. slovenskej vlády s minimálnymi právomocami. Po zrušení Zboru povereníkov v r. 1960 – 1962 bol predsedom Slovenskej národnej rady.

⁴²³ VHA, KOS, i. j. 215, kronika Krokavy; VHA, ZPH, š. 8, i. j. 77.

⁴²⁴ A MSNP, Z IV, š. 11a, i. j. A 77/75.

⁴²⁵ A MSNP, Z XII, S 747/58 a S 187/62; A MSNP, f. IV, š. 7b, 13/70; CDAHOU, f. 166, i. 3, i. j. 79. Bielík mal 14 významných, vrátane sovietskych a francúzskych, napr. Rad SNP I. triedy (1945). V r. 1995 vtedajší slovenský prezident Michal Kováč mu udelil Rad L. Štúra a hodnosť generálmajora.

⁴²⁶ Kronika Ostrého Grúňa, s. 33; informácia od miestneho obyvateľa.

⁴²⁷ VHA, ZPH, i. j. 199a.

⁴²⁸ A MSNP, Z IV, S 82/67. Dátum úmrtia podľa matričného úradu v Trnave.

Asi medzi 1. a 8. januárom 1945 v Ostrom Grúni (pri Žarnovici) partizáni z Nálepckovej brigády zastrelili skupinu zajatých nemeckých vojakov, pravdepodobne zo Slovenska. Jednotlivé pramene uvádzajú veľmi rozdielny počet, od 4 po 17, najčastejšie 6.⁴²⁹

Začiatkom januára príslušníci oddielu V. Banikova pri Lazoch pod Makytou zastrelili zajatého ukrajinského vojaka v nemeckých službách Alexa Tomovského.

V tomto období na Fabovej holi príslušníci oddielu Thälmann z brigády Za slobodu Slovanov zastrelili dvoch zajatých nemeckých vojakov, lebo ich vraj chceli otráviť.⁴³⁰

Dňa 2. januára pri samote Skorušina patriacej do Klenovca partizáni skupiny Vorobila zastrelili J. Giertliho a J. Šajbana z neďalekého Čierneho Balogu.⁴³¹

Toho dňa partizáni zo zväzku Jan Žižka medzi Trenčínom a Bánovcami nad Bebravou zajali a zastrelili 3 nemeckých vojakov.⁴³²

Dňa 3. januára pri Horných Ozorovciach (pri Bánovciach nad Bebravou) zastrelili partizáni 9. práporu zväzku Jan Žižka pre podozrenie zo spolupráce s Nemcami podľužianskeho poštára P. Daniša, ktorý mal byť členom HG.⁴³³

Toho istého dňa pri Vyhniach (pri Žarnovici) príslušníci skupiny Homolu z Novobanského oddielu zastrelili V. Žabenského z Handlovej pre údajnú spoluprácu s Nemcami, ktorý sa tu v skutočnosti skrýval u svojich príbuzných z obavy pred nemeckou políciou.⁴³⁴

Dňa 4. januára v Brezne príslušníci brigády Jánošík zastrelili údajného udavača O. Göndöra.⁴³⁵

Toho dňa na samote Predná Šatina, patriacej do Vyskej nad Kysucou, partizáni pravdepodobne z oddielu Za rodinu (Za vlasť) olúpili a zastrelili J. Galuščáka a J. Hazuchu a potom zapálili dom, v ktorom bývali.⁴³⁶

Dňa 4. alebo 5. januára v Prochote (pri Žarnovici) partizáni z oddielu Thälmann brigády Stalin zavraždili lesníka J. Bariaka a jeho dve dcéry. Ako zámienka slúžilo nepravdivé obvinenie, že spolupracujú s Nemcami.⁴³⁷

Dňa 5. januára v Hruštine (pri Námestove) partizáni zastrelili tamojšieho obyvateľa Š. Eliáša, keď sa vracal domov z krčmy s ďalšími mládenkami, kde sa zabávali.⁴³⁸

Dňa 6. januára partizáni z 2. diverzného oddielu tejto brigády v Poproči (pri Jelšave) zastrelili pre údajné vyzvedačstvo K. Luhového, príslušníka finančnej stráže v neďalekých Kameňanoch.⁴³⁹

Asi toho dňa jeden z veliteľov brigády Boženko G. Alimov zastrelil pri Slatinke nad Bebravou (pri Bánovciach nad Bebravou) neznámy počet príslušníkov svojej jednotky pochádzajúcich z južných oblastí Sovietskeho zväzu, ktorí sa pri prestrelke s nemeckou jednotkou dali na útek a zahodili pritom zbraň.⁴⁴⁰

⁴²⁹ VHA, ZSP, ŠZX – 308, ŠZX – 343 a ŠZX – 358; Lalík, Ján: Robotnícke hnutie a protifašistický odboj v okolí Žarnovice. Dom politickej výchovy OV KSS v Žiari nad Hronom, 1975, s. 39; Haringová, M., c. d., s. 69.

⁴³⁰ A MSNP, f. XII, S. 392/93.

⁴³¹ ŠA Banská Bystrica, f. ĽS, okres Rimanská Sobota, č. 135/45.

⁴³² VHA, ZPH, i. j. 199a.

⁴³³ VHA, ZPH, i. j. 193, 194, 196 a 452; VHA, KOS, i. j. 202; A MSNP, Z XII, S 179/65. Dátum smrti uvedený podľa matriky.

⁴³⁴ MO AO, D 58; informácia od človeka, ktorý nechcel byť menovaný.

⁴³⁵ SNA, Z, š. 15; VHA, ZPH, i. j. 46.

⁴³⁶ SNA, f. 203, š. 369; SNA, f. 209, š. 750; CDAHOU, f. 166, i. 2, i. j. 477.

⁴³⁷ Písomná výpoveď Ľudovíta Beňa; tiež VHA, ZSP, ŠZX – 347 a ŠZX – 403; tiež informácia od príbuzných obetí; tiež SNA, f. 203, š. 396. Veliteľom toho oddielu bol vtedy Alexander Čerepanšij (tiež Čerepan).

⁴³⁸ Langer, J. – Mlynarčík, J., c. d., s. 79; tiež informácia od miestnej obyvateľky.

⁴³⁹ VHA, KOS, i. j. 215 a i. j. 250.

⁴⁴⁰ Lacko, Martin: Pôsobenie a osud partizánskeho oddielu Bohdan Chmieľnický. In: Vojenská história č. 2/2005, s. 78.

Dňa 7. januára opití partizáni z 2. diverzného oddielu Gottwaldovej brigády pri terorizovaní miestneho obyvateľstva zavraždili baníka E. Romšáka v Rovnom (pri Hnúšti), ktorý sa predtým dobrovoľne zúčastnil povstania a vypálili dom P. Valenta.⁴⁴¹

V tomto období príslušníci oddielu Suvorov pri Borovom (medzi Liptovom a Oravou) zastrelili dvoch svojich mladistvých druhov z Detvy, lebo opustili strážne stanovisko, keď ich nevystriedali, hoci ich výmena bola možná.⁴⁴²

V tomto období v Čiernom Balogu, v osade Jánošovka, partizáni ubili na smrť doskami s vbitými klincami troch zajatých nemeckých vojakov, z ktorých dvaja mali len 17 rokov.⁴⁴³

Pravdepodobne 8. januára pri kopaniciach pri Hrádku (pri Piešťanoch) príslušníci brigády Boženko zavraždili veliteľa partizánskeho oddielu Šrobár J. Stanáka a člena tejto skupiny E. Šuleka⁴⁴⁴ a pravdepodobne aj príslušníkov tejto skupiny I. Ickoviča a T. Bauera,⁴⁴⁵ vraj pre obavu veliteľa tejto brigády Snežinského, že Stanák sa stane veliteľom namiesto neho.

Asi toho dňa partizáni z oddielu Thälmann brigády Stalin zajali a nasledujúci deň pri Prochote zastrelili podľa jednej verzie zajatého nemeckého vojaka, podľa druhej verzie toho istého autora vyzvedača.⁴⁴⁶

Dňa 9. januára vo Veľkom Poli (pri P. Bystrici) partizáni z oddielu Za rodinu zastrelili tamojšieho obyvateľa R. Kuchajdíva, lebo vraj sympatizoval s Nemcami.⁴⁴⁷

Dňa 10. januára zomrel v Kežmarku I. Ščurka, člen miestnej stráže v Hraničnom (pri Starej Lubovni), ktorého partizáni smrteľne poranili, keď sa pokúšal zabrániť im v lúpení v obci.⁴⁴⁸

Dňa 11. januára pri Prochote (pri Žiari nad Hronom) partizáni z oddielu Thälmann patriaceho do brigády Stalin zajali a zastrelili 2 nemeckých vojakov, ktorí viezli na nákladných autách zimný výstroj a pomýlili si cestu.⁴⁴⁹ Jeden prameň uvádza ich zajatie s dátumom 8. januára.

Začiatkom druhej januárovej dekády v Novej Lehote (pri Piešťanoch) veliteľ brigády Boženko Snežinskij dal zabiť najmenej 8 členov svojej jednotky.⁴⁵⁰

Asi v polovici januára v Čiernom Balogu (pri Brezne) partizáni zajali členov dvoch nemeckých hliadok, odvliekli ich na partizánsky štáb a potom ich zabil.⁴⁵¹

Dňa 14. januára partizáni z oddielu Ostrovského Gottwaldovej brigády zajali pri Filieri nemeckého vojaka, ktorý si pomýlil cestu, odvliekli ho do blízkej Krokavy (pri Tisovci) a tam ho zastrelili.⁴⁵²

V noci zo 14. na 15. januára v Bzinciach pod Javorinou (pri Novom Meste nad Váhom) partizáni z oddielu Hurban zavraždili pre údajné udavačstvo predsedu miestnej

⁴⁴¹ VHA, ZPH, š. 2, i. j. 31; SNA, Z, š. 17; Matrika obecného úradu v Rovnom; MO AO, D 2.

⁴⁴² AM SNP, Z XII, S 17/99.

⁴⁴³ Informácia od bývalého obyvateľa Čierneho Balogu Antona Oberhausera. Možno je to ten prípad, ktorý sa uvádza v knihe Jilemnický, Peter: Kronika. Bratislava 1950, s. 279.

⁴⁴⁴ ABS, f. S/2, š. 4; matrika v Hrádku; tiež Jablonický, Jozef: Samizdat o odboji. Partizánske 2006, s. 322, 622 – 623; VHA, f. DS, š. 9; tiež informácia od človeka z tejto oblasti.

⁴⁴⁵ MO AO, D 59. Podľa toho prameňa všetci 4 zahynuli ten istý deň – 12. 1. 1945. Pretože tento materiál sa písal s pomerne značným časovým odstupom od tejto udalosti, dátum uvedený v matrike je asi spoľahlivejší.

⁴⁴⁶ A MSNP, Z XII, S 83/86; Schmotzer, Michal: Prerody. Košice 1987, s. 102 – 103.

⁴⁴⁷ ŠA Bytča, f. Trenčianska župa- prez., č. 1945/IV/4/Ba/246; CDAHOU; f. 130; i. 2, inv. j. 477.

⁴⁴⁸ SNA, f. 203, š. 396.

⁴⁴⁹ VHA, ZPH, š. 9, i. j. 87.

⁴⁵⁰ Lacko, M.: Partizánska brigáda podplukovníka Anatolija Snežinského a jej činnosť v oblasti Považského Inovca (1944 – 1945). In: Historický časopis č. 1/2003, s. 93.

⁴⁵¹ Jilemnický, P., c. d., s. 279.

⁴⁵² Golema, A.: Osobitná partizánska brigáda „Gottwald,“ s. 152; VHA, KOS, i. j. 249/I; tiež VHA, ZPH, i. j. 360.

organizácie HSLŠ mlynára J. Vačka a jeho manželku a ich dom vylúpili. Vačkovej vytĺkli zlaté zuby.⁴⁵³

Dňa 15. januára v Skýcove (pri Zlatých Moravciach) sa údajne chcel prihlásiť k partizánom istý človek z Trnavy, o ktorom vraj zistili, že chcel tamojšie partizánske skupiny otráviť kusom otrávenej látky zašitej v kabáte, a tak ho zastrelili. Okrem neho v zime zastrelili zajatého nemeckého dôstojníka a jeho sluhu a v neuvedenom období lesníka Kovárika s dcérou Annou, pre údajnú zradu.⁴⁵⁴ Takéto prípady tu vraj boli skoro na dennom poriadku.

V tomto období v pohorí Vtáčnik veliteľ oddielu Ščors z brigády Boženko Ivan Časnyk zastrelil ukrajinského veliteľa 1. roty toho oddielu, lebo vraj bol zradca.⁴⁵⁵

Dňa 16. januára na neďalekých kopaniciach Súš, patriacich do Starej Turej, sa pre údajné vyzvedačstvo partizáni pokúsili vyvraždiť rodinu krčmára Mikulca. Mikulec a jeho 14-ročná dcéra útok prežili so zraneniami, manželka a druhá dcéra boli zabitú.⁴⁵⁶

Toho dňa príslušníci Prvej Stalinovej brigády v Čiernom Balogu pod velením Nikolaja Lašku zajali 13 maďarských vojakov zo 62. pohraničného pluku 1. maďarskej armády, z ktorých 5 zastrelili.⁴⁵⁷

Dňa 16. alebo 17. januára pri Dobrej Vode (pri Vrbovom) partizáni zavraždili jedného Žida, ktorý bol pravdepodobne tiež partizánom.⁴⁵⁸

Dňa 17. januára pri Bujakove, dnes patriaceho do Brezna, asi o 15. hod. partizáni spustili paľbu na skupinu nemeckých vojakov, ktorí sa práve vtedy nachádzali v blízkosti robotníkov J. Libiča z Bravčova a J. Tomka, pracujúcich na ceste. Pri vzniknutej prestrelke boli obaja zabití.⁴⁵⁹ V tejto dedine počas povstania príslušníci brigády Jánošík, ktorí tu mali sídlo štábu, zabili niekoľkých zajatcov.⁴⁶⁰

Asi toho dňa v osade Vrchrieka (pri Čadci) osoby pokladané za partizánov zavraždili partizána Kostu z inej skupiny.⁴⁶¹

Dňa 18. januára⁴⁶² pri služobnej obchôdzke pri osade Havrania, patriacej do Zázrivej (pri Dolnom Kubíne), partizáni mučili a zavraždili lesníkov J. Konštiaka a O. Štyráka.

Dňa 19. januára v osade Kulháň v Považskom Inovci sovietsky partizán, patriaci pravdepodobne do brigády Boženko, podrezal Jozefa Adamca z Kokošovej (dnes súčasť Tesár) i jeho syna, ktorý sa tiež volal Jozef Adamec.⁴⁶³

Bezprostredne pred prechodom frontu v Jakovanoch (pri Sabinove), ktorý sa udial 20. januára, partizáni zavraždili svojho veliteľa I. Orlova.⁴⁶⁴

V noci z 19. na 20. januára v Hruštíne (pri Námestove) pre neoprávnené podozrenie o spolupráce s Nemcami partizáni z oddielu Za rodinu zavraždili učiteľa J. Nemca. Zabili aj členov miestnej požiarnej stráže Š. Martvoňa a T. Plaváka. Okrem toho tak zbili Nemcovu manželku, že mala z toho celoživotné vážne zdravotné následky, olúpili rodinu a znásilnili miestne učiteľky, ktoré sa z toho do smrti nespamätali. Jeden z vrahov bol z Oravského Podzámku. Pritom učiteľ Nemec 27. decembra zrejme zachránil Hruštín od jeho vypálenia

⁴⁵³ ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčíne, i. j. 54, č. 160/1945; SNA, f. 203, š. 396; ŠA v Bytči, pobočka Trenčín, f. OÚ Nové Mesto nad Váhom, š. 198; Gardista, 25. 1. 1945; list. J. K. z 28. 11. 1993 vo vlastníctve autora.

⁴⁵⁴ VHA, KOS, i. j. 274; A MSNP, Z XII, S 47/86.

⁴⁵⁵ A MSNP, Z XII, S 141/63.

⁴⁵⁶ SNA, f. 203, š. 396.

⁴⁵⁷ CDAHOU, f. 114, i. 1, i. j. 11 a tiež i. j. 17; tiež CDAHOU, f. 62, i. 1, i. j. 1509.

⁴⁵⁸ ŠA Bytča, f. ŠZ v Trenčíne, č. 383/1945; tiež SNA, f. 203, š. 396; SNA, f. 209, š. 767.

⁴⁵⁹ ŠA Banskej Bystrici, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 130, č. 86/1945.

⁴⁶⁰ VHA, ZPH, i. j. 194.

⁴⁶¹ MO AO, D 54.

⁴⁶² Rímskokatolícka matrika v Zázrivej. Jánoštin, Ondrej: Spomienky na odvlčenie NKVD do Sovietskeho zväzu. In: Návraty č. 1/1991.

⁴⁶³ Informácia od Ivana Herdu.

⁴⁶⁴ SNA, Z DNOB, š. 16; tiež VHA, KOS, i. j. 253.

nemeckými vojakmi, keď sa vyhrážali starostovi, že tak urobia, ak neprezradí, kde sú partizáni, lebo ich presvedčil, že v obci partizáni nie sú a nikto z Hruštína k nim nepatrí.⁴⁶⁵

Dňa 20. januára v Novej Lehote (pri Piešťanoch) partizáni z brigády Boženko podrezali pre údajné vyzvedačstvo mlynárskeho pomocníka K. Gajdošecha z blízkej Lúky.⁴⁶⁶

Toho dňa pri Prosieku (pri Liptovskom Mikuláši) partizáni vyrezali jazyk miestnemu zverolekárovi P. Andalázymu, lebo hovoril po nemecky, a potom ho zabili.⁴⁶⁷

V noci z 20. na 21. januára pri Šalkovej (pri Banskej Bystrici) partizáni ostrelovali nákladné auto pivovaru, na ktorom sa viezli jeho zamestnanci, pričom zabili J. Smiešneho zo Šalkovej.⁴⁶⁸

Dňa 21. januára príslušníci partizánskeho zväzku Chruščov v Čiernom Balogu, v osade Krám (pri Brezne), zajali 7 nemeckých vojakov, odviekli na štáb a potom ich zabili.⁴⁶⁹

Toho istého dňa príslušníci oddielu Za víťazstvo brigády Stalin vo Svätom Kríži (pri Liptovskom Mikuláši) zaistili a potom zastrelili miestneho obyvateľa J. Kenereša, vraj pri pokuse o útek.⁴⁷⁰

Dňa 21. alebo 22. januára v Novej Lehote (pri Piešťanoch) príslušníci brigády Boženko zabili svojho príslušníka J. Španára z neďalekých Moravian pre zbehnutie počas boja.⁴⁷¹

V tomto čase príslušníci zväzku Ján Žižka zaistili J. Foltana a G. Gaspara z Píly, keď išli do Novej Bane⁴⁷², ktorí sa vraj zúčastnili na protipartizánskej akcii v Kľaku, a vo Veľkej Lehote ich zastrelili.

21. alebo 24. januára pri Novej Lehote (pri Piešťanoch) príslušníci brigády Boženko pre údajné vyzvedačstvo zabili obchodníka O. Knopfmachera (Kronfelda), Žida z Trenčína, januára v z Prahy, pre údajné vyzvedačstvo a lúpež.⁴⁷³

Dňa 25. januára v Novej Lehote príslušníci brigády Ján Žižka zavraždili M. Barbasovú (Bordasovú) – vraj bola Židovka z Ostravy, ktorá im niekoľko mesiacov varila, pre obavu, že by ich mohla otráviť. Ak by tak bola chcela urobiť, dovedy mala na to predsa dosť príležitostí.⁴⁷⁴

Toho istého dňa pri Liptovskej Anne partizáni zastrelili miestneho obyvateľa J. Mirjanského, ktorý sa predtým v miestnej krčme, kam partizáni večer pravidelne prichádzali, pohádal s veliteľom partizánskeho oddielu Signál Šarovom. V tom istom čase tu zastrelili aj nejakého údajného zradcu.⁴⁷⁵

Asi toho istého dňa alebo 22. januára partizáni zo zväzku Chruščov v Čiernom Balogu zajali a zastrelili dve skupiny nemeckých vojakov.⁴⁷⁶

⁴⁶⁵ SNA, f. ŠÚVP, š. 56; Langer, J. – Mlynarčík, J., c. d., s. 79; informácia od príbuznej obete.

⁴⁶⁶ Informácia od historika Martina Lacka; matrika Hrádku.

⁴⁶⁷ Správa od miestneho obyvateľa Ivana Trnovského.

⁴⁶⁸ ŠA Banská Bystrica, f. ŠZ v Banskej Bystrici, š. 130, č. 25/1945; SNA, f. 203, š. 396; ABS, f. 302, š. 535 – 13.

⁴⁶⁹ Jilemnický, P., c. d., s. 281 – 285, 287 – 296; tiež Golema, A.: Zväzok partizánskych oddielov pod velením A. M. Sadilenka, s. 118. Opakované zabíjanie zajatých nemeckých vojakov v Čiernom Balogu v spomína aj iný prameň – VHA, OVDS, š. 13.

⁴⁷⁰ A MSNP, Zbierka VII, š. 5, i. j. 14/67; tiež ŠA Liptovský Mikuláš, f. Okresný národný výbor Liptovský Mikuláš, č. 6086/1945 adm.

⁴⁷¹ CDAHOU, f. 129, i. 1, i. j. 5; Informácie od miestnych obyvateľov.

⁴⁷² A MSNP, f. XII, S 26/76, Mađay, J., c. d., s. 275.

⁴⁷³ CDAHOU, f. 129, i. 1, i. j. 9; VHA, AZ 11, š. 7; matrika Hrádku.

⁴⁷⁴ CDAHOU, f. 129, i. 1, i. j. 9; VHA, AZ 11, š. 7; informácia od miestneho obyvateľa.

⁴⁷⁵ VHA, KOS, i. j. 226; dátum úmrtia podľa rímskokatolíckej matriky v Prosieku.

⁴⁷⁶ Jilemnický, P., c. d., s. 285 – 290.

26. januára v Liptovskom Jáne partizáni zajali a potom zastrelili veliteľa tamojšej maďarskej vojenskej jednotky Lászlóa Kissa,⁴⁷⁷ lebo vraj nechcel, aby sa jej príslušníci pridali k partizánom.

Títo vojaci patrili do 106. dopravnej roty a medzi nimi boli i Slováci. Nechceli už ďalej ustupovať s nemeckým vojskom a preto odišli k partizánom. Tí ich však zastrelili, pravdepodobne krátko po ich príchode, nad Vrbickým plesom pod Chopkom. Na ich vraždách sa mal podieľať partizán z Liptovského Jána. Podľa Liptovskojánčana J. Fila zastrelených vojakov bolo asi 15. Podľa Alexandra Gurova, veliteľa partizánskeho oddielu Kirov, ako aj kroniky Liptovského Jána, partizáni zajali asi 30 maďarských vojakov. Partizánsky prieskumník J. Král v hlásení pre 4. partizánsku brigádu uviedol, že 18. februára videl zastrelených 40- 50 maďarských vojakov príslušníkmi Gurovovho oddielu.⁴⁷⁸

Dňa 27. januára pri prepade Terchovej partizáni postrelili člena miestnej stráže J. Laurenčíka-Patrenčiaka, ktorý nasledujúci deň svojim zraneniam podľahol.⁴⁷⁹

Dňa 28. januára na Suchom vrchu (Suchej hore) pri Mojtíne (pri Považskej Bystrici) partizáni zajali a potom zastrelili údajného vyzvedača Johanna Pralla z Berlína.⁴⁸⁰

Toho dňa pri Zázrivej partizáni zabili svojho druha pre údajnú zradu.⁴⁸¹

Dňa 29. januára vo Valaskej Belej partizáni zbili a potom zastrelili tamojšieho 69-ročného roľníka M. Trepača, lebo po bitke a hrozbe zastrelením prezradil nemeckým vojakom jedného miestneho partizána, ktorého potom Nemci zaistili.⁴⁸²

Pravdepodobne toho dňa pri laze Smolenice, patriacom do Valaskej Belej, partizáni zo zväzku Jan Žižka zavraždili väčší počet zajatcov zo slovensko-nemeckej protipartizánskej jednotky. Jej veliteľom bol Birman (tiež Bürman). Vytvorila sa v Sliači a mala 50 – 80 členov. Na jej prvom nasadení bola bez boja zajatá, podľa väčšiny prameňov 22. januára v Kšínnej, podľa iného prameňa 27. januára. Tam podľa niektorých prameňov boli všetci jej príslušníci zabití, podľa iných prameňov len asi 20 jej príslušníkov nemeckej národnosti a ostatní vstúpili do tohto partizánskeho zväzku.⁴⁸³

Pravdepodobne toho dňa v Hrachovišti (pri Novom Meste nad Váhom) partizáni zastrelili člena HSLS, roľníka P. Predného, vraj za udavačstvo. Skutočným dôvodom bolo asi to, že Predný robil strechy na dlh a nejaký dlžník z radov partizánov sa tak chcel zbaviť veriteľa. Podľa iného prameňa k vražde došlo v noci z 31. januára na 1. februára.⁴⁸⁴

Pravdepodobne toho dňa pri Valaskej Belej príslušníci zväzku Ján Žižka zastrelili ako vyzvedača nemeckého vojaka W. Berhgangera zo Stuttgartu.⁴⁸⁵

Dňa 31. januára pri Mojtíne (pri Považskej Bystrici) partizáni z oddielu Vpřed zabili dvoch nemeckých vojakov, ktorých zajali, keď nakladali drevo, na príkaz sovietskeho partizánskeho veliteľa Klokova, lebo pochádzali zo Sovietskeho zväzu a podľa neho boli zradcovia.⁴⁸⁶

Dňa 1. februára pri Zázrivej partizáni z oddielu Za rodinu zavraždili 5 – 6 zajatých

⁴⁷⁷ ŠA Bytča, pobočka Liptovský Mikuláš, f. Okresný národný výbor Liptovský Mikuláš, š. 166.

⁴⁷⁸ CDAHOU, f. 120, i. 1, i. j. 6; Filo, J., c. d., s. 47; list J. Fila z 9. 3. 2000 vo vlastníctve autora; VHA, KOS, i. j. 225; ŠA Bytča, pobočka Liptovský Mikuláš, f. Okresný národný výbor Liptovský Mikuláš, š. 166.

⁴⁷⁹ SNA, f. 203, š. 396; Rozlúčka s hrdinom. In: Gardista, 1. 2. 1945.

⁴⁸⁰ A MSNP, Z XII, S 68/85.

⁴⁸¹ List Moniky Červeňovej z 25. 8. 1996 vo vlastníctve autora.

⁴⁸² SNA, f. ŠÚVP, š. 92.

⁴⁸³ VHA, ZPH, i. j. 102, i. j. 147, i. j. 194, i. j. 196, i. j. 199a, i. j. 505; A MSNP, Z XII, S 175/64 a S 124/79; Spomienky Baltazára Kurica zo 17. 11. 1991, archív Politický väzni Zväz protikomunistického odboja; Kubovčák, Dušan – Šagát, Milan: Z kroniky bojov partizánskeho zväzku Ján Žižka, 1984, vydalo vlastivedné múzeum Topoľčany.

⁴⁸⁴ SNA, f. 209, š. 782; informácia od miestneho obyvateľa.

⁴⁸⁵ VHA, ZPH, š. 17, i. j. 196.

⁴⁸⁶ A MSNP Z XII, S 68/85. ()

maďarských vojakov, z ktorých niektorí mali byť Slováci z okolia Békescsaby.⁴⁸⁷

Začiatkom februára príslušníci oddielu Jermak a 2. Stalinovej brigády pri Chtelnici (pri Vrbovom) zastrelili zajatého nemeckého vojaka z Dortmundu.⁴⁸⁸

Dňa 2. februára v zázrivskej osade Biela pre podozrenie zo spolupráce s Nemcami partizáni z oddielu Za rodinu pod velením Stepanova olúpili učiteľa J. Schullera, mučili ho a napokon zabili. Potom terorizovali dedinu.⁴⁸⁹

Toho dňa pri Starých Horách (pri Banskej Bystrici) partizáni z oddielu Mstiteľ (Pomstiteľ) prepadli nemeckú jednotku, z ktorej väčšina vojakov padla v boji, asi 16 vojakov zajali a odviekli na svoj štáb v osade Richtárová, kde ich zastrelili. Prežil to len jeden ranený vojak, ktorého si partizáni asi nevšimli a miestni obyvatelia ho ošetrili. Táto partizánska akcia mohla mať za následok vypálenie Starých Hôr nemeckými vojakmi, ale Starohorčania svojou pomocou ranenému vojakovi Nemcov presvedčili, že nepatria k partizánom, a tak Nemci od represálií upustili.⁴⁹⁰ Okrem tejto vraždy pravdepodobne v čase povstania v miestnej časti Rybie príslušníci 5. oddielu 1. Štefánikovej brigády zastrelili dvoch údajných vyzvedačov⁴⁹¹ a tiež v nezistenom čase v doline Jelenská zastrelili ako údajného zradcu partizána Vlasova.⁴⁹²

Toho dňa pri Valaskej Belej príslušníci 2. práporu zväzku Ján Žižka zajali asi 50 sovietskych vojakov v nemeckých službách. Piatich ich veliteľov zastrelili a ostatní sa stali súčasťou jednotky.⁴⁹³

Asi v tomto období pri Porube v Strážovských vrchoch veliteľ oddielu zväzku Ján Žižka Vasil Stanko zastrelil strážneho G. Kovácsa, ktorý sa k partizánom pridal ako vojak maďarskej armády, za nedbalé vykonávanie povinností.⁴⁹⁴

Toho dňa príslušníci skupiny Železniak po výsluchu obesili pri Žitnej (pri Bánovciach nad Bebravou) ukrajinského vojaka v službách Nemecka, ktorého zajali a odovzdali im ho príslušníci zväzku Ján Žižka.⁴⁹⁵

Okolo 3. februára partizáni z brigády Stalin v Slovenskej Ľupči zajali dvoch nemeckých vojakov, ktorých potom pri neďalekom Kališti zastrelili Ivan Bašinskij a Michal Mackoviak.⁴⁹⁶ Pri Kališti zastrelili aj partizána, údajného vyzvedača, no ten istý autor uvádza raz dátum okolo 20. januára, druhý raz začiatok marca.⁴⁹⁷ Podľa jedného prameňa v Kališti bolo celkove zastrelených 14 údajných vyzvedačov.⁴⁹⁸

Dňa 4. februára na laze Agnušinovci vo Valaskej Belej partizán Viktor zastrelil veliteľa svojho oddielu Krasnova (vlastným menom A. Krasnoperov), lebo sa chcel stať veliteľom namiesto neho. Následne bol zastrelený svojím spoločníkom Nikolajom, ktorý tak chcel zakryť svoju účasť na tomto zámere.⁴⁹⁹

⁴⁸⁷ CDAHOU; f. 166, i. 1, i. j. 477; VHA, ZPH, š. 44, i. j. 500; Jánoštin, Ondrej: Spomienky na odvečenie NKVD do Sovietskeho zväzu. In: *Návraty* č. 1/1991 list Moniky Červeňovej zo 16. 9. 1996 vo vlastníctve autora

⁴⁸⁸ A MSNP, Z XII, S 94/82. Veliteľom oddielu Jermak bol Konstantín Kl'ukin.

⁴⁸⁹ Langer, J. – Mlynarčík, J., c. d., s. 72; CDAHOU; f. 166, i. 1, i. j. 477; VHA, ZPH, š. 44, i. j. 500; Jánoštin, Ondrej: Spomienky na odvečenie NKVD do Sovietskeho zväzu. In: *Návraty* č. 1/1991.

⁴⁹⁰ Lakota, Ján: Moje svedectvo o „Povstaní“. In: *Svedectvo* č. 1/2017, doplnené informáciami od Starohorčana Ivana Čillíka. Veliteľom oddielu Mstiteľ bol Semion Morozov.

⁴⁹¹ A MSNP, Z XII, S 257/63; VHA, OVDS, š. 13.

⁴⁹² VHA, OVDS, š. 13.

⁴⁹³ VHA, ZPH, i. j. 196.

⁴⁹⁴ A MSNP, f. XII, S 86/89.

⁴⁹⁵ VHA, ZPH, š. 16, i. j. 194.

⁴⁹⁶ Schuster, R., c. d., s. 230 – 239; A MSNP, Z XII, S 356/93; A MSNP, Z IV, č. 181/65; CDAHOU, f. 166, i. 2, i. j. 163.

⁴⁹⁷ Schuster, R., c. d., s. 224 – 225; A MSNP, Z XII, S 356/93.

⁴⁹⁸ VHA, OVDS, š. 13, s. 288.

⁴⁹⁹ VHA, ZPH, i. j. 194, i. j. 505; VHA, ZSP, ŠZX – 295; SNA, f. 203, š. 396; MO AO, D 63/1; CDAHOU, f. 110, i. 1, i. j. 1.

V noci zo 4. na 5. februára v osade Havrania v Zázrivej partizáni z oddielu Za rodinu (Za vlast') zavraždili A. Piklu. Podľa jedného prameňa pre odsudzovanie Schullerovej vraždy, podľa druhého preto, lebo odmietol zohnať kone pre partizánov na lúpežné účely. Okrem spomenutých osôb v Zázrivej partizáni v bližšie neurčenom čase, pred napadnutím snehu v roku 1944, zastrelili niekoľko mladíkov, ktorí sa vraj chceli pridať k partizánom, lebo ich pokladali za vyzvedačov. Na ochranu pred partizánskymi teroristami si Zázrivčania vytvorili domobranu v počte 180 mužov.⁵⁰⁰

Nasledujúci deň po zavraždení Piklu partizáni z oddielu Za rodinu zajali dvoch nemeckých vojakov ukrajinskej národnosti. Jedného z nich zastrelili, druhý sa stal ich členom.⁵⁰¹

Pravdepodobne 5. februára v Novej Lehote (pri Piešťanoch) Snežinskij dal usmrtiť roľníka M. Ábela a jeho dvoch synov, vraj pre snahu spojiť sa s nemeckým vojskom.⁵⁰²

Dňa 6. februára zomrel V. Kolár, obyvateľ kopaníc Agnušinovci vo Valaskej Belej, ktorého partizáni postrelili 4. februára pri ich vzájomnom boji o moc.⁵⁰³

Toho dňa v Novej Lehote Snežinskij dal zabiť príslušníka svojej jednotky J. Cikatricisa z neďalekých Velušoviec.⁵⁰⁴

Dňa 7. februára v Novej Lehote Snežinskij dal zabiť A. Jelena, zajatého vojaka nemeckej armády.⁵⁰⁵

Toho dňa v Prietrži (pri Senici) partizáni zajali a potom zastrelili príslušníkov POHG J. Míču a R. Popelára.⁵⁰⁶

Toho istého dňa v neďalekom Hradišti pod Vrátnom partizáni pri prepade zastrelili policajtov J. Vávru, V. Češku a ďalších dvoch zajali. Zajatcov potom vyzliekli a strelili do nich od chrbta. Jeden z nich, J. Gbec, to neprežil, druhý sa dodatočne prebral a zachránil.⁵⁰⁷

Pravdepodobne toho istého dňa v Novej Lehote Snežinskij dal zastreliť miestnu obyvateľku K. Ábelovú a jej dcéru, ktorú partizáni znásilnili. Dom tejto rodiny partizáni vylúpili a zapálili.⁵⁰⁸

Dňa 8. februára na laze Pištekovci vo Valaskej Belej z rozhodnutia veliteľov zväzku Ján Žizka jej členovia zastrelili I. Bagina a ďalších dvoch zajatých príslušníkov POHG z Ilavy, hoci sa nedopustili nijakého zločinu, ani sa nezúčastnili na protipartizánskych akciách. Štvrtému sa podarilo ujsť a zachrániť sa.⁵⁰⁹

Dňa 9. februára odbojár Žigmund Majerovič pri Čachticiach (pri Novom Meste nad Váhom) zastrelil príslušníka POHG Glucha, ktorý eskortoval jeho zaisteného brata, tiež odbojára.⁵¹⁰

⁵⁰⁰ Langer, J. – Mlynarčík, J., c. d., s. 72; Návraty č. 1/1991; listy Moniky Červeňovej z 25. 8. 1996 a 19. 9. 1996 vo vlastníctve autora; Huba, Peter- Karcol, Miroslav: Zázrivá. Dolný Kubín 2004, s. 27 – 28; CDAHOU, f. 166, i. 2, i. j. 477; Práca, 8. 6. 1991. Veliteľom oddielu Za rodinu bol Michail Saveliev.

⁵⁰¹ CDAHOU, f. 166, i. 2, i. j. 477.

⁵⁰² CDAHOU, f. 129, i. 1, s. 9; VHA, AZ 11; Informácia od miestnych obyvateľov. Dátum podľa náhrobného kameňa v Novej Lehote. Rímskokatolícka matrika v Starej Lehote udáva dátum úmrtia 8. februára.

⁵⁰³ SNA, š. 203, š. 396.

⁵⁰⁴ Petruš, Filip: Medzi Topoľčanmi a Novým Mestom nad Váhom (Protifašistický odboj v podhorských obciach Považského Inovca v bývalom Prašickom a Hrádockom obvode v rokoch 1939- 1945)- diplomová práca. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre 2016, s. 72

⁵⁰⁵ CDAHOU, f. 129, i. 1, s. 9; VHA, AZ 11, š. 7.

⁵⁰⁶ SNA, f. 203, š. 396.

⁵⁰⁷ SNA, f. 203, š. 396; SNA, f. 209, š. 770.

⁵⁰⁸ Bednár, Jaroslav: Střhanie masiek. In: Slovenské ozveny č. 21/1991; informácia od miestnych obyvateľov. Dátum úmrtia podľa náhrobného kameňa na cintoríne v Novej Lehote. Rímskokatolícka matrika v Starej Lehote udáva dátum úmrtia 8. februára.

⁵⁰⁹ SNA, f. 203, š. 396.

⁵¹⁰ ŠA v Bytči, pobočka Trenčín, f. OÚ Nové Mesto nad Váhom, š. 201; tiež VHA, KOS, i. j. 238, kronika Čachtíc.

Toho dňa pri Ľubietovej príslušníci 1. oddielu 3. partizánskeho pluku zajali a potom zastrelili nemeckého kapitána JUDr. Steinbucha, ktorý v občianskom živote bol právnym zástupcom mesta Stuttgart, a ďalších 3 zajatých nemeckých vojakov. Na odvetu nemeckí vojaci nariadili evakuáciu stoviek mužov z Ľubietovej a z blízkych Strelníkov a Povrazníka. Časť z nich sa dostala až do Nemecka, kde 3 – 5 z nich zahynuli.⁵¹¹

Asi toho dňa pri Čičmanoch partizáni zo zväzku Ján Žižka zastrelili pre údajné vyzvedačstvo I. Šestákovú z Jelšavy.⁵¹²

Asi 10. februára pri Čičmanoch partizáni zo zväzku Ján Žižka zastrelili takisto pre údajné vyzvedačstvo Židovku L. Bergerovú, pôvodcom z Rumunska.⁵¹³

Asi toho dňa pri Bystričke (pri Martine) príslušníci 2. Štefánikovej brigády zadržali a potom zastrelili dvoch Ukrajincov pochádzajúcich od Ľvova, I. Litzka a V. Hussaka, pre údajné vyzvedačstvo.⁵¹⁴

Dňa 11. februára zomrel v Žiline autodoprovca P. Mišún z Považskej Bystrice, ktorého predchádzajúci deň večer v Prečíne partizáni smrteľne postrelili, keď odtiaľ chcel odísť na svojom aute.⁵¹⁵

Toho dňa partizáni z brigády Boženko pri Novej Lehote pri Piešťanoch zavraždili krajčírka E. Igazu z Topoľčian, ktorý sa chcel k nim pridať.⁵¹⁶

Toho alebo nasledujúceho dňa nad Jasením (pri Brezne) na základe rozhodnutia partizánskeho súdu v zložení Cyril Kuchta, Jozef Letko a Jozef Lietavec partizáni zastrelili V. Fedora z Bajeroviec a J. Novotného z Jarovnic, lebo vraj boli vyzvedači.⁵¹⁷

Dňa 12. februára príslušníci zväzku Ján Žižka pri Čičmanoch zajali a obesili príslušníka HG.⁵¹⁸

Asi toho dňa partizáni, medzi ktorými bol Štefan Krištofik, v Turzovke olúpili príslušníka HG Š. Mudrika, odvliekli ho a pri osade Semeteš, ktorá patrí do Vysokiej nad Kysucou, ho zastrelili, lebo Krištofika nazval zlodejom.⁵¹⁹

Dňa 14. februára v Kovarciach (pri Topoľčanoch) partizáni olúpili, zbili a potom zastrelili správcu Štátneho domova vojenských invalidov R. Vaculíka, miestneho veliteľa HG, a tiež odcudzili zásoby tohto domova.⁵²⁰

Toho dňa pri Ľutove (pri Bánovciach nad Bebravou)⁵²¹ partizáni zastrelili 9 Židov, ktorí sa tu skrývali. Motívom bola lúpež.⁵²²

Dňa 15. februára príslušníci oddielu Pobeďa z brigády Za oslobodenie Slovanov pre údajnú spoluprácu s Nemcami zastrelili pri Vyšnej Revúcej (pri Ružomberku) lesného robotníka M. Blchu z tejto dediny.⁵²³ V tomto období pri Nižnej Revúcej zastrelili príslušníka nemeckej armády pochádzajúceho z Ukrajiny J. Stabrína.⁵²⁴

⁵¹¹ VHA, f. DS, š. 1; VHA, ZPH, i. j. 414; VHA, KOS, i. j. 203; tiež SNA, Z, š. 18; Veliteľom tohto oddielu bol Ladislav Drinocký.

⁵¹² MO AO, D 61; VHA, ZPH, i. j. 196 a i. j. 505.

⁵¹³ MO AO, D 61; VHA, ZPH, i. j. 196.

⁵¹⁴ CDAHOU, f. 122, i. 1, i. j. 1; A MSNP, Z XII, S 108/65; VHA, ZPH, š. 41, i. j. 474.

⁵¹⁵ SNA, f. 209, š. 760 a š. 770; SNA, f. 604, š. 54.

⁵¹⁶ Informácia od historika Martina Lacka; matrika Hrádku.

⁵¹⁷ AM SNP, f. XII, S 95/88; CDAHOU, f. 160, o. 1, i. j. 1.

⁵¹⁸ VHA, ZPH, š. 16, i. j. 194 a š. 39, i. j. 452.

⁵¹⁹ SNA, f. 203, š. 396; A ÚPN, f. A 7, i. j. 41. Podľa matriky Turzovky bol Mudrik zavraždený v tento deň, podľa policajnej správy 18. februára.

⁵²⁰ SNA, f. 203, s. 139; SNA, f. 209, š. 763; Výčiny banditov. In: Gardista, 10. 3. 1945; tiež SNA, Z, š. 16.

⁵²¹ Stanislav, J., c. d., s. 139. Autor tu ako vinníkov uvádza príslušníkov nemeckej jednotky.

⁵²² Informácia podľa miestnych obyvateľov, podľa ktorých sa v čase vraždy nemecké jednotky v tejto oblasti nenachádzali.

⁵²³ MO AO, D 29; matričná kniha Liptovské Revúce; CDAHOU, f. 130, i. 1, i. j. 321.

⁵²⁴ CDAHOU, f. 130, i. 1, i. j. 321.

Toho dňa v Novej Lehote (pri Piešťanoch) partizáni z brigády Boženko zastrelili vysokoškolačka K. Škrek a z Topoľčan, ktorý sa chcel k nim pridať.⁵²⁵

V noci z 15. na 16. februára medzi Petrovou Vsou a Holíčom partizáni z Kozlovovho družstva oddielu Repta 2. Stalinovej brigády zastrelili a potom olúpili príslušníka finančnej stráže J. Hráneka, lebo vraj na nich vytiahol zbraň. V skutočnosti bol zastrelený zozadu.⁵²⁶

Dňa 16. februára pri Kamennej Porube (pri Rajci) partizáni z brigády Suvorov zabili 4 svojich druhov, ktorí najskôr z nej odišli a potom sa do nej opäť chceli vrátiť.⁵²⁷

Dňa 17. februára pri oprave trate poškodenej partizánmi oddielu Rodina (Vlast') pri Ochodnici (pri Kysuckom Novom Meste) nimi položená časovaná bomba zabila robotníkov B. Adámecka a J. Pijáka.⁵²⁸

Toho dňa v osade Vrchrieka (pri Čadci), patriacej do Dlhého Poľa, partizáni z oddielu pozostávajúceho zo sovietskych občanov zastrelili 4 partizánov z oddielu Rodina (Vlast'), pozostávajúceho zo slovenských občanov, medzi ktorými boli M. Palubiak z Dlhého Poľa a J. Polka z Turzovky. Vraj preto, lebo Palubiak patril k skupine, ktorá kradla a lúpila.⁵²⁹

Toho dňa v Novej Lehote (pri Piešťanoch) dal Snežinskij zastreliť násilne zmobilizovaných partizánov J. Krajča z miestnej kopanice Dolina a J. Janíka z Tesárov za zbehnutie, keď nemeckí vojaci prepadli ich jednotku v Prochote.⁵³⁰

Okrem spomenutých prípadov dal Snežinskij v Novej Lehote alebo na iných miestach zavraždiť aj mnohé iné osoby, pri ktorých nie sú známe dátumy úmrtí. Celkový počet jeho obetí mohol dosiahnuť 100 osôb.⁵³¹

Toho dňa pri Ostrom Grúni v miestnej časti na Surovinách (pri Žarnovici) partizáni, pravdepodobne z oddielu Vorošilov, zavraždili miestneho obyvateľa J. Kamodiho. Zo záznamu v matrike nie je jasné, či ide o otca alebo syna. Podľa miestnych obyvateľov najskôr zavraždili syna, ktorý bol partizánom, a potom jeho otca. Sú viaceré verzie o príčine vražd.⁵³²

Toho dňa pri Lovčici-Trubíne (pri Žiari nad Hronom) príslušníci oddielu Thälmann z brigády Stalin zajali a pri Prestavlkoch zastrelili 2 nemeckých vojakov. Nasledujúceho dňa nemeckí vojaci podnikli trestnú výpravu, pri ktorej zabili dvoch miestnych obyvateľov, ktorých príbuzní boli partizánmi. Väčším represáliám zamedzil zástupca tamojšieho katolíckeho farára Povala M. Kršiak. Už predtým, 23. decembra, v rámci odvety za jedného zabitého a jedného zraneného nemeckého vojaka pri Trubíne partizánmi z brigády Stalin, nemecké orgány pri Hornom Turčeku zastrelili 6 Trubínčanov, ktorých podozrievali z podpory partizánov. Dňa 12. februára Nemci mienili zastreliť ďalších 11 Trubínčanov, ako odvetu za ďalší partizánsky útok, od čoho ich odhovoral J. Jakubík zo Žiaru nad Hronom.⁵³³

Asi 19. februára pri Bacúchu (pri Brezne) partizáni zastrelili F. Holého pre údajné vyzvedačstvo.⁵³⁴

⁵²⁵ Informácia od historika Martina Lacka; matrika v Hrádku.

⁵²⁶ ŠA v Bratislave, f. ŽB III prez., s. 68, ŠA v Bratislave, f. ŠZ v Bratislave, č. 724/1945; Halaj, D., c. d., s. 79 – 80.

⁵²⁷ Osika, Š.: Tragické udalosti v Rajeckej doline v rokoch 1944 – 1945, rukopis; Kavecký, Michal: Nie je dôvod oslavovať povstanie. In: Bielik, P. – Mulík, P., c. d. s. 103.

⁵²⁸ SNA, f. 203, š. 396; Syrný, Marek – Uhrin, Marek: Situačné hlásenia okresných náčelníkov. Turany 2012, s. 188.

⁵²⁹ SNA, f. 203, š. 396; SNA, f. 604, š. 54; SNA, f. ŠÚVP, š. 66; tiež MO AO, D 84.

⁵³⁰ CDAHOU, f. 129, i. 1, i. j. 9; VHA, AZ 11, š. 7; Rímskokatolícka matrika v Starej Lehote; úmrtná matrika bývalého matričného obvodu Hrádok (1. 1. 1923 – 31. 12. 1949); informácie od miestnych obyvateľov.

⁵³¹ VHA, AZ 11, š. 7; Lacko, Martin: Partizánska brigáda podplukovníka Anatolija Snežinského a jej činnosť v oblasti Považského Inovca (1944- 1945). In: Historický časopis č. 1/2003, s. 94.

⁵³² Kronika Ostrého Grúňa, s. 33; Dátum smrti podľa Rímskokatolíckej matriky v Kľaku.

⁵³³ VHA, ZPH, i. j. 87 a i. j. 129; SNA, f. 209, š. 756 a Z, š. 18; VHA, KOS, i. j. 220; AM SNP, Z XII, S 83/86; Schmotzer, M., c. d., s. 105; tiež Syrný, M. – Uhrin, M., s. 193; A ÚPN, f. VIT 02, i. j. 4.

⁵³⁴ VHA, OVDS, š. 31.

Dňa 20. februára o 20. hodine pri Poluvsí (pri Žiline) partizáni z bezprostrednej blízkosti strieľali na sanitku Slovenského Červeného kríža, viditeľne spredu i zozadu označenú svietiacim červeným krížom. Pritom zasiahli nádrž auta, ktoré začalo horieť. Jeho vodič, R. Galdoň z Gelnice, v aute zhorel.⁵³⁵

Dňa 21. februára v Gbeloch (pri Senici) partizáni z Kozlovovho družstva oddielu Repta 2. Stalinovej brigády zavraždili 70-ročného roľníka J. Žideka, keď pred nimi bránil svoju manželku, lebo vraj spolupracovala s Nemcami. Podľa inej verzie to bola pomsta za to, že im predtým odmietol dať jedlo, označiac ich za vagabundov.⁵³⁶

Dňa 24. februára pri Bošácej (pri Novom Meste nad Váhom), pri kopanici Horné Kameničné, príslušníci 2. Stalinovej brigády pre neoprávnené podozrenie zo spolupráce s nemeckým vojskom mučili a zavraždili zástupcu starostu, notára Š. Kukuču.⁵³⁷

Toho dňa v noci v Diviakoch nad Nitricou (pri Prievidzi) partizáni zastrelili šoféra B. Grambličku, keď sa po svadbe sťahoval nákladným autom do rodnej Valaskej Belej, lebo si mysleli, že auto patrí Nemcom.⁵³⁸

Dňa 25. februára nad Zavadou (pri Bánovciach nad Bebravou) príslušníci 9. práporu zväzku Ján Žižka zajali a zastrelili nemeckého vojaka.⁵³⁹

Dňa 26. februára z Poluvsia partizáni z brigády Suvorov odvliekli a Pri Stránskom (pri Žiline) zavraždili lesníka P. Šmeka (tiež Szmeka) a jeho syna Rudolfa,⁵⁴⁰ pretože musel nemeckej jednotke ukázať cestu k hájovni, v ktorej boli partizáni.

V noci z 26. na 27. februára z Krnče (pri Topoľčanoch) partizáni odvliekli roľníkov G. Paulena a A. Štrajchera. Neskôr boli obaja nájdení zavraždení.⁵⁴¹

Dňa 27. februára pri Dúbrave (pri Liptovskom Mikuláši) partizáni, medzi ktorými mal byť jeden Dúbravčan, zavraždili a olúpili 7 Židov, ktorí sa tu skrývali, napr. lekára M. Goldbergera z Dúbravy, ktorý bol aj predsedom ilegálneho výboru KSS v Liptovskom Mikuláši. Podozrievali ho zo spolupráce s gestapom.⁵⁴²

Toho dňa pri Bystričke (pri Martine) príslušníci 2. Štefánikovej brigády zastrelili svojho druha F. Šiša pre údajné vyzvedačstvo.⁵⁴³

Toho dňa v osade Cetuna patriacej do Bziniec pod Javorinou (pri Novom Meste nad Váhom) počas boja s nemeckými vojakmi zastrelený zozadu z radov vlastných mužov veliteľ partizánskeho oddielu Hurban M. Uher.⁵⁴⁴

Dňa 28. februára v Račkovej doline v blízkosti horárne pri Pribyline (pri Liptovskom Hrádku) veliteľ 1. Štefánikovej brigády dal zastreliť asi 28 maďarských vojakov, ktorí prešli k partizánom. Medzi nimi bol K. Tóth z Nededu.⁵⁴⁵

⁵³⁵ Osika Štefan: Tragické udalosti v Rajeckej doline v rokoch 1944 – 1945, rukopis; ŠA v Bytči, pobočka Žilina, f. OÚ Žilina; ŠA Bytča, inventár f. SZ v Trenčíne, č. 537/1945.

⁵³⁶ ŠA v Bratislave, f. SZ v Bratislave, č. 919/1945; f. ŽB II prez., š. 68; SNA, f. 203, š. 396; SNA, f. 209, š. 770.

⁵³⁷ SNA, f. 203, š. 396; Smena na nedeľu, 29. 3. 1991; list J. Kukuču z 28. 11. 1993 vo vlastníctve autora.

⁵³⁸ SNA, f. ŠÚVP, š. 26; SNA, f. 203, š. 396.

⁵³⁹ VHA, ZPH, i. j. 194.

⁵⁴⁰ SNA, f. 203, š. 396; Osika Štefan: Tragické udalosti v Rajeckej doline v rokoch 1944 – 1945, rukopis. Veliteľom tejto brigády bol Dmitrij Rezuto.

⁵⁴¹ SNA, f. 203, š. 396.

⁵⁴² AMV, f. A 2/1, i. j. 39.

⁵⁴³ CDAHOU, f. 122, i. 1, i. j. 1; VHA, ZPH, š. 41, i. j. 474.

⁵⁴⁴ Bzdúšek, Ján - Baran, Juraj: Spomienky na Slovenské národné povstanie v Podbradlianskom kraji. Brezová pod Bradlom 1995, s. 55 – 56.

⁵⁴⁵ Čatloš, Dušan: Postrieľanie maďarských zajatcov partizánmi P. A. Veličku. In: Kultúra č. 17/2010. Tiež list príbuzného zavraždeného K. Tótha, J. K., z 24. 10. 1996 vo vlastníctve autora. Podľa neho k udalosti došlo 1. 1. 1945. Vzhľadom na to, že podľa článku v Kultúre to stalo v čase, keď už sovietski vojaci prenikli na horný Liptov, tento dátum možno pokladať za spoľahlivejší.

Dňa 1. marca na kopaniciach Hlavina a Mikulci (pri Starej Turej) zavraždili partizáni pre údajné udavačstvo J. Jansa a M. Gregorovú.⁵⁴⁶

Toho dňa v Zlatne (pri Zlatých Moravciach) partizáni, pravdepodobne z oddielu Plameň, zastrelili roznášača mlieka z neďalekých Mankoviec K. Sarku a jeho syna. V tom istom čase aj v neďalekých Mankovciach zastrelili priekupníka s vajcami Jokela (Jochela) zo Zlatých Moraviec a v bližšie neuvedenom čase ženu zo Zlatna, pohlavne chorú partizánku, a asi 24 zajatých nemeckých vojakov z Rakúska.⁵⁴⁷

Dňa 3. alebo 4. marca na Predvrícku pri Kláštore pod Znievom (pri Turčianskych Tepliciach) veliteľ oddielu Slovan 2. slovenskej Štefánikovej partizánskej brigády Bohuš Majzlík dal zastreliť roľníka J. Bakalu, predstaviteľa miestnej pobočky Nemeckej strany, lebo vraj zrádza.⁵⁴⁸

Dňa 6. marca príslušníci novobanského oddielu na Kajlovke pri Hrabičove (pri Novej Bani) zajali a zastrelili 2 Nemcov.⁵⁴⁹

Dňa 9. marca príslušníci 10. práporu zväzku Ján Žižka v Necpaloch (pri Turčianskych Tepliciach) zajali inšpektora zákopových prác pre nemecké vojsko P. Zagorodnikova, maďarského dôstojníka J. Szabu so sluhom J. Kissom a potom ich zastrelili.⁵⁵⁰

Toho dňa pri Blatnici, resp. Ďanovej (pri Turčianskych Tepliciach) partizáni zajali 3 nemeckých vojakov, potom ich odvliekli do Gaderskej doliny, kde ich zastrelili.⁵⁵¹

Toho dňa v Dlhom Poli (pri Žiline) partizáni zastrelili troch zajatých nemeckých vojakov.⁵⁵²

Toho dňa z Veľkých Uherciec (pri Partizánskom) partizáni odvliekli tamojšieho riaditeľa školy L. Mutha a pri blízkom Kolačne ho zastrelili.⁵⁵³

Dňa 9. alebo 10. marca pri Dlhej nad Kysucou (pri Čadci) sa 3 neozbrojení nemeckí vojaci-zbehovia stretli s partizánmi, ktorí ich zastrelili.⁵⁵⁴

Dňa 11. marca na kopaniciach U Škulov, patriacich do Lubiny (pri Novom Meste nad Váhom), partizáni zastrelili lesníka J. Dúbravu s manželkou, ktorá bola vo vysokom stupni tehotenstva, pretože pokutoval ľudí, ktorí si brali drevo z cudzieho lesa.⁵⁵⁵

Dňa 12. marca v Hornej Lehote (pri Dolnom Kubíne) člen oddielu Signál zavraždil svojho suseda, mlynára Š. Macáka, jeho manželku, aj ich osvojeného 4-ročného syna.⁵⁵⁶

Pravdepodobne toho dňa v noci partizáni zavraždili roľníka I. Tomu z Malej Lehoty (pri Žarnovici).⁵⁵⁷ Niekedy sa uvádza, že bol z Veľkého Poľa, lebo bol z lazu, ktorý sa nachádza na rozhraní chotárov oboch dedín.

⁵⁴⁶ SNA, f. 203, š. 396; ŠA v Bytči, pobočka Trenčín, f. OÚ Nové Mesto nad Váhom, š. 202. Veliteľom toho práporu bol Vladimír Žalman.

⁵⁴⁷ Mihálik, Pavel: Povstanie pod Tríbečským pohorím. In: Svedectvo č. 8/2002; Martinka, Karol: ... a potom nastalo obdobie temna. In: Svedectvo č. 11/2002; tiež písomná výpoveď K. Martinku z 27. 8. 2002 vo vlastníctve autora; informácia od osoby pochádzajúcej z tejto oblasti.

⁵⁴⁸ VHA, ZPH, i. j. 484; VHA, ZSP, ŠZX – 171; CDAHOU, f. 119, i. 1, i. j. 3; matrika Kláštora pod Znievom. Majzlík bol vyznamenaný Radom SNP II. triedy.

⁵⁴⁹ VHA, ZPH, š. 15, i. j. 179.

⁵⁵⁰ VHA, ZPH, i. j. 196, i. j. 199 a i. j. 505; MO AO, D 61; VHA, KOS, i. j. 230; SNA, f. 203; š. 396; SNA, f. 209, š. 763.

⁵⁵¹ VHA, KOS, i. j. 230; MO AO, D 61; SNA, f. 203, š. 396; SNA, f. 209, š. 773; VHA, ZPH, i. j. 199a – tu je uvedený dátum 6. marec a i. j. 474 – tu je uvedený dátum 20. marec.

⁵⁵² SNA, f. 203, š. 396.

⁵⁵³ SNA, f. 203, š. 396.

⁵⁵⁴ ŠA Bytča, f. Trenčianska župa II.- prezídium, č. 1945/IV/4/Ča/771; SNA, f. 203, s. 39; SNA, f. 209, š. 750.

⁵⁵⁵ SNA, f. 203, š. 396; ŠA v Bytči, pobočka Trenčín, f. OÚ Nové Mesto nad Váhom, š. 198; tiež VHA, KOS, i. j. 238; informácia od miestneho obyvateľa.

⁵⁵⁶ Langer, J. – Mlynarčík, J., c. d., s. 94; informácia od miestnych obyvateľov.

⁵⁵⁷ SNA, f. ŠÚVP, š. 91; MO AO, D 58 – tu je uvedený dátum 8. marec.

V ten deň z Malej Lehoty partizáni odvliekli a zavraždili jej obyvateľa B. Pacalaja.⁵⁵⁸
Toho dňa pri Selci (pri Trenčíne) bol nájdený partizán K. Blaško, ktorého krátko predtým zastrelili z neznámeho dôvodu jeho druhovia.⁵⁵⁹

13. alebo 15. marca istý partizán zastrelil pri Liptovskej Lúžnej jej obyvateľa V. Turoňa.⁵⁶⁰

Dňa 14. marca pri Vršateckom Podhradí (pri Ilave) príslušníci 2. Stalinovej brigády zajali nemeckého dôstojníka a vojaka a zastrelili ich pri blízkom Krivokláte.⁵⁶¹

Toho dňa pri Oponiciach (pri Nitre) partizáni z oddielu Narodnyj mstitel' (Ľudový pomstiteľ) zastrelili 3 civilistov, ktorí cestovali osobným autom a mali v ňom zbrane.⁵⁶²

Dňa 15. alebo 16. marca pri Kalamenoch (pri Ružomberku) sovietsky veliteľ partizánskej skupiny zastrelil učňa J. L. Blchu z Bobrovca, lebo mu odmietol dať svoje topánky.⁵⁶³

Dňa 16. marca v osade Matejovec (pri Myjave) partizáni z oddielu Hurban zastrelili 2 nemeckých dôstojníkov, ktorých zajali v predchádzajúci deň na Hrašnom vrchu.⁵⁶⁴

Dňa 18. marca v miestnej časti Rúbaň pri Valči (pri Martine) príslušníci 2. slovenskej Štefánikovej partizánskej brigády zastrelili miestneho obyvateľa A. Štiffela (Štiffeľa), asi pre podozrenie so spolupráce s nemeckými jednotkami.⁵⁶⁵ V tejto časti partizáni zastrelili viac osôb v rôznom čase.

Dňa 19. marca vo Valaskej Belej (pri Prievidzi) partizáni zastrelili poľnohospodárskeho robotníka J. Mištinu pred jeho domom, lebo ho podozrievali, že ich zrádza. Z toho istého dôvodu v neznámom čase zastrelili aj tamojšieho obyvateľa Poláka.⁵⁶⁶

Toho dňa pri Liptovskej Osade príslušníci oddielu Pobeda (Vít'azstvo) z brigády Za slobodu Slovanov zastrelili pre údajné vyzvedačstvo J. Kajlíka.⁵⁶⁷

Dňa 21. marca v Polome (pri Žiline) partizáni olúpili a zastrelili K. Fischera.⁵⁶⁸

25. marca partizáni, pravdepodobne z oddielu Štefánik 1. Stalinovej brigády, pri Modre zajali a zabili nemeckého vojaka.⁵⁶⁹

Dňa 26. marca v Divine (pri Žiline) partizáni z oddielu Za rodinu (Za vlast') po predchádzajúcom lúpení zabili krčmára J. Čuraja.⁵⁷⁰

Dňa 27. marca v osade Nozdrovce, patriacej do Košece (pri Ilave), partizáni bez výzvy na zastavenie začali strieľať do civilného nákladného auta, vezúceho náklad do továrne a robotníkov. Prítom zastrelili vodiča F. Fischera z Popradu.⁵⁷¹

Toho dňa príslušníci partizánskeho oddielu Za ideál zastrelili v Myjave údajných udavačov S. Púlla a Ľ. Malíka.⁵⁷²

⁵⁵⁸ Informácia od miestneho obyvateľa Jána Debnára.

⁵⁵⁹ Babičová, Katarína a kol.: *Selec: Obraz mnohých generácií*. 2019, s. 113; Petruš, Filip: *V boji za slobodu*. In: Fedorov, Martin- Grešner, Lukáč- Hábl, Vlastimil: *Selec*. Martin 2019, s. 113.

⁵⁶⁰ Štátny archív Liptovský Mikuláš, fond Okresný národný výbor Ružomberok, č. 2038/45 prez. a 391/46 prez.

⁵⁶¹ SNA, f. 203, š. 396; MO AO, D 38; ŠA v Bytči, pobočka Považská Bystrica, fond OÚ Púchov, š. 58, č. 58/1946 prez.; tiež VHA, KOS, i. j. 247.

⁵⁶² SNA, f. 209, š. 763; tiež CDAHOU, f. 130, i. 1, i. j. 326. Jej veliteľom bol V. Maximov.

⁵⁶³ VHA, KOS, i. j. 226; VHA, Petráš, J., c. d.; *Svedectvo*, 6/1998. Tu je meno uvedené len inciálkami.

⁵⁶⁴ M. R. Tomašuľa, c. d., s. 77; VHA, ZPH, i. j. 456 a i. j. 464.

⁵⁶⁵ List Ľ. B. z 12. 1. 1994 vo vlastníctve autora; tiež Kozák, Jaroslav – Lacko, Richard: *Valča 1252 – 2002*. Martin 2002. s. 17; rímskokatolícka matrika vo Valči. Veliteľom tejto brigády bol Konstantin Popov.

⁵⁶⁶ SNA, f. ŠÚVP, š. 60.

⁵⁶⁷ CDAHOU, f. 130, i. 1, i. j. 32; AM SNP, f. IV, i. j. 71/66.

⁵⁶⁸ ŠA v Bytči, pobočka Žilina, f. OÚ Žilina, š. 177.

⁵⁶⁹ ŠA v Bratislave, f. ŠZ v Bratislave, č. 1 950/1945.

⁵⁷⁰ ŠA v Bytči, pobočka Žilina, f. OÚ Žilina š. 177; *Práca*, 8. 6. 1991.

⁵⁷¹ SNA, f. 203, š. 396.

⁵⁷² VHA, ZPH, š. 14, i. j. 175; Krištofik, J.: „Javorinu Nemci nikdy nedostanú!“, s. 161. Veliteľom toho oddielu bol Štefan Čúvala.

Dňa 28. alebo 29. marca v Hloží (pri Ladcoch) partizáni zajali a potom zastrelili 3 maďarských vojakov.⁵⁷³

Dňa 29. marca z kopianí Korchani u Hura, patriacich do Rakovej (pri Čadci), partizáni odvliekli a potom zavraždili roľníka Š. Zakopčanika, ktorý si pred nimi bránil majetok.⁵⁷⁴

Pravdepodobne v ten deň pri Kamennej Porube veliteľ 2. slovenskej Štefánikovej partizánskej brigády Konstantin Popov dal obesť hájnika P. Fraštiu z Rajca pre podozrenie zo spolupráce s Nemcami.⁵⁷⁵

Koncom marca pri Skýcove partizánmi po bitke bol zavraždený učiteľ J. Pecho z blízkych Chyzeroviec, keď sa vracal domov. Príčinou vraždy bol kožený kabát, o ktorý ho olúpili.⁵⁷⁶

Dňa 1. apríla pri Ladcoch partizáni zo skupiny Železniak zajali a potom zastrelili 2 nemeckých dôstojníkov. Na odvetu Nemci 16. apríla zastrelili 19 miestnych obyvateľov obce Ladce a vypálili 27 domov.⁵⁷⁷

Pravdepodobne 2. apríla partizáni z 10. práporu zväzku Ján Žižka zajali 5 nemeckých vojakov, ktorí mali preskúmať ústupovú cestu pre nemecké vojsko. Na príkaz veliteľa Imricha Müllera a komisára Vladimíra Sedlára ich potom sovietski príslušníci tohto práporu zastrelili nad cintorínom v Kšínnej (pri Bánovciach nad Bebravou).⁵⁷⁸ Podľa iného prameňa boli 4 obeť a boli zavraždené 4. apríla.⁵⁷⁹

Pred prechodom frontu, ku ktorému došlo v Bzinciach pod Javorinou (pri Novom Meste nad Váhom) 8. apríla, v lese Javorina a v okolí partizáni zastrelili nemeckých vojakov, ktorí sa im dali zajať bez boja. Pravdepodobne to boli tí, ktorí boli zajatí v osade Vrzávka oddielom Alexandra (Jozefa) Staneka z 2. Stalinovej brigády, ktorý pozostával z obyvateľov tamojších obcí. Podľa jedného prameňa ich bolo do 30, podľa iného, pravdepodobne presnejšieho, 42.⁵⁸⁰

Tiež v tom čase pred prechodom frontu pri blízkej Lubine partizáni pre údajné udavačstvo mučili a zavraždili tamojšieho lesníka C. Kušnierika.⁵⁸¹

Dňa 2. apríla podľa jednej správy alebo 5. apríla podľa inej správy toho istého oddielu Samo partizáni z tohto oddielu zajali pri Blatnici (pri Martine) a potom zastrelili dvoch nemeckých vojakov.⁵⁸²

Dňa 4. apríla z kopianí v Moravskom Lieskovom (pri Novom Meste nad Váhom) partizáni olúpili rodinu roľníka Š. Dedíka. Potom ho s tromi synmi odvliekli a jeho a dvoch synov zavraždili. Jednému synovi sa podarilo ujsť.⁵⁸³

⁵⁷³ List L. Kvasničku z 10. 3. 2002 vo vlastníctve autora; tiež SNA, f. 203, š. 396 – tu sa uvádza len zastrelenie vojakov bez ich predchádzajúceho zajatia.

⁵⁷⁴ ŠA v Bytči, f. SZ v Trenčíne, i. j. 54, č. 1134/1945

⁵⁷⁵ ŠA v Bytči, f. SZ v Trenčíne, č. 922/1945; Pravda, 28. 8. 1996; VHA, KOS, i. j. 248, Rajecká dolina; Kavecký, Michal: Nie je dôvod oslavovať povstanie. In: Bielik, P. – Mulík, P., c. d., s. 103; AM SNP, Z IV, š. 11a, i. j. 202/65 – tu sa udáva dátum 24. marca; Osika, Š., rukopis.

⁵⁷⁶ Aj takto sa partizánilo. In: Svedectvo č. 11/2020, s. 8, doplnené informáciami od krstného syna zavraždeného, Ľubomíra Sýkoru, autorovi.

⁵⁷⁷ Kvasnička, Ladislav: „Rež a rúbaj do krve...? In: Slovenský denník, 24. 9. 1992; list L. Kvasničku z 10. 3. 2002 vo vlastníctve autora; A MSNP, Z XII, S 38/89. Veliteľom tohto oddielu bol A. Ždanov.

⁵⁷⁸ AM SNP, Z IV., š. 14a, i. j. A 70/88. Müller bol vyznamenaný Čs. vojnovým krížom 1939 a Radom SNP I. tr.

⁵⁷⁹ VHA, ZPH, i. j. 194 a 452.

⁵⁸⁰ SNA, f. NS, Tnľud 6/46, kinofilm 895. Bednár, Jaroslav: Sťahanie masiek. In: Slovenské ozveny č. 21/1991; tiež CDAHOU, f. 115, i. 1, i. j. 2 – tu sa udáva 35 zajatých vojakov.

⁵⁸¹ Krištofik J. c. d., s. 178 – 179.

⁵⁸² CDAHOU, f. 122, i. 1, i. j. 1; tiež Príspevky k dejinám Slovenského národného povstania v Turci, s. 196 – tu je uvedené len zajatie týchto vojakov. Veliteľom tohto oddielu bol Samuel Bibza.

⁵⁸³ ŠA v Bratislave, f. Ľudové súdy v Bratislavskom kraji, okres Nové Mesto nad Váhom, č. 124/1945; SNA, f. 203, š. 396; Slovenské ozveny č. 21/1991.

Toho dňa partizáni z oddielu Vpřed pri Zliechove (pri Považskej Bystrici) zastrelili dvoch zajatých nemeckých vojakov.⁵⁸⁴

Dňa 5. apríla 1945 pri Harvelke (pri Čadci) partizáni odvliekli a zavraždili miestneho manipulanta s drevom R. Prievozníka, ktorý verejne vyhlasoval, že po prechode frontu zverejní ich lúpenie.⁵⁸⁵

Dňa 10. apríla vo Vrchteplej (pri Považskej Bystrici) 2. slovenská Štefánikova partizánska brigáda zajala bez boja jednotku POHG, ustupujúcu z Kremnice. Jej 4 veliteľov sa partizáni rozhodli zastreliť. Zavraždení boli len 3, pretože jeden z nich bol len postrelený a prežil.⁵⁸⁶

Dňa 11. apríla v Súľove (pri Bytči) partizáni z tejto jednotky zajali a zastrelili nemeckého vojaka.⁵⁸⁷

Dňa 13. apríla v Červenom Kameni (pri Ilave) príslušníci 2. Stalinovej brigády v hostinci zajali a potom zastrelili 2 – 4 nemeckých vojakov.⁵⁸⁸

Dňa 17. alebo 18. apríla pri Štiavniku (pri Považskej Bystrici) partizáni z 2. slovenskej Štefánikovej brigády zajali jednotku maďarských vojakov. Jej 3 – 4 dôstojníkov potom zastrelili.⁵⁸⁹

V tomto období pri Vrtižeri (pri Považskej Bystrici) skupina partizánov pod velením Micháleka zajala dvoch nemeckých vojakov, ktorých potom zastrelila, lebo vraj jeden z nich sa dopustil vojnového zločinu.⁵⁹⁰

Dňa 25. apríla v Ochodnici (pri Kysuckom Novom Meste) partizáni z oddielu Sloboda olúpili a zabili starostu G. Baltiara, keď v noci strážil dedinu pred ich lúpežným prepadom.⁵⁹¹

Dňa 27. apríla v noci vtrhla do domu robotníka V. Prekopa v Sedmerovciach (pri Ilave) skupina partizánov. Pod zámienkou, aby im ukázal cestu, ho donútili, aby išiel s nimi. Pri neďalekom Krivokláte ho olúpili o šaty a zavraždili.⁵⁹²

V noci z 30. apríla na 1. mája pri Papradne (pri Považskej Bystrici) partizáni zajali a potom zavraždili 4 ustupujúcich nemeckých vojakov.⁵⁹³ Sú to posledné známe obeť odboja v prvej Slovenskej republike.

Podľa doterajšieho výskumu celkový počet obetí odbojárov bol okolo 2 000. Väčšina z nich boli občania Slovenska. Spomedzi nich to boli zväčša civilisti nemeckej národnosti. Často boli zavraždení z národnostnej nenávisťi, len preto, lebo boli Nemci. Na rozdiel od odbojárov predstavitelia prvej Slovenskej republiky nedali nikoho zavraždiť pre jeho národnosť. Preto tvrdenie, že povstanie bolo proti rasizmu, nemôže byť pravdivé.

Ďalšou najpočetnejšou skupinou obetí boli zajatci z nemeckého a maďarského vojska. Pritom často, a pri maďarskom vojsku snáď vo všetkých prípadoch, sa títo vojaci vzdali bez

⁵⁸⁴ AM SNP, Z XII, S. 68/85.

⁵⁸⁵ List V. P. z 4. 8. 2000 vo vlastníctve autora.

⁵⁸⁶ SNA, f. NS, Tnľud, kinofilm 926; tiež Príspevky k dejinám Slovenského národného povstania v Turci, s. 203; AM SNP, Z IV, i. j., A 77/75. Veliteľom tejto brigády bol Konstantin Popov, nositeľ vyznamenania Čs. vojnový kríž 1939, Rad SNP I. tr., čestný občan Žiliny, Martina atď.

⁵⁸⁷ CDAHOU, f. 166, i. 3, i. j. 78.

⁵⁸⁸ VHA, KOS, i. j. 217; MO AO, D 38.

⁵⁸⁹ A ÚPN, f. A/11 i. j. 68; CDAHOU, f. 166, i. 3, i. j. 78; tiež Príspevky k dejinám Slovenského národného povstania v Turci, s. 204.

⁵⁹⁰ VHA, KOS, i. j. 244; VHA, ZPH, i. j. 75 a 452; AM SNP, Z XII, S 285/64; CDAHOU, f. 111, i.1, i. j. 1 – jednotlivé pramene udávajú dátumy 12. marec, 12. apríl, 13. apríl a 20. apríl.

⁵⁹¹ ŠA v Bytči, f. ŠZ v Trenčine, i. j. 54, č. 1136/1945; SNA, Z, š. 24; MO AO, D 34; VHA, ZSP, 260; VHA, ZPH, š. 7, i. j. 75; A MSNP, Z XII, S 6/76; matrika Ochodnice. Veliteľom toho oddielu bol Charam Čačujev.

⁵⁹² List A. Prekopa z 18. 4. 1997 vo vlastníctve autora; VHA, KOS, i. j. 217.

⁵⁹³ Kňazko, Marian: Ohne na horách alebo kone sa môžu strieľať. In: Zmena, 35. týždeň z v r. 1994; informácia od autora príslušného článku.

boja. Menej obetí bolo v iných skupinách, ako napríklad civilisti slovenskej národnosti, civilisti z Ukrajiny, ktorí utekli pred komunistickou vládou, alebo samotní partizáni, ktorí sa vraždili medzi sebou atď.

Partizáni pravdepodobne zabili viac ľudí terorom ako v boji, čím určili povahu svojej činnosti. Po vojne nikto z odbojárův nebol za tieto zločiny potrestaný a doteraz tieto zločiny neodsúdili ani slovenskí politici.

Aj keď prevažná väčšina účastníkov povstania sa vražd nedopustila, s povstaním, a tým aj s jeho hodnotením, sú tieto vraždy neoddeliteľne spojené.

Použité skratky

ZPH - Zbierka partizánske hnutie

f. - fond

i. - inventár

i.j. - inventárna jednotka

NA - Národní archiv

A MSNP - Archiv Múzea Slovenského národného povstania

SNA - Slovenský národní archiv

š. - škatuľa

ABS - Archiv bezpečnostných složek

ŠA - Štátny archiv

ŠZ - Štátne zastupiteľstvo

VHA - Vojenský historický archiv

ČsAS - Československá armáda na Slovensku

ZSP - Zbierka spomienkových prác

A ÚPN - Archiv Ústavu pamäti národa

SSR - Snem Slovenskej republiky

NS - Národní súd

OVDS - zbierka Oddelenie vojenských dejín Slovenska

KOS - Zbierka kroník obcí a spomienok z obdobia protifašistického odboja 1939 – 1945

Z DONB - Zbierka dokumentov o národnooslobodzovacom boji

V4.O - Veliteľstvo 4. oblasti Bratislava

ŠÚVP - Štátny úrad pre vojnových poškodených v Bratislave

Z IV - Zbierka IV

ŠZŽ - Šariško-zemplínska župa

OŠB - Oddelenie štáto-bezpečnostné

OÚ - Okresný úrad

VPV - Veliteľstvo pozemného vojska Bratislava 1940- 1944

Za slobodu Slovanov - 2. československá partizánska brigáda Za slobodu Slovanov

MNO - Ministerstvo národnej obrany

MNO - d. - Ministerstvo národnej obrany - dôverné

SSP - Sväz slovenských partizánov

AZ - Archivna zbierka

ŽB III - Župa Bratislava III

DS - Duchovná správa MNO

CDAHOU- Central'nyj deržavnyj archiv hromadskych objednaň Ukrajiny (Ústredný štátny archiv)

(2.vydanie dokumentu: doplnená skratka CDAHOU a upresnený nadpis)